

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra psychologie Filozofické fakulty

CIZINEC VE SPORTOVNÍM TÝMU

A FOREIGNER IN A SPORT TEAM

Diplomová práce

Autor: Anastasiya Khomutova

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šafář, Ph.D.

Olomouc

2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny řádně citovala a uvedla.

V Olomouci 6. dubna 2009 .....

Děkuji Mgr. Michalu Šafářovi, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné rady a vřelý přístup.

Ráda bych také poděkovala všem trenérům za spolupráci a možnost získání dat v jejich týmech. Srdečně děkuji hráčům za jejich otevřenost během rozhovorů a čas, který mi věnovali.

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Globalizace: moderní fenomén?	9
2. Mezinárodní migrace jako faktor a důsledek globalizace	11
2.1 Vhled do minulosti	11
2.2 Mezinárodní migrace v současné době	13
2.3 Některé negativní aspekty migrace a smíšení kultur	15
3. Globalizace a sport	21
4. Multikulturní týmy jako společenský trend	28
4.1 Multikulturalismus	28
4.2 Interkulturní komunikace	29
4.2.1 <i>Verbální komunikace</i>	29
4.2.2 <i>Neverbální komunikace</i>	32
5. Současné sportovní týmy jako multikulturní fenomén	36
5.1 Sportovní tým jako sociální skupina	36
5.2 Sportovní migrace, příčiny, důsledky	40
5.3 Adaptace cizince ve sportovním týmu	47
5.4 Koheze	49
5.4.1 <i>Komunikace v multikulturním sportovním týmu</i>	49
5.4.2 <i>Když se náboženství stává bariérou</i>	51
5.5 Efektivní týmová spolupráce	53
5.6 Perspektiva	58
VÝZKUMNÁ ČÁST	
6. Cíle výzkumu a stanovené hypotézy	59
7. Aplikována metodika výzkumu	61
7.1 Škála skupinové atmosféry	62
7.2 Semistrukturované interview a jeho průběh v daném výzkumu	63
7.3 Rámcové schéma semistrukturovaného rozhovoru s hráči zahraničního původu	64
7.4 Rámcové schéma semistrukturovaného rozhovoru s trenéry	64
7.5 Rámcové schéma semistrukturovaného rozhovoru s českými hráči	65

8. Charakteristika zkoumaného souboru	65
9. Výsledky práce a jejich interpretace	67
9.1 Kvantitativní část.....	67
9.1.1 <i>Aritmetické průměry škály skupinové atmosféry v jednotlivých týmech</i>	67
9.1.2 <i>Výsledky škály skupinové atmosféry v týmech s cizinci a bez cizinců</i>	69
9.1.3 <i>Výsledky škály skupinové atmosféry u zahraničních a českých hráčů</i>	71
9.2 K platnosti hypotéz.....	73
9.3 Kvalitativní část.....	73
9.3.1 <i>Týmy se zahraničními hráči</i>	73
9.3.2 <i>Týmy bez hráčů ze zahraničí</i>	81
10. Diskuze	84
11. Závěry	87
SOUHRN	89
Seznam literatury	93
Přílohy	96

ÚVOD

Sportovní migrace je jedním z nových a perspektivních témat sociologie a psychologie sportu. Současná společnost se rychle mění a s rozvojem globalizace rozmanité národy a kultury se začaly navzájem prolínat. Není to vždy snadné akceptovat novou kulturu bez předsudků a stereotypů, jež ji doprovázejí. Stále se objevují rasistická hesla a útoky proti jiným rasám. Bohužel jsme svědky internacionálních konfliktů po celém světě, které charakterizují současnou dobu změn.

Vzhledem k tomu, že sport také podlehl globalizaci, jsem si vybrala téma o cizincích ve sportovním týmu. Současný sport se stává velkým mezinárodním pracovním trhem, v němž se permanentně kupují a prodávají hráči. Sportovec ze zahraničí, jako každý jiný přistěhovalec, prochází stadii adaptace na nové prostředí a lidi, zažívá kulturní šok. Zároveň ale nemá na adaptaci moc času, jelikož se od něj očekává určitá úroveň hry a kladné výsledky. Často je sportovec pod velkým mediálním tlakem, což mu rozhodně k úspěšné a rychlé adaptaci nepřispívá.

Multikulturalismus, jenž je charakteristický pro dnešní dobu globalizace, nás seznámil s různými kulturami po celém světě, což by nás mělo vést k jejich pochopení, přijetí, toleranci a respektu. Ve své diplomové práci bych se chtěla zaměřit na multikulturní skupiny a hlavně hráče ze zahraničí. V takových týmech se často objevují potíže v komunikaci (verbální i neverbální), které se pochopitelně liší podle zemí.

Ve výzkumné části své diplomové práce jsem se zaměřila na skupinovou atmosféru v multikulturních týmech a porovnávala jsem ji s atmosférou v týmech, ve kterých hrají jenom domácí hráči. Pro lepší interpretaci výsledků jsem uskutečnila semistrukturované rozhovory s českými a domácími hráči a také s trenéry sportovních družstev. V rozhovorech jsem se snažila dozvědět se o komunikačních aspektech adaptace sportovních migrantů, o zkušenostech sportovců s diskriminací nebo rasismem, o příčinách jejich migrace, o tom, jak se hráči jiných národností navzájem vnímají. Zkrátka jsem se snažila zmapovat fungování multikulturních týmů, jelikož jsem zjistila, že se tomuto tématu na poli české sportovní psychologie dosud nedostalo náležité pozornosti.

Během zpracování diplomové práce jsem narazila na problém nedostatku informací o multikulturních sportovních týmech, proto většina použitých zdrojů pochází ze zahraničí, kde se této problematice ve sportovní psychologii věnují mnohem více. Domnívám se, že „multikulturalizace“ sportovních týmů se bude prohlubovat, a proto

doufám, že výsledky mého výzkumu přinesou více podnětů a nápadů pro další zpracování tohoto tématu v České republice.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Globalizace: moderní fenomén?

Místa, jež jsou navzájem spojená proudy zboží, kapitály, předměty spotřeby a informací, spojují také proudy lidí v procesu, jenž mnozí dnes vztahují ke „globalizaci“. Co si ale většina pozorovatelů neuvědomuje, je skutečnost, že nynější vlna globalizace není první v lidských dějinách (Massey, Taylor, 2004). Faktem je, že v dřívějším období globalizace, jež vyvrcholilo v první dekádě 20. století, byl například podíl cizinců narozených na území Spojených států větší než teď.

Globalizace (lat. globus – koule, fr. - všeobecný) je objektivním procesem formování, organizace, fungování a rozvoje zásadně nového celosvětového globálního systému na úrovni prohlubujících se vzájemných souvislostí a propojení ve veškerých oblastech mezinárodní společnosti. Je to rozšíření a prohloubení sociálních vztahů v prostoru a času tak, že na jedné straně všední lidskou činnost stále více ovlivňují události odehrávající se v jiných částech zeměkoule a na straně druhé činnosti místních komunit mohou mít důležité a vážné globální následky.

Začátkem 20. století byly ve světě stejné tendence, jež pozorujeme teď: prudký nárůst počtu turistů (ve většině případů byla možnost cestovat bez pasu, to je možné i teď v Evropě díky Schengenskému prostoru, rozhoduje se o zrušení vízové povinnosti pro Čechy cestující do Ameriky atd.). Jedním ze základních impulsů k zahájení globalizace byla i revoluce v dopravě, která proběhla v polovině 20. století: objevily se nové dopravní prostředky (vzducholodě, auta, vlaky, letadla). Technickými aspekty přechodu ke globalizaci jsou počítače, telekomunikační zařízení a infrastruktura, vzestupná rychlost přemístění, rozšiřování znalostí jako výsledek vědecké nebo jiných druhů intelektuální vzájemné výměny. Podle Mezřického jedním z faktorů působících na dynamiku globalizace bylo i přijetí angličtiny jako hlavního jazyka obchodu, vzdělání a komunikace a „uvolnění vazby národních měn na dolar“ (Mezřický, 2003).

Zajímavou otázkou je, proč právě angličtina byla přijata jako hlavní jazyk obchodu a komunikace. Richard Pells¹, profesor dějin z Texaské univerzity, má, dle mého názoru,

---

¹ <http://usinfo.state.gov>

nejvýstižnější vysvětlení: na rozdíl od němčiny, ruštiny nebo čínštiny má angličtina jednodušší strukturu a gramatiku. Angličtina je charakteristická častým využíváním kratších a méně abstraktních slov a vět, což napomáhá například při skládání písní, vytváření reklamních sloganů, popisů ke karikaturám, při tvorbě novinových titulků.

Z těchto důvodů je angličtina výjimečně vhodná pro sdílení v masové kultuře.

Nejdříve byla globalizace vnímána jako soubor ekonomických aktivit, které ale mají i společenské důsledky, a proto v této kapitole pojednám o globalizaci především z hlediska volného přemísťování lidí. Obyvatelé relativně chudých států třetího světa nachází uplatnění jako nekvalifikované pracovní síly v rozvinutých státech. Navzdory těžkým pracovním podmínkám je pro hodně lidí život a práce v těchto státech přitažlivější než v tuzemsku. Někteří doufají, že tam získají trvalý pobyt, jiní chtějí zvýšit svou kvalifikaci. Hlavními centry globalizace jsou vždy velká města, kde se za posledních 40 let kulturní rozdíly začaly postupně stírat. Těmto městům (např. Berlín, Londýn, New York) se říká *tavící kotel* (z angl. melting pot).

Globalizace souvisí především se změnou životních stylů. Je to změna informačního proudu, čemuž přispívá i revoluce v komunikaci, která dovoluje lidem a organizacím po celém světě si okamžitě vyměňovat informace. Střetávají se různé skupiny lidí, jež se předtím ještě nikdy nesetkaly, a dochází k tomu čím dál častěji. Růst národnostního napětí a xenofobie jsou pak jednou z nejpodstatnějších charakteristik globalizace. Odlišnost některých kultur vede poté k nestabilitě v některých zemích. Typickým příkladem mohou být země v západní Evropě, kde občas dochází k nepokojům mezi většinou a přistěhovalci. Tento problém ale může mít i opačný charakter, příkladem mohou být arabské země, kam, sice pomalu a s velkými obtížemi, proniká západní globalizovaná kultura a mění tak konzervativní islámskou společnost. Jiným problémem je poněkud agresivní vnucování islámské kultury evropské společnosti přistěhovalci z arabských zemí, o tom ale pojednáme v dalších kapitolách.

Mezi problémy, na které narazily moderní kultury, je jeden, jenž se postupně stává určujícím faktorem mezikulturních vzájemných vztahů. Jedná se o nepochopení v procesu komunikace mezi kulturami, což má za následek celosvětový konflikt kultur, který dosáhl nebyvalého rozsahu a intenzity. Tento konflikt se odehrává za zvláštních podmínek: ve stavu globalizace, ve kterém jsou obvyklé hranice kultur porušeny.

Pojem „globalizace“ je často spojen s USA: mluví se o tom, že ostatní svět přijímá americké hodnoty a způsob života. Pravděpodobně to lze vysvětlit tím, že jsou Spojené státy většinou na jednom z prvních míst, co se týče technického pokroku. Nicméně lidé za

hranicemi Spojených států začali pociťovat určitý neklid kvůli globálnímu vlivu americké kultury. Mezi nejčastější obavy Evropanů patří možnost zániku národních jazyků a tradic a ztráta svébytné kulturní uvědomělosti jednotlivých států pod tlakem amerických zvyků, obyčejů, tradic a mentality. Takové obavy nejsou nepodstatné vzhledem k popularitě oslav původně amerických svátků, jako je například svátek sv. Valentýna nebo Halloween. Určité obavy v Evropě existují i v rámci samotné Evropské unie, hlavně mezi státy zakladateli a nováčky. Na jedné straně platí skoro v celé Evropě jediná společná měna a hranice jsou zrušené v Schengenském prostoru, na straně druhé evropské státy si chtějí zachovat svou identitu. Nicméně pojem „globalizace“ zahrnuje „stlačení“, „sevření“ nejenom Evropy, ale celého světa a vnímání Země jako organického celku.

Globalizace je přirozeným procesem migrace různých zdrojů: finančních, lidských, ekonomických aj. Je neřízeným procesem, jenž vede k vzájemné integraci některých společností. Existovala a stále bude existovat (ve větší nebo menší míře), jelikož nežijeme v uzavřeném lidském společenství, ve kterém nedochází k žádným kontaktům mezi jednotlivými lidmi. Propojenost kultur vede ke vzniku sjednoceného světového prostoru, jenž charakterizuje globalizaci. „Kulturní invaze, zprostředkované procesy globalizace, vedou k růstu kulturních antagonistů, zejména v důsledku migrace, nezaměstnanosti a destrukce životního prostředí.“ (Mezřický, 2003).

2. Mezinárodní migrace jako faktor a důsledek globalizace

2.1 Migrace: vhléd do minulosti

Žijeme ve století globalizace a míchání kultury, v době, kdy nikoho nepřekvapuje slyšet cizí jazyk v ulicích města a turistické odvětví se ukazuje být jedním z nejvíce ziskových nejen v České republice. Samozřejmě, současná doba „propojení kultur“ prospívá migračním procesům. Jak jsme již uvedli v první kapitole, současný proud migrace není ani zdaleka první v lidských dějinách. Vzhledem k odlišnému tématu diplomové práce v této kapitole jen krátce pojednáme o migračních procesech v minulém století.

Od 19. století až do 1. světové války proběhla „proletářská masová migrace“ (Bade, 2000), tj. volný pohyb přes hranice, jaký nikdy nebyl předtím ani potom. Začátkem 18. století lidé jezdili do ciziny buď za práci, nebo za poznáváním cizích zemí a za sto let (1700-1800) počet obyvatel Evropy vzrostl ze 115 milionů na 185 milionů. Od 19. století s rozvojem atlantické ekonomiky začal přechod na průmyslovou společnost. Největší počet emigrantů se vyskytl v Anglii, Francii a ve Španělsku (Bade, 2004). A tak ke konci 19. století počet obyvatel vzrostl o 50 %.

Doba před první světovou válkou byla charakteristická rozšířením mezinárodní ekonomiky, založené na volném obchodování a mobilitě kapitálu. Tento jev byl úzce spojen s migrací pracovní síly. Od roku 1800 do roku 1929 více než 500 milionů lidí opustilo Evropu směrem do Ameriky, Oceánie atd. Jedná se o „cirkulující migraci“ – proudy evropských migrantů byly vyvážené skoro stejně velkým počtem migrantů a emigrantů z Oceánie a Ameriky (Massey, Taylor, 2004). Zboží, kapitály, lidé, znalosti, zbraně, drogy atd. začali lehce překračovat státní hranice. Transnárodní sítě, sociální hnutí a vztahy pronikly skoro do všech oblastí sociální činnosti. Existence globálních obchodních, finančních a průmyslových systémů spojila osudy hospodářství, kolektivů a celých národů po celém světě. Proudů mezinárodní populace byly podpořené rozšiřující se infrastrukturou, interpersonálními sítěmi a sociálními organizacemi, jež propojovaly lidi a společnosti na vzdálených místech.

20. století Bade označil jako „století uprchlíků“ (Bade, 2004), k čemuž přispěly dvě světové války, změny struktur, nepřátelské bloky, dekolonizace, nucené přesídlení. Období let 1918-1945 bylo ve znamení kolapsu mezinárodního obchodu, růstu ekonomického nacionalismu a provedení šovinistického omezení obchodování a imigrace (James, 2001 in Massey, Taylor, 2004). Vyspělé země nejdříve podporovaly pracovní migraci, znamenalo to pro ně přírůstek levné pracovní síly. V 60. letech se však pracovní migrace začala obracet v trvalé přistěhovalectví a slučování rodin, k čemuž přispívaly sociální dávky. Obavy z emigrace, obranné postoje obyvatel vůči cizincům a xenofobie přivedly lidi k tomu, že se začátkem 70. let objevily v řadě evropských států (Švýcarsko, Švédsko, Německo, Francie, Benelux) imigrační omezení.

Do konce osmdesátých let mezinárodní migrace nemohla dosáhnout svého potenciálu, jelikož skoro třetina obyvatelstva byla izolována od globální obchodní ekonomiky (občané Číny, Sovětského svazu a oblastí jejich vlivu). V letech 1989-1992 proběhla nejmohutnější vlna masové migrace z východní Evropy po 2. světové válce, k níž vedly revoluční změny,

pád Berlínské zdi, rozpad Sovětského svazu a otevření hranic. Ve stejné době se v západní Evropě zvýšila averze vůči rostoucí imigraci uprchlíků a žadatelů o azyl.

Mezi dnešními problémy migrace je možné vyčlenit následující:

- soustředování imigračních skupin do smíšených imigrantských čtvrtí
- negativní procesy u obyvatel, obranné semknutí se na úkor cizinců

Massey a Taylor (2004) se domnívají, že je potřeba uskutečnit mnohem více výzkumů o imigrantech v různých státech a systémech, protože budou, stejně jako interetnické vztahy, patřit mezi nejdůležitější a potenciálně rozvratná témata 21. století.

2.2 Mezinárodní migrace v současné době

Rozvoj ekonomiky a životního prostředí ve státech západní a střední Evropy a také Severní Ameriky přirozeným způsobem zvětšil migrační proudy do těchto států. Jinými determinantami se ukazují být hluboké disproporce v bohatství jednotlivých oblastí, síla jednotlivých ekonomik, životní úroveň dané společnosti, politická stabilita a demokracie. Ve většině případů je možné rozdělit migranty na ty, jež přijeli jako pracovní síla (většinou velmi levná) a migranty, jimž určitý stát umožnil získání občanství (například Německo Židům).

Podle posledních průzkumů se asi 150 milionů lidí nachází mimo svou mateřskou vlast, mimo zemi, kde se narodili, nebo jejíž občany jsou (Šišková, 2001). Salt uvádí, že v západní Evropě je přibližně 20 milionů migrantů, přičemž 3,5 až 5,5 milionů se zde vyskytuje nelegálně (in Šišková, 2001). Převážně se migruje do sousedních států, přičemž se stále zvětšuje procento zpětné migrace. Objevuje se snaha zůstat v zahraničí jen krátkodobě, aby si zvýšili sociální a ekonomický status.

Abychom pochopili příčiny a důsledky migrace, podívejme se na následující teorii (Šišková, 2001, s. 74) migrace:

1. Neoclassical economic approach

Chápe migraci jako prostředek vyrovnávání rozdílů mezi zeměmi, přičemž imigrační země mají vyspělou ekonomiku, vysoké platy a zároveň trpí nedostatkem pracovních sil, zatímco emigrační země mají ekonomiku méně vyspělou, s malými platy, ale s velkou zásobárnou pracovních sil.

2. World system theory

Interpretuje migraci v souvislosti s obecnými makromodely sociálně-ekonomického a politického vývoje, navazuje nerovnoměrné rozložení bohatství a příležitostí, je hlavním motorem migračních pohybů.

3. Dual labor market theory

Proklamuje, že mezinárodní migrace vyvěrá z neustálé poptávky po imigrační pracovní síle ve vyspělých společnostech. Ta pak také dotuje sekundární pracovní sektor, který je typický malou aktivitou, nízkými mzdami, nestabilními podmínkami, malou pravděpodobností zlepšení podmínek i růstu kariéry.

4. Network theory

Zdůrazňuje v migračním procesu význam mezilidských vazeb, kdy již dříve v cílové zemi usazení krajané snižují dalším příchozím cenu a risk z pobytu a naopak zvyšují očekávané zisky a tím tedy zvyšují pravděpodobnost stěhování.

5. Institutional theory

Zdůrazňuje vliv institucionálních subjektů, které významným způsobem formují vzorce migračního chování populací.

Tyto teorie migrace můžeme porovnat s teorií Klause J. Badeho (Bade, 2005):

- Migrace za obživou jako existenční nutnost (subsistence migration)
- Migrace s příležitostmi ke zlepšení životních podmínek (betterment migration)
- Migrace s cílem kvalifikace (career migration)
- Útěky a nucené migrace – náboženské a světonázorové důvody (vyhnání a nucené přesídlení ve 20. století)

Jednotlivé státy se snaží regulovat imigraci prostřednictvím imigrační politiky. Castels a Miller (in Bade, 2005) pojednávají o jejích 3 základních modelech:

1. Diskriminační (exkluzivní) model – dočasný a návratný pobyt cizinců. Právní mechanismy i praxe působí ve směru odrazení a znemožnění přístupu cizincům do mnohých sfér života (Německo, Rakousko, Švýcarsko).

2. Asimilační model – proces rychlé a „jednoduché“ adaptace imigranta do nové společnosti. Očekává se plná adaptace migrantů: ztráta mateřského jazyka, kulturních a sociálních rysů (Francie).
3. Multikulturální (pluralitní) model – podpora odlišnosti minority od majority. Stejná práva, podpora rozvoje jejich specifík (Kanada, Austrálie, Švédsko).

2.3 Některé negativní aspekty migrace a smíšení kultur

Ekonomické motivy současné masové migrace nepochybně převládají nad politickými, ideologickými a mravně-náboženskými. Státy přijímající migranty na dočasné nebo trvalé bydliště dostávají výhody, jelikož zahraniční pracovní síla vychází levněji a nevyžaduje investice navíc. Samozřejmě, masová migrace, „vrůstání“ přistěhovalců do nového sociálního prostředí jsou také spojené s negativními následky. Především se jedná o negativní působení skupin lidí, obzvláště mají-li nižší kulturní úroveň, na život společnosti, mravnost, kriminální situaci. A proto se imigrační zákony a pravidla stávají selektivnějšími a tvrdšími.

Přítomnost velké zahraniční diaspory, která začíná obhajovat svá práva a utvářet vlastní politické a ekonomické organizace, ve většině případů vyvolává nepřátelský postoj domácího obyvatelstva. Bohaté státy zdržují přítok imigrantů z rozvíjejících se států a bývalého socialistického bloku. Vztah k imigrantům a imigrace je předmětem ostrého politického boje ve Francii, Rakousku a některých dalších státech.

Odlišné kultury jsou projevem specifické adaptace na přírodní prostředí a jako takové jsou všechny nějakým způsobem pozoruhodné a mají co nabídnout. Pokud posuzujeme „vyvinutost“ civilizace podle množství mechanických prostředků a vyprodukované energie, jistě bychom za nejvyspělejší označili tu naši. Kulturní rozmanitost se v tomto světle jeví jako vysoce užitečný stav, jako příležitost k vzájemnému obohacování. Izolovat se od ostatních kultur znamená odsoudit vlastní kulturu ke strnulosti a stagnaci. I dnes mají minoritní kultury co nabídnout, pokud k nim přistupujeme bez předsudků a s upřímným zájmem se poučit.

Předsudky a stereotypy

Jsou to představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy). Vyskytují se častěji mezi sousedícími národy, jsou po celém světě a mají univerzální charakter. Podle Černého (1995) vznik rasových předsudků u dětí je ovlivňován typem sociokulturního prostředí, v němž žijí. Rasové předsudky se častěji vyskytují u dětí vyrůstajících v rodinách s nižším socioekonomickým statusem a s nižší úrovní vzdělání rodičů. Allport (2005) zdůrazňuje, že některým stereotypům chybí jakákoli opora ve faktech, jiné vznikají na základě zdůrazňování a zobecňování některých faktů.

Berry et al. (in Šišková, 1998) uvádí tyto komponenty předsudků:

1. kognitivní – stereotypy, tj. sdílené názory o charakteristikách skupin,
2. afektivní – postoje, v nichž se odráží hodnocení skupin,
3. behaviorální – diskriminace v jednání se skupinami.

Stereotyp Allport (2005) definuje jako „příliš silné přesvědčení spojené s nějakou kategorií. Jeho funkce spočívá v tom, že má ospravedlnit naše chování a postoj vůči této kategorii“.

Dle Drabinové (in Černý, 1995) „národní stereotypy slouží všem členům společnosti jako společné hodnotové soustavy vztahů, umožňující konstruovat vnitřní a vnější svět, posilují spojitost členů společnosti, sounáležitost a rozlišení: „naše“ společnost je jiná. Uplatňují se k doložení loajálnosti vůči vlastnímu národu a odůvodňují stavění se do role „obětního beránka“ v období krizí. V konfliktních obdobích se pak stereotypní označení vyostřují v silně negativně zabarvené obrazy.“

Nesmíme ale ztotožňovat předsudky a diskriminaci. „Chová-li někdo předsudky vůči příslušníkům jiného etnika či rasy, nedopouští se tím ještě diskriminace – ta se projevuje až faktickým jednáním“ (Šišková, 1998). V podstatě diskriminace spočívá v tom, že jedincům odpíráme stejné zacházení jako příslušníkům naší skupiny. Mluvíme-li o předsudcích, nesmíme zapomenout na jev animozity, což je pocit nedůvěry, opovržení či nepřátelství vůči jinému národu, etniku, založený na přesvědčení, že jiný národ či etnikum poškodilo v minulosti či poškozují v současnosti vlastní národ nebo etnikum.

Podle Jung, Ang et al. (in Šišková, 1998) existují tyto typy animozity:

- *situační animozita* – pocit nepřátelství v důsledku určitého jednorázového zásahu, který je vnímán jako negativní,
- *trvalá animozita* – antagonistické pocity, které se nahromadily během let v důsledku historických událostí mezi národy či etniky,
- *osobní animozita* – zkušenosti jednotlivce,
- *národní animozita* – negativní pocity celé velké skupiny vůči jinému národu či zemi.

K předsudkům a stereotypům je možné zařadit i takové národní výrazy jako „paměť národa“, „zkušenost národa“, „pověst země“.

Rasismus a xenofobie

Rasismus a xenofobie jsou současnými faktory společnosti, zvláště ve velkých městech. To vede všude k větším či menším problémům. „Rasy jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích: europoidní plemeno v Evropě a na Blízkém východě, negroidní plemeno v Africe, mongoloidní plemeno v Asii.“ (Průcha, 2004) Existují ale čisté rasy? Víme, že žijeme ve století globalizace, kdy dochází k intenzivnímu míšení ras.

Máme strach z lidí, které neznáme. Máme vůči nim předsudky, tedy nespravedlivě jim přisuzujeme vlastnosti, které nikdy neměli, a věci, které nikdy neudělali. Proč tomu tak je? Příčinou je strach ze všeho neznámého a cizího. Tomuto strachu říkáme xenofobie. Podle definice psychologického slovníku (Geist, 2000) „xenofobie (z řec.xenos = cizí, příchozí odjinud a fobos = strach) je nenávisť k cizincům... ke všemu, co pochází mimo vlastní sociální útvar (skupinu, národ, rasu atp.)... je založena na velmi silném heterostereotypu a předsudku. ... Xenofobie často tvoří základ problémů minorit, vede k segregaci. Je nezdědka uměle podporována“. Podle Štěchové (2001) je xenofobii možné popsat jako pocity napětí vznikající v nás, když se setkáme s někým odlišným, jinak vypadajícím.

Xenofobie je velmi nebezpečná, je jako nemoc, pokud se jí nebráníme, můžeme ublížit jiným i sobě. Existuje jen jeden lék na xenofobii a tím je poznávání cizího. Stejně jako rasismus je xenofobie předsudek, který vytváří negativní názor bez jakékoliv předcházející znalosti. Podle Alana (in Šišková, 1998) je to spojené s převládajícími pocity, že něco do našeho světa nepatří a může ho ohrozit. Podle výzkumu Centra pro sociální a ekonomické strategie (2001) existuje v České republice tendence ke xenofobii ve smyslu odmítavého postoje k otevírání české společnosti vůči cizincům a imigraci vůbec, a to zvláště u jedinců vyššího věku (po 50. roce věku), nižšího školního vzdělání, nižšího sociálně-ekonomického statusu atd. „Značný podíl na zmíněné xenofobii a intoleranci má především neznalost daných kultur, která nahrává vzniku předsudků a stereotypního vidění problému a která jenom více prohlubuje strach z jiného a cizího“. (Centrum pro sociální a ekonomické strategie, 2001)

Podle Dudáka (in Hogenová, 2001) chceme-li se zbavit xenofobie, máme se navrátit k vlastním kořenům evropské civilizace: „Zásadním problémem nás v dnešní době je to, že si nevíme rady se svým evropanstvím. A projevy xenofobie, rasové, náboženské a další intolerance jsou mimo jiné projevy této základní krize naší identity.“ Co se týče různých národností na území ČR, „celkem pozitivně jsou přijímáni Slováci, Američané, Francouzi, Židé. Negativně jsou přijímáni zejména Romové, dále Vietnamci, Číňané ... a všeobecně lidé černé pleti.“ (Gabal, 1999)

Vzhledem k rozvíjející se sportovní migraci vzrostl i počet rasistických útoků na sportovce, kteří pocházejí z ciziny. V Evropě tím nejvíce trpí fotbalová Itálie, kde snad každý fotbalový víkend dostane jeden z klubů pokutu za rasistická hesla napsaná nebo vykřikovaná fanoušky. Různé státy se se střídavým efektem snaží tomuto zabránit. Jedna z neúspěšnějších akcí se uskutečnila v Rusku, kde se na fanoušky fotbalových týmů obrátili jejich kapitáni. Na stadionech byly také vyvěšeny billboardy s hesly „Stop rasismu!“ a „Zastavíme rasismus“.

Etnocentrismus

Pojem etnocentrismus (z řeč. ethnos = národ, etnikum; z lat. centrum = střed) představuje tendenci posuzovat odlišné kultury, jejich zvyky, tradice a hodnoty z perspektivy kultury vlastní. „Je domněnka nebo předpoklad, že kultura určité země, skupiny nebo společnosti je centrem, podle něhož se posuzují kultury ostatní.“ (Šronek, 2002)

Jinými slovy řečeno, nositelé všech kultur jsou přesvědčeni, že jediné normy, obyčeje a pravidla jejich kultury jsou správné, platné a pravdivé. Taková perspektiva je však k nositelům odlišných kultur výrazně netolerantní, neboť jiné kultury jsou posuzovány podle kritérií, která jim nejsou vlastní, a proto jim většinou nevyhovují. Navíc je takový pohled na jiné kultury hodnotově zatížený, takže ostatní kultury nejsou chápány pouze jako jiné, ale rovnou jako horší než kultura vlastní. Tato tendence je vlastní všem kulturám, je to kulturní univerzálie. V evropské civilizaci má etnocentrismus hluboké kořeny. Projevil se například v křesťanském universalismu a v křížových výpravách (náš Bůh je jediný pravý a víra v něj má být šířena ohněm a mečem). Etnocentrismus je sice mechanismem, který podporuje integritu skupiny, podporuje identifikaci jedince s hodnotami a normami skupiny, jíž je členem, zároveň však výrazně znesnadňuje kontakt s nositeli kultur jiných.

Etnocentrismus je tendence hodnotit a interpretovat všechny jevy z pohledu vlastní kultury. V tomto významu je pojem užíván ve společenských vědách (především v sociologii a antropologii), kam jej v roce 1906 zavedl W.G. Sumner. Etnocentrický postoj zahrnuje vnímání hodnot a norem vlastní skupiny jako jediných správných, užitečných a pravdivých. Vlastní skupina je standardem, kterým jsou poměřovány ostatní skupiny a životní situace. Způsob života jiných skupin je chápán jako odchylka od optimálního stavu. Etnocentrismus přispívá k identifikaci s vlastní skupinou a podporuje vnitřní soudržnost skupiny. Je to tedy významný mechanismus sociální integrace. Extrémní formou agresivního etnocentrismu je rasismus a nacionalismus.

Ostrakismus

Ostrakismus v původní formě je takzvané střepinové hlasování o vypovězení občana ze starověkých Athén. V současné době je používán v sociologii pro jednu z forem sociální kontroly. Ostrakismus je vytěsnění jedince z kolektivu nebo společnosti, jeho částečné nebo úplné ignorování. Je využíván kolektivem jako trest nebo někdy jako forma nátlaku. Nejčastější je v kolektivech dětí a mladých lidí, kde slouží k částečné nebo úplné izolaci neoblíbeného jedince. Jde převážně o psychické formy násilí – jedinec je neoblíben, neuznáván, ostatní ho odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají intriky, drobné legrácky.

Výsměch, pomluva, potupa. Tyto prostředky sociální kontroly se účinně uplatňují zejména tam, kde se lidé osobně znají a pojí je pocity osobní loajality (patříme k sobě, jsme ze stejného týmu). Výsměch a pomluvy jsou mocným nástrojem kontroly zejména v primárních skupinách (skupiny se silnou emocionální vazbou mezi členy). Většina lidí zažila pocit strachu z toho, aby se nezesměšnila v nějaké sociální situaci. Účinnost pomluvy znásobuje fakt, že nevyžaduje přesné zdůvodnění a navíc, čím víc se člověk pomluvě brání, tím víc zpravidla utvrzuje své bližní, že na ní něco je. Psychologicky nejničivějším prostředkem trestu je systematická potupa a ostrakismus. V moderní podobě ostrakismus znamená totální přehlížení provinilce.

Genocida

Genocida je extrémním případem vztahů mezi odlišnými skupinami. Majorita upírá členům minority (většinou pojímané etnicky) právo na život a usiluje o jejich fyzickou likvidaci. Je to zločin proti lidskosti, spočívající ve vyvražďování určité skupiny lidí definované na základě jejich etnika či rasy. Mezi největší genocidy současnosti patří například genocida Arménů, genocidy páchané nacistickým Německem za 2. světové války v okupovaných zemích, kambodžská genocida, rwandská genocida nebo „etnické čistky“ v bývalé Jugoslávii mezi Srby, Bosňany a Chorvaty.

Segregace

Ve všeobecném pojetí znamená oddělení, odlučování. Pojem má několik společenských významů:

- Politická segregace - oddělování různých skupin lidí podle různých subjektivních a utilitárních kritérií, např.:
  - náboženská segregace - případ politické segregace, např. oddělování lidí různého náboženského vyznání od sebe navzájem
  - sexuální segregace - rozdělování lidí podle jejich sexuální orientace
  - sociální segregace - rozdělování lidí podle jejich sociálního postavení ve společnosti

- Rasová segregace - zvláštní případem politické segregace je omezování fyzického kontaktu nebo osobního soužití mezi příslušníky různých ras

Segregace je tedy stavem, kdy je některá minorita od majoritní společnosti zcela izolována, žije na oddělených místech (např. v moderních ghettech), jejím členům je znemožněn společenský vzestup, nemají podíl na moci a většinou ani na užívání společných statků. Extrémním případem institucionalizované segregace byla jihoafrická politika apartheidu. Segregační strategie je uplatňována například v současném Německu vůči početné turecké menšině: odlišnost je minoritě ponechána, a dokonce podporována, ale zároveň je chápána jako překážka politické rovnoprávnosti.

3. Globalizace a sport

Během 20. století sport dostal nesmírně intenzivní mezinárodní příchuť a tím se stal činností velice politizovanou, výsledkem čehož bylo například několik bojkotování olympijských her počínaje již rokem 1908. Dodnes nejvýznamnější a největší bojkotování her proběhlo v roce 1980 v Moskvě a v 1984 v Los Angeles jako vyvrcholení „studené války“ mezi USA a Sovětským svazem.

Globalizace ve sportu je součástí o hodně většího procesu všeobecné globalizace. Jak již bylo zmíněno, 20. století bylo charakteristické rozvojem a velkým pokrokem v ekonomice a mezinárodní kosmopolitní kultuře a také rozmanitým sociálním přemísťováním. Jako výsledek rozvoje moderních technologií se mohou lidé, peníze, obrazy a nápady pohybovat po zeměkouli neuvěřitelnou rychlostí. Z toho vyplývá, že rozvoj moderního sportu byl ovlivněn protkáním ekonomických, politických, sociálních a kulturních vzorů globalizace. Sportovní globalizace je charakteristická vznikem národních a mezinárodních sportovních organizací, standardizací a celosvětovým přijetím pravidel a předpisů individuálních a týmových sportů, rozvojem regulérních rozvržených mezinárodních soutěží, organizací speciálních soutěží, jako jsou olympijské hry a rozmanitá světová mistrovství, jež se snaží zapojit sportovce všech národů a ze všech koutů zeměkoule.

Vznik a šíření moderních sportů je vázán na působení ve složitých sítích, které se vyznačují nerovnými silovými vztahy. Svět může být chápán jako celek, kde skupiny neustále soupeří o dominantní (nebo méně podřízené) pozice. Ve sportu hegemonii mají Evropa a Severní Amerika, a tak jsou moderní sporty v podstatě sporty západními. Po celou dobu západního imperialismu, jenž dosáhl svého vyvrcholení na konci 19. a počátku 20. století, osídlované národy byly často nuceny přijmout západní sporty. A celkem často politicky a ekonomicky osídlované národy byly hodně motivovány závodit proti svým kolonizátorům.

V poslední době jsme svědky toho, jak se nadnárodní korporace snaží prodávat jednotlivé druhy produktů každému dostupnému spotřebiteli, a tak moderní sporty byly systematicky uváděny na trh do celého světa, a to nejen jako zdroj potěšení, ale také jako znak prestiže a moci. Západní hodnoty, marketing, reklama a konzumace ovlivnily způsoby, jak lidé na celém světě používají, představují si a cítí svá těla. Nepochybně existuje politická ekonomika při výrobě a spotřebě globálních sportovních a rekreačních produktů, která má za následek relativní nadvládu úzkého výběru západních druhů sportu. Nezápadní sporty a postoje k vlastnímu fyzickému přijetí sebe sama však zcela nezmizely. Nejenže pak přežily, ale některé z nich, jako jsou bojová umění a jóga, si rovněž našly významné místo ve sportovní a tělesné kultuře v Evropě a Severní Americe.

Nicméně je možné, že míra dominance Západu v rámci globální sportovní struktury, organizace a ideologie je přehnaná. Jak již bylo poznamenáno, nezápadní kultury reinterpretovaly západní sporty a udržují, podporují a propagují v celosvětovém měřítku vlastní domácí rekreační záležitosti. Popularita asijských bojových umění v Evropě a v Americe je jedním z příkladů. Jinými slovy, globální sportovní procesy zapojují různě zaměřené pohyby lidí, praktik, zvyků a nápadů. Existují však náznaky, že globální procesy mohou vést ke snížení západní síly v rozmanitých kontextech, včetně sportu. A tak globální sport, zdá se, vede nejen ke snížení kontrastu mezi společnostmi, ale také k simultánnímu vzniku nových druhů tělesné kultury a identity.

Přes programy, které poskytují technickou podporu a pomoc chudším národům, materiální zdroje mají stále tendenci soustřeďovat se u západních národů, zatímco těm zbylým chybí prostředky na rozvoj a udržení jejich atletického talentu. Takové státy ztrácejí hodně svých nejlepších sportovců, kteří odcházejí na Západ, kde jim nabízejí lepší vzdělávací zařízení, tvrdší konkurenci a vyšší finanční odměny. Čím více se sport stává komerčním, tím větší je "odliv svalstva". Na přelomu 21. století západní národy přijaly nejen sportovní odborníky a trenéry z bývalého sovětského bloku, ale také atletické talenty

z Afriky a Jižní Ameriky².

Sport se často využívá jako způsob propagandy, vyjádření politických názorů a různorodých protestů. Příkladem může být česká gymnastka Věra Čáslavská, která sklonila hlavu během znění sovětské hymny na Olympijských hrách v r.1968 na protest sovětské invaze do Československa, anebo srbský plavec Milorad Čavić, který se oblékl do trička s nápisem „Kosovo je Srbsko“ při předávání medaile na mistrovství světa 2008, čímž protestoval proti nezávislosti Kosova atd. Vzhledem ke světové popularitě sportu otázka ovlivnění publika nabývá čím dál větší důležitosti a zneužívala se v četných „státních bojích“ i v minulosti. Jednotlivé státy používají sportovní zápasy buď pro ukázání své ekonomické nadvlády nad jinými státy, anebo pro zvednutí svého současného ekonomického postavení. A tak ekonomická integrace a svobodný trh ovlivňují a určitě budou ovlivňovat sportovní průmysl v budoucnu. Žijeme v době informace, jež je charakteristická neuvěřitelným pokrokem v informačních technologiích. Sportovci tím, že získávají určitý úspěch ve svém oboru, zvyšují autoritu svého státu.

A tak se sport jako součást globální společnosti stává v poslední době středem pozornosti, což potvrzují početné studie zaměřené na geografické, kulturní, sociální a politické aspekty sportu³.

Fotbal je považován za nejvíce globalizovaný druh sportu. Volné přemísťování sportovců z jednoho týmu do jiného se rapidně zvýšilo během posledních 15 let. Hlavními příčinami jsou zvýšení povoleného počtu cizinců na hřišti v rámci Evropské unie a komercializace tohoto druhu sportovní činnosti. Ještě před několika lety za národní reprezentační tým mohli hrát jenom hráči, kteří se v tomto státě narodili. Teď je ale se sportem a hlavně s fotbalem spojen pojem „naturalizace“, což znamená udělení státního občanství osobě, která do té doby měla občanství jiného státu. A tak například za sportovní tým Chorvatska může hrát Brazilec. Tomuto tématu se budeme podrobněji věnovat v dalších kapitolách.

---

² <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1453062/Beijing-2008-Olympic-Games/277349/Globalization-and-Sports-Processes>

³ <http://ezinearticles.com/?Globalization-and-Sport&id=305770>

Tím, že se počet zahraničních hráčů v jednotlivých fotbalových týmech zvyšuje, zvyšuje se jejich komerční přitažlivost a často se i zlepšují výsledky týmu, což ale není pravidlem. Zároveň se ale zhoršuje výkon reprezentačních týmů, jelikož domácí hráči nemají tolik zkušeností a herní praxe v porovnání s cizinci. A tak dochází k různým senzacím, jako je například ta, co se stala minulý rok fotbalové reprezentaci Anglie, o níž se na každém mistrovství Evropy anebo světa mluví jako o jednom z největších uchazečů o vítězství. Stát, jenž je považován za zakladatele fotbalu, se poprvé od roku 1994 nedostal na mistrovství Evropy. A jedno číslo k zamýšlení: počet cizinců v anglické fotbalové Premier League činí 62 % celkového počtu hráčů⁴.

Zajímavý pohled na tematiku sportovní globalizace můžeme najít v eseji "Globalization and goals: does soccer show the way?" od Branko Milanovice⁵. Autor je ekonomem Světové banky a v tomto eseji poskytuje empirický základ pro odhalení tradičního mínění, že sportovní komercializace a globalizace je naprostou katastrofou pro chudší kluby a státy. Ještě před několika lety bylo těžké postřehnout projevy globalizace ve fotbalu. Pracovní trh ve fotbalu byl hodně chráněný. Takové ligy jako italská Seria A a španělská La Liga zavedly ve svých týmech kvóty, umožňující jim importovat jenom omezený počet zahraničních hráčů. V Itálii mohli být současně na hřišti jenom dva neitalští hráči z jednoho týmu. Situace se změnila v roce 1995, jenž je ve sportovní oblasti známý jako rok Bosmanův, případu, který umožnil fotbalistům přestupovat po skončení kontraktu bez nutnosti placení náhrady jejich dosavadním klubům. A tak, především uvnitř zemí EU, padly veškeré limity v rámci volného pohybu pracovních sil. Proto se v dnešní době často stává, že se v základní sestavě fotbalového týmu objeví 9 zahraničních hráčů (z 11 přítomných), což ještě před 15 lety bylo absolutně nepředstavitelné. Nesmíme zapomenout na skutečnost, že v 80. a 90. letech minulého století takoví magnáti jako Ruper Murdoch a Silvio Berlusconi investovali obrovské množství kapitálu do sportu. S tolika penězi v sázce byl fotbal povinen osvobodit se od protekcionismu a přijmout mezinárodní integraci.

---

⁴<http://www.eurofootplayers.org/>

⁵http://siteresources.worldbank.org/INTPGI/Resources/Pro-Poor-Growth/milanovic_globalization_goals_ppt.pdf

Milanovic si ve svém článku klade otázku, jestli tyto změny přispěly k větší koncentraci na úspěch v elitních klubech. Odpověď poskytnutá autorem má dva odlišné aspekty. Na jedné straně se méně klubů dostává do finálových zápasů takových elitních soutěží jako evropská Liga mistrů, turnaje, kterého se účastní nejlepší klubové týmy z celého kontinentu. To je negativní závěr pro fanoušky, protože to znamená, že se tyto turnaje staly mnohem předvídatelnějšími z důvodu v podstatě neměnné sestavy účastníků. Avšak existují i výjimky, kdy se do této soutěže dostanou i týmy jako například BATE z Běloruska anebo Thun ze Švýcarska.

Ale na druhé straně Milanovic přináší i dobré zprávy. Tak například takové turnaje jako mistrovství světa anebo jakékoliv soutěže mezi reprezentačními týmy se v dnešní době staly dokonce více soutěživými. A tak státy, jež v podstatě nemají žádnou úspěšnou sportovní historii, postupují v turnaji hodně daleko, jelikož jejich hráči hrají za nejlepší zahraniční týmy. Může nastat situace, kdy chudší státy budou trpět kvůli masové migraci afrických a latinských hráčů do bohatých evropských států, kde si mohou vydělat obrovské peníze. Milanovic má i vlastní řešení tohoto problému, které spočívá v návrhu, že by z pěti let v zahraničí musel hráč strávit rok v mateřské zemi. To ale žádný klub svému hráči z pochopitelných důvodů nedovolí a autor si je toho vědom. Tím chce ukázat, jak se bohaté kluby chovají v epoše globalizace⁶.

Sportovní globalizace se projevuje i v počítačových hrách. Například v soundtracku k počítačové hře FIFA Soccer '09 bude znít 42 hudebních doprovodů z 21 států. Dle německého profesora Klause Heinemanna se sport zdá být globálním fenoménem, jenž je ovlivněn následujícími tendencemi globalizace:

- Sport se hraje po celém světě podle stejných pravidel.
- Sport sám o sobě má důležitou funkci v procesu mezinárodní sociální integrace.
- Sport je sjednocený mezinárodními sportovními asociacemi.
- Sport je ovlivněn obecnými tendencemi globalizace v moderní společnosti – mediální přenos sportovních událostí po celém světě, neomezené možnosti cestovat a navštěvovat sportovní události, výroba a distribuce jednotného sportovního vybavení a

---

⁶<http://www.mywire.com/pubs/ForeignPolicy/2006/03/01/1332585?&pbl=82>

sportovních zařízení, mezinárodní pracovní trh pro profesionální sportovce – to všechno má za následek rozvoj sportu jako globálního jevu, a pokud ještě existují kulturní rozdíly ve sportu v různých zemích, budou se zmenšovat nebo dokonce v blízké budoucnosti zmizí úplně.

V podstatě všichni hrají fotbal podle stejných pravidel, jsou ale obrovské kulturní rozdíly ve výkladu těchto pravidel. Slavný fotbalista 70. let G. Netzer v rozhovoru pro německý odborný časopis *Der Spiegel*⁷ poukázal na to, že každá země má svůj specifický způsob hraní fotbalu. Němci jsou více systematictí, technicky orientovaní, týmy zemí jižní Evropy jsou více individualistické a severní země jsou více orientované na týmovou spolupráci. Divákům z jednotlivých zemí se líbí pouze „jejich“ způsob hry, a myslí si, že jiné formy jsou velmi nudné. A tak se zahraniční hráči musejí přizpůsobit konkrétnímu způsobu hry, pokud chtějí být úspěšní v jednotlivém státu.

Pokud chceme popsat a vysvětlit rozvoj sportu a sportovní kultury v jednotlivých zemích západní Evropy, měli bychom předpokládat, že evropský sport má tři zdroje. Prvním z nich je rozhodně anglický sport. Jeho hlavní funkcí je srovnání úspěšnosti prostřednictvím soutěže a usilování o rekordy. Dva týmy soupeří mezi sebou, jsou definovány jako rovné na začátku a odlišné díky vítězství nebo porážce na konci. Druhým zdrojem je Turnen (gymnastika) v Německu. Turnen byl vyvinut současně v záměrné izolaci od anglického sportu. Turnen je zaměřen na tělesné zdraví, utváření tělesných funkcí, posílení a zlepšení zručnosti, ducha a odvahy v nebezpečí. Zároveň, a to je stejně důležité, podporuje duševní a mravní růst, což hodně spojuje tento druh sportu s německým charakterem. Třetím zdrojem je švédská gymnastika. Může to být nejlépe přirovnáno k modelu stroje. Lidské pohyby byly rozděleny do jednotlivých komponentů, které se stále opakovaly, aby se posílily konkrétní části těla a svaly. Různé evropské země čerpaly z těchto zdrojů různými způsoby a vytvořily své vlastní národní koncepce sportu.

Oblíbenost jednotlivých druhů sportu se může také lišit i podle národnosti. Basketbal je například předním sportem v africko-americké kultuře. Ještě během první dekády 20. století malá část africko-americké enklávy podporovala sportovní baseballové týmy, pak ale přišel posun od baseballu k basketbalu přes proces kulturní identifikace. V roce 1966 americký basketbalový tým Texas Western Miners vyhrál titul na mistrovství mezi školami NCAA a byl to první tým, jehož zahajovací pětku tvořili pouze hráči černé

---

⁷<http://wissen.spiegel.de>

pleti. Analýza četných výzkumů a studií provedená Ogdenem a Hilt⁸ ukazuje, že africko-americká mládež inklinuje více k basketbalu kvůli 4 faktorům:

- povzbuzení autoritami

Mimo jiné, k takovým autoritám patří především rodiče. Phillip ve své studii o rasovém přijetí a volných aktivitách (1999 in Ogden, Michael L. Hilt; Journal of Leisure Research) uvádí, že když byli rodiče malých Afroameričanů požádáni sestavit žebříček důležitosti volných aktivit svých dětí, první trojice následně vypadala takto: zoo, muzeum, basketbal. Mimo jiné, jednu dobu státní podpora sportu hodně klesla, a tak městské děti musely vymyslet aktivity, které by se daly uskutečňovat na hřišti ve městě. Sama bych ještě dodala, že první americký prezident černé pleti je bývalým basketbalovým hráčem, a dokonce se rozhodl umístit basketbalový košík na území Bílého domu, což z něj dělá naprosto skvělý příklad propagátora tohoto sportu.

- zobrazení basketbalu jako formy exprese a zplnomocnění

Phillip prokázal, že basketbal je nejpobulárnějším sportem mezi černochoy adolescenty obou pohlaví, sportem, jehož prostřednictvím vyjadřují svoji kolektivní identitu. Velký vliv má i použití basketbalu v reklamách, kde se důraz klade na specifické černošské oblečení, slang, hip hop, streetball (během něhož mladí kluci hrají basketbal na ulicích, kde si jich všimnou vlivné osobnosti s basketbalového prostředí a vezmou je do špičkových NBA týmů).

- velké množství černých rolových modelů v basketbalu

Skoro 80 % NBA hráčů je černé pleti⁹ (Lapchick a Matthews, 2001 in Ogden, Michael L. Hilt; Journal of Leisure Research), což čím dál víc ovlivňuje černou mládež, aby také hrála basketbal. V týmech si vybírají rolové modely pro napodobování stylu (Michael Jordon, Shaquille O'Neal, Kobe Bryant)-

---

⁸Journal of Leisure Research, Vol. 35, 2003, str. 213-227

⁹<http://www.jonentine.com/reviews/PIBasketballFlipOfBaseball.htm>

- vnímání vlivu basketbalu na sociální mobilitu
Většina Afroameričanů vidí basketbal jako způsob nejrychlejšího kariérového postupu v profesionálním sportu, kde jako hráč bude mít lepší sociální postavení. Je to ale spíše mýtus než realita. Hoberman ve své studii (1997 in Ogden, Michael L. Hilt¹⁰) uvádí, že afroamerická mládež je bombardována médii historkami o úspěšných sportovcích tmavé pleti, zároveň se ale nic neříká o úspěšných afroamerických právnících, doktorech atd.

Nakolik ale globalizace ve sportu opravdu spojuje národy? Domnívám se, že odpověď na tuto otázku snadno najdeme na případě několika poslanců Evropského parlamentu, kteří navrhli vyslání sjednoceného evropského týmu na olympijské hry. Tato myšlenka byla záhy zamítnuta z důvodu silného národního smýšlení a potřeby národní identifikace.¹¹

4. Multikulturní týmy jako společenský trend

4.1 Multikulturalismus

Jak již bylo zmíněno v první kapitole, samotná epocha globalizace vede k multikulturalismu. Multikulturalismus nás seznámil s různými kulturami po celém světě, což by nás mělo vést k jejich pochopení, přijetí, toleranci a respektu. V dnešní době je velice obtížné najít v jakékoliv firemní společnosti, na vysoké škole anebo ve sportovním týmu homogenní kulturní prostředí. Samozřejmě, že jsou záporné a kladné stránky multikulturalismu, ten proces ale ovlivnit nemůžeme. Proto naším snad jediným úkolem je naučit se navzájem se tolerovat a respektovat, což není tak jednoduché vzhledem ke kulturním odlišnostem.

---

¹⁰Journal of Leisure Research, Vol. 35, 2003, str. 213-227

¹¹ <http://playthegame.org>

Samotný pojem „multikulturalismus“ vznikl jako reakce na známou koncepci „tavícího kotle“ v Americe. Poprvé se pojem multikulturalismus objevil ve Švýcarsku v roce 1957 jako charakteristika vlastní státní politiky. Je pochopitelné, že to není náhoda, jelikož Švýcarsko je známo svou kulturní různorodostí. Jak nám napovídá samotné slovo „multikulturalismus“, tento pojem znamená existenci několika kultur ve společnosti. Cílem tohoto směru je umožnění existence různých kultur ve stejné společnosti bez různorodých omezení a se zachováním vlastních kulturních odlišností.

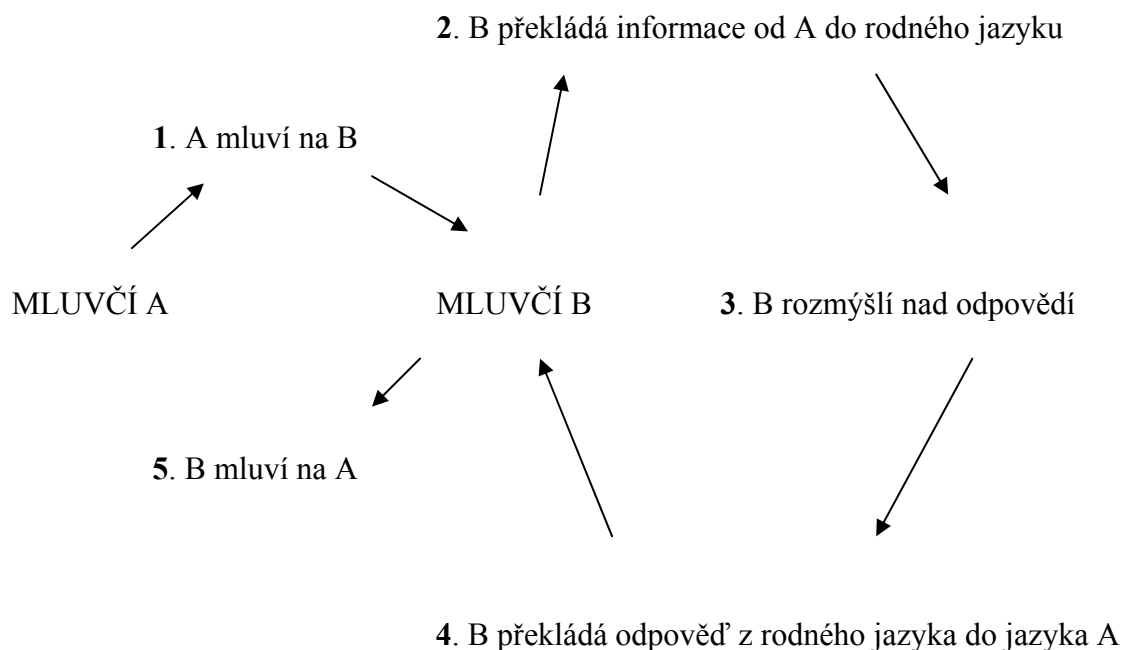
„Jsme vypěstovaní vlastní kulturou a provázení vlastními dějinami, náboženstvím, systémem vzdělání, životním prostředím a rodinnou strukturou. To všechno se kombinuje a ztvárňuje naši identitu. To platí pro každého člověka z jednotlivého státu“ (Charga, 2005). V multikulturní společnosti jsme konfrontováni kulturními odlišnostmi, zvyky a tradicemi. Jelikož to všechno je pro nás nové a neznámé, máme tendenci vnímat představitele odlišných kultur jako cizince, cizí osobu. Říkáme jim „jiní“. A neznalost kulturních zvyků „cizích osob“ výrazně ovlivňuje vzájemnou interakci.

4.2 Interkulturní komunikace

4.2.1 Verbální interkulturní komunikace

Kdekoliv se lidé z odlišných zemí potkají, vzniká proces dá se říci boje anebo snahy v komunikaci a pochopení, což perfektně ilustruje nejdůležitější bod mezikulturní komunikace. A nezáleží na místě: Stává se to jak během pracovní doby, tak i během třeba následného odpočinku po pracovním týdnu v restauraci. „Interkulturní kontakt může způsobit nejistotu a kognitivní disonanci, protože účastník je vystaven cizímu jazyku, odlišnému komunikačnímu stylu, neznámému chování a používání neverbálních výrazů.“ (Ting-Toomey in Morgensternová a kol. 2007)

Když oba komunikující mluví stejným mateřským jazykem, mluví rychle, občas dokonce automaticky. O hodně složitěji to vypadá v komunikaci, kdy jeden z objektů mluví svou mateřštinou, a druhý cizím jazykem.

Fig. 1. Pětikrokový komunikační proces v situaci, kdy A mluví na B ve svém rodném jazyce (Berger, 1996, str. 184)

Samozřejmě by se komunikace mezi A a B zrychlila, kdyby B nemusel překládat informace a svou odpověď. Jinak řečeno, kdyby B přemýšlel mateřštinou A. Tohoto pokroku lze dosáhnout, chce to ale čas a snahu.

Často v utopických představách o budoucnosti lidé mluví stejným jazykem. Bohužel nevíme, za jak dlouho tato utopie přijde (jestli vůbec přijde). Občas není vůbec jednoduché domluvit se s člověkem, jenž mluví stejným jazykem a co teprve s cizincem! Bylo by možné naučit se jednomu či dvěma světovým jazykům, abychom byli schopni aspoň základní komunikace s představiteli jiných zemí. Ale není to tak jednoduché, jelikož hned se setkáváme se skutečností, že v málokterém státě se mluví spisovným jazykem, jemuž jsme se tak dlouho učili. K tomu existuje spousta slangových výrazů anebo nářečí. Například švýcarská němčina se nejenom liší od „německé“ němčiny, ale i liší se podle kantonů: bernská, basilejská atd. Samozřejmě, Švýcaři si navzájem rozumí, ale komunikace již není tak plynulá a hlavně se neobejde bez různých vtipů ohledně „nesprávné“ výslovnosti. A ještě nesmíme zapomenout, že ve světě existuje velké množství „hraničních“ jazyků, mezi nimi „franglais“ (angličtina spojená s francouzštinou), „portuňol“ (španělština a portugalština), „spanglish“ (angličtina a španělština).

Ve Spojených státech existuje rozdíl mezi západním a východním pobřežím. Tak třeba obyvatelé New Yorku mají tendenci mluvit rychle a reagovat rychleji než obyvatelé Kalifornie. A proto je někteří obyvatelé *Big Apple* vnímají jako pomalejší, méně inteligentní a ne tak vnímavé. Naopak pro některé obyvatele západního pobřeží se Newyorčané zdají být dominantní a ctižádostiví. Je vidět, že se mínění lidí o regionálních odlišnostech utváří stejně jako v rámci odlišných kultur. Neočekává se, že reakce na takové odlišnosti bude vyjádřena korektní větou typu „Jeho způsob mluvení je odlišný od mého. Asi pochází z jiné kultury, a proto ho nebudu soudit dle mých standardů mluvení“. Ne, takhle to bohužel nefunguje, a proto průměrného člověka spíše napadne: „Působí nějak dominantně a ctižádostivě, není mi příjemné s touto osobou mluvit“. (Lewis, 1993)

Samostatným problémem je také způsob vyjadřování: Ne všude se přímočarost považuje za výhodu. Např. v americké kultuře se za ideální komunikaci považuje komunikace otevřená, přímočará. Dokonce existuje několik anglických výrazů, jež zdůrazňují důležitost otevřeného vyjadřování: „*Get to the point!*“, „*Don't beat around the bush*“ („Jdi k věci!“, „Nechod' jako kolem horké kaše“). Uvedené výrazy označují důležitost otevřeného mluvení o podstatě věci. Nejlepším způsobem jak určit, zda je nějaká kultura orientována na otevřenou komunikaci nebo ne, je dozvědět se, jakým způsobem příslušníci této kultury vyjadřují nesouhlas, neboli, jednoduše řečeno, jak říkají „ne“. Např. v Japonsku se považuje za hrubost říct „nesouhlasím s Vámi“. V japonštině existuje přinejmenším patnáct způsobů, jak říct „ne“ bez toho, aby to slovo bylo přímo řečeno (Lewis, 1993).

Jak se lidé odlišných jazykových kultur vůbec dokážou domluvit? Jedním způsobem pro sjednocení multikulturních skupin je sport, kde se nemusí používat slova. Sportovní činnost se již nějakou dobu používá pro asimilaci a socializaci přistěhovalců. Profesionální sportovci to mají ještě lepší – asimilují se v práci. Sportovcům samozřejmě hodně pomáhá skutečnost, že v podstatě jazyk toho státu, ve kterém teď hrají, nemusí umět. V týmových sportech, jako je fotbal nebo basketbal, jsou používané termíny stejné, protože mají anglický základ.

Navíc se sportovní výrazy rychle dostaly do běžné řeči, hlavně do podnikatelského prostředí. Dobře je to vidět v americké kultuře, kde se sport stal novým náboženstvím. „Pinch hit“ (střídání) anebo „carry the ball“ („vést míč“, projevovat iniciativu ve hře) jsou baseballové výrazy, jež v podnikatelském prostředí znamenají, že někdo jiný bude pracovat na projektu místo kolegy. Neznalost her, termínů a idiomů o hodně komplikuje komunikaci.

Verbální komunikace v interkulturním prostředí je často zdrojem různých konfliktů, trapných a legračních situací. „Existuje řada slov, která se stejně píší či vyslovují nebo jsou jiného rodu, ale znamenají dvě naprosto odlišné věci. V němčině např. slovo „*die Dichtung*“ znamená *básnění*, ale i *těsnění*; „*die Heide*“ je *vřesoviště*, ale „*der Heide*“ je *pohan*.“ (Morgensternová, 2007)

4.2.2. Neverbální interkulturní komunikace

Neverbální projevy jsou důležitým prvkem ve všech typech komunikace. Je to spontánní jev, jehož projev si většinou neuvědomujeme. Neverbální komunikace je spojená s emoční složkou a je jí ovlivněna. Neverbální projevy mají velký význam především v komunikaci mezi lidmi pocházejícími z odlišných kultur. Nejčastěji se uvádějí následující oblasti neverbální komunikace, v nichž se projevují kulturní odlišnosti¹²:

- **Proxemika**

Dodržování interpersonální vzdálenosti. Vzdálenosti na Hallově diagramu jsou orientační a záleží na kulturních a individuálních faktorech, pohlaví a sociální situaci. Například v latinských kulturách jsou tyto relativní vzdálenosti menší a lidé mají tendenci cítit se příjemněji, když stojí těsně jeden vedle druhého. Pro skandinávské kultury platí opak. Uvědomění si takových kulturních odlišností prospívá multikulturnímu porozumění a pomáhá odstranit nepohodlí, které lidé mohou pociťovat, je-li interpersonální prostor příliš velký anebo naopak malý.

---

¹²Ekachai (1997, <http://www.siu.edu/~ekachai/nonverbal.html>), Morgensternová (2007)

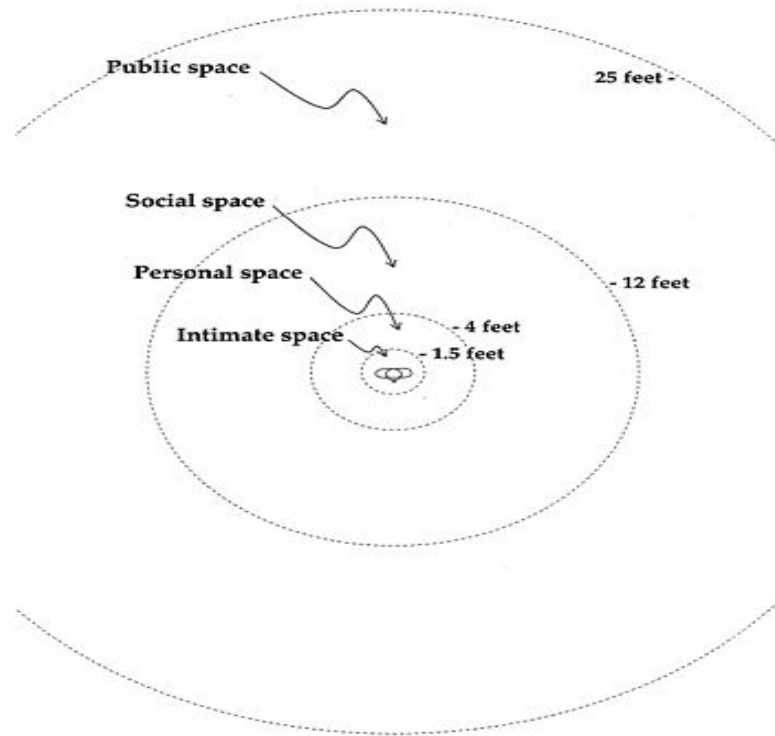

Fig. 2 Schéma osobního prostoru dle Edwarda T. Halla (1966)

○ Chronemika

Souvisí s odlišným vnímáním a využíváním času v různých kulturách. Kultury používají a vnímají čas velmi rozdílně. Vnímání minulosti, současnosti a budoucnosti pomáhá porozumět tomu, jak tito lidé komunikují.

- Čínská a britská kultura jsou orientovány na minulost a odolávají změně.
- Filipínská a latinskoamerická kultury zdůrazňují současnost.
- Severoameričané jsou naopak orientovaní na budoucnost.

Známý je Hallův model monochronických (*low-context*) a polychronických kultur (*high-context*), který se zakládá na přístupu k času v jednotlivých kulturách. Tak do kategorie polychronických častěji patří východní kultury než západní. Její příslušníci řeší více problémů zároveň, jsou flexibilní a nedodržují časový plán (v případě, že nějaký vůbec mají). Polychronické kultury mají silný smysl pro tradice a historii a generační

vztahy. Co se týká monochronických kultur – jejich příslušníci se zaměřují na jeden problém, dodržují časový rozvrh, jež má pro ně velký význam. Práce a plnění úkolů mají přednost před přátelskými a rodinnými vztahy.

Faktory	Polychronická kultura	Monochronická kultura
Zřetelnost sdělení	Hodně skrytých a implicitních sdělení s použitím metafor a čtením mezi řádky	Mnoho otevřených a explicitních sdělení, jež jsou jednoduché a srozumitelné
Místo kontroly a atribuce neúspěchu	Vnitřní místo kontroly a osobní převzetí neúspěchu	Vnější místo kontroly a obvinění jiných za svůj neúspěch
Použití neverbální komunikace	Mnohem víc neverbální komunikace	Větší zaměření na verbální komunikaci
Vyjadřování reakcí	Skrytá, vnitřní reakce	Viditelná, vnější, zřejmá reakce
Skupinová koheze a separace	Velký rozdíl mezi vnější a vnitřní skupinou, silný pocit rodiny	Flexibilní a otevřené skupinové modely, dle potřeby připravené na změnu
Lidská pouta (vazby)	Silné lidské vazby s příslušností k rodině a komunitě	Křehké vztahy mezi lidmi, menší pocit loajality
Úroveň závazku ve vztazích	Vysoká úroveň závazku dlouhodobých vztahů, vztahy jsou důležitější než úkoly	Nízká úroveň závazku vztahů, úkoly jsou důležitější než vztahy
Časová flexibilita	Časově flexibilní, proces je důležitější než výsledek	Čas je vysoce organizován, výsledek je důležitější než proces
Stát	Arabské země, Latinská Amerika, jižní a jihovýchodní Asie, Afrika	Skandinávie, Německo, Švýcarsko, USA, Japonsko, Anglie

Tab.1 Monochronické a polychronické kultury¹³

¹³ http://changingminds.org/explanations/culture/hall_culture.htm

Ting-Toomey (1999) in Chagla, 2005

○ Kinezika

- **Celkový vzhled a oblečení:** Soudíme lidi dle toho, jak si myslíme, že jsou atraktivní. Ale standardy atraktivity mají jednotlivé kultury odlišné. Oblečení a barva pleti také může ovlivnit naše vnímání a komunikaci s ostatními.
- **Pohyby těla:** Všechny kultury mají vlastní systém pro pochopení pohybu. Např. národy Středozeří jsou pohybově více výrazné než Skandinávci anebo Asijci. Co se týče interpretace pohybů, do vtipných situací a nedorozumění se dostávají návštěvníci Bulharska, kde se nesouhlas vyjadřuje kýváním hlavy tak, jak se po celém světě vyjadřuje souhlas. A naopak.
- **Výrazy tváře:** Lidé mají větší šanci přesně interpretovat výrazy obličeje, pokud tato interpretace probíhá v kontextu celé komunikace. Ačkoliv výraz obličeje a vyjadřování emocí mimikou může být velice individuální, vyjadřování emocí a jejich intenzita záleží na typu kultury. Některé výrazy obličeje se počítají za univerzální, např. úsměv je vyjádřením štěstí a radostí.
- **Oční kontakt a pohled:** V různých kulturách je míra očního kontaktu různá. Například asijské kultury se vyznačují nepřímým očním kontaktem; pro Severní Ameriku a evropské státy (s výjimkou Středozeří) je charakteristický přiměřený oční kontakt; naopak v arabských státech a Středozeří je typický intenzivní oční kontakt.
- **Gesta:** Stejná gesta v jednotlivých státech mohou mít naprosto odlišný význam. Například známé americké gesto znamenající „OK“ se ve státech Latinské Ameriky považuje za velmi vulgární.

Haptika

- **Vnímání vůně a barev:** Vnímání vůně se liší dle kultury, jež přiřazuje jednotlivé vůni jiný význam a důležitost v průběhu interakce. Bílá barva v Evropě znamená čistotu, neposkvřněnost, naopak v asijských kulturách bílá barva je symbolem smrti.

- **Mlčení:** Mlčení je neverbální narážkou během komunikační situace. Význam přiřazený mlčení je závislý na faktorech, jako je délka, přiměřenost, předcházející chování nebo činnost a vztah mezi účastníky. Stejně jako jiné druhy neverbálního chování využití mlčení a reakce na mlčení závisí na typu kultury. Mnoho východních kultur používá ticho jako častou a nejvhodnější formu komunikace. Některé západní kultury považují ticho jako nefunkční a dávají přednost nepřetržitému vyjadřování v průběhu interakce.
- **Dotek:** Význam odvozený z dotyku je ovlivněn takovými faktory, jako je naše nálada, stát, v jakém se nacházíme, vztah k osobě, jež se nás dotýká, délka a místo dotyku, zda je dotyk aktivní anebo pasivní. Délka, četnost a místo dotyků velmi záleží na typu kultury.
- **Paralingvistika:** To, jak něco zní a vokalizuje se, má odlišný význam v různých kulturách. Jsou tři kategorie vokalizace: vokální charakteristiky (smích, pláč, křik, kňučení, zívání); vokální vyjádření (hlasitost, intenzita, rytmus, tón, rychlost) a vokální segregáty (*uh-huh, ššš, oooh, mmmh*).

5. Současné sportovní týmy jako multikulturní fenomén

5.1 Sportovní tým jako sociální skupina

Značná část života člověka se odehrává ve vztazích s jinými osobami a je jimi značně ovlivněna. Ve vztazích má člověk společnou činnost a sdílí se skupinou také cíle. Zrovna tyto charakteristiky nejlépe popisují skupinu sportovní, kde se schází hráči, jejichž společnou činností je sport a společným cílem je vítězství (mluvíme-li o skupinách vrcholového sportu, nikoliv rekreačního). Podle Lešky patří sportovní skupiny mezi skupiny sekundární, resp. formální, „vztahy ve sportovním kolektivu jsou formalizované, řadí se přesnými předpisy a sportovními pravidly“ (in Sekot, 2004).

Dle Slepíčky (2006) sportovní družstva nejsou jenom běžné sociální skupiny, jelikož jsou limitována určitými pravidly a jsou orientována k jednomu cíli. Ve sportovních hrách družstva mají podobu primárních sociálních skupin, jež jsou charakteristické:

- společnými cíli spojenými s činnostmi skupiny
- značným stupněm vzájemné znalosti
- vytvořenou sítí interpersonálních vztahů
- komunikací tváří v tvář
- existencí společných norem regulujících chování členů skupiny
- vytvořeným systémem pozic a rolí

Zároveň sport poskytuje možnost utváření sekundárních sportovních skupin, jež jsou charakterizovány větší velikostí, náhodnými vztahy a vytvářejí se účelově (např. sportovní oddíl, český olympijský tým atd.).

Vznik sportovních skupin se charakterizuje několika možnými postupnými kroky, jež se mohou lišit dle jednotlivých sportovních odvětví (Slepíčka, 2006):

- *setkávání se* členů skupiny na základě společného zájmu a cílů, zde dochází ke vzájemnému poznávání členů, vytváření základních pravidel fungování
- *vytváření struktury skupiny* (pozice a role), systému hodnot a zájmů, utváří se skupinová atmosféra
- *formování vzájemných vztahů* s vlivem na spolupráci a vzájemnou komunikaci

Slepíčka (2006) uvádí některá základní kritéria sportovních týmů:

1. Stabilita skupiny

Stabilní skupina nemění své členy příliš často, a tak jejich struktura je také stabilnější. Vrcholový sport tak představuje skupiny poměrně stabilní, jelikož mají vysoké vstupní požadavky spojené s výkonnostní úrovní.

2. Velikost skupiny

U sportovních skupin je velikost v akci přesně určena a nesmí být změněna pravidly (např. basketball – 5 hráčů na hřišti, fotbal – 11 hráčů). Velikost mimo akci je ovlivněna vzájemným kontaktem, jenž je u menších skupin intenzivnější a komunikace „tváří v tvář“ je podmínkou jejich fungování.

3. Integrovanost skupiny

Projevuje se jednotou činností a postoji členů, má obdobný základ jako stabilita a soudržnost.

4. Soudržnost

Soudržnost je solidarita mezi členy skupiny, a to především v zátěžových podmínkách, která se zakládá na pocitu sounáležitosti vycházející z intenzivních vazeb mezi členy. U sportovních týmů má obzvlášť velký význam kvůli tomu, že každý zápas je v podstatě zátěží, která musí být zvládnutá. Soudržnost přispívá k odolnosti vůči vnitřním konfliktům, což ovlivňuje sportovní činnost. Někdy se soudržnost dělí na socio-emocionální (souvisí s interpersonálními vztahy) a instrumentální (souvisí s plněním úkolů skupiny), která je typická pro sportovní družstva ve vrcholovém sportu.

5. Atraktivnost skupiny

Souvisí s příslušností k populárním sportovním odvětvím, přináší společenské ocenění, dobré honorování a publicitu. Mezi nejatraktivnější sportovní skupiny patří hlavně fotbalové a hokejové kluby a také reprezentační týmy.

6. Stálost skupiny

Stálost souvisí s dobou trvání skupiny v čase. Specifickými jsou reprezentační týmy, které jsou vždy vytvořené na určitou dobu pro určitý cíl.

7. Autonomie

Vyjadřuje se nezávislostí skupin na druhých skupinách. Sportovní skupiny mají větší míru závislosti.

8. Intimita

Stupeň kontaktů a intenzity vztahů mezi členy skupiny. Záleží na počtu členů, na vzájemné znalosti. Vzhledem k limitovanosti počtu členů se sportovní skupiny řadí ke skupinám s vyšší mírou intimity.

9. Propustnost

Snadnost či obtížnost změny členů ve skupině. Přijetí nových členů je vázáno na splnění podmínek s vysokými požadavky na úroveň sportovní výkonnosti. Vysoká

propustnost je jevem nežádoucím, který svědčí o výkonnostní krizi. Malá propustnost ukazuje vyzrálou a stabilní strukturu, což způsobuje vysokou sportovní výkonnost. U populárních druhů sportu (již zmíněný fotbal a hokej) je fluktuace hodně ovlivněna komercí, kdy se hráči kupují často především z ekonomických důvodů.

10. Homogenita

Míra shody členů podle určitých kritérií. Dle toho se skupiny dělí na homogenní a heterogenní. Potřeba homogenity se zvyšuje podle úrovně soutěže. Nejvýrazněji je stupeň homogenity vyžadován u národních týmů, kde se schází hráči, kteří mají různé hodnoty, věk, zájmy atd., a tak je homogenita jediným kritériem uplatňovaným při jejich vzniku.

11. Polarizace skupiny

Jednotné zaměření všech členů skupiny ke společnému cíli. Sportovní skupiny jsou charakteristické vysokou polarizací. Podmínkou je jasnost cíle, k němuž jsou členové skupiny vedení a jemuž podřizují veškerou svou činnost. Problém nastává v případě, kdy se ne všichni členové skupiny ztotožňují se stanovenými cíly a tak jednotná zaměřenost klesá a družstvo se polarizuje.

12. Hodnotová orientace skupiny

Hodnotová orientace je ovlivněna společností a poslední dobou má na ní výrazný vliv komercializace vrcholového sportu. Komercializace vede k orientaci na úspěch, který je považován skoro za jedinou hodnotu sportu. Sportovec pak ve snaze o dosažení úspěchu volí ne vždy povolené prostředky.

13. Stupeň libosti

Tato charakteristika vyjadřuje, nakolik si jedinec váží svého členství ve skupině a jak ho prožívá (pozitivně či negativně). Stupeň libosti ve vrcholovém sportu je ovlivněn ne/úspěchem v jednotlivých utkáních či závodech.

14. Kontrola skupiny

Souvisí se sociálními normami uvnitř skupiny a v širším společenství. Sportovní týmy se mají podřizovat sportovním pravidlům. Velká popularita některých sportovních odvětví způsobuje zvýšenou míru vnější kontroly a značné zásahy do vnitřního života skupiny, což samozřejmě ovlivňuje celý sportovní život družstva.

Sociální jevy spojené s tematikou kolektivu mají v psychologii zásadní význam. Člověk neexistuje izolovaně od ostatních členů skupiny, ale je s nimi různými způsoby propojený prostřednictvím socializace, což je univerzální prostředek sociální kontroly, neboť jím prochází každý člověk, má-li se stát kulturní a sociální bytostí. Mechanismem socializace je ovlivněn i sportovec, který se dostane do nové skupiny. Podle Macáka a Hoška (1989) se tak vytvářejí jeho postoje, hodnoty a cíle, kterých chce dosáhnout: „Postoje jsou ovlivněny charakterem skupiny, ke které se jedinec přiřadí. V tomto ohledu mají skupiny vliv nepřímý a složitý. Obecně bývá formulován a zkoumán jako konformita jedince vůči skupině.“

Existence postojů vede ke stanovení skupinových norem, které je možné charakterizovat jako „nároky skupiny na chování svých členů. Dodržování norem skupina odměňuje, nedodržování trestá... Sankcí za nedodržení normy bývá např. pokrčení ramen, ironický úsměv, vtip, posměšek, přezdívká aj.“ (Macák a Hošek, 1989). Autoři třídí normy podle závažnosti, jsou to zvyky, obyčeje, zákony (jež mají charakter oficiálního trestu určeného pravidly) a tabu (oficiální trest a odmítnutí skupinou). Poslední dobou se objevil fenomén „hazing“ (z angl. přetěžování), který zahrnuje rituály iniciace nováčků do skupiny. Rituály mají většinou agresivní charakter a obsahují ponižování a občas fyzické násilí. Hazing má původ v USA, kde má stále velkou popularitu u studentských klubů a komunit.

5.2 Sportovní migrace, příčiny, důsledky

Sportovní migrace se stává poslední dobou aktuálním tématem, k čemuž přispívá i globální systém sportu moderní doby. Sport se stává čím dál tím víc komerčním projektem. Hráči se kupují a prodávají rok co rok. Pojem „tým z nějakého města“ prakticky zmizel ve svém tradičním pojetí, jelikož mnohdy v nějakém italském, anglickém nebo ve kterémkoliv jiném týmu polovinu týmu představují hráči, jejichž vlast se nachází daleko za hranicemi kontinentu. Ke sportovní migraci přispívá význam národa či státu v mezinárodním hledisku, tzn. sportovní autorita.

Za podnět k bouřlivému rozvoji sportovní migrace ve fotbale se považuje případ Bosmana. V jeho případě se jednalo o legální soudní rozhodnutí, které učinil Evropský soudní dvůr v roce 1995. Bosmanův případ zpochybnil legalitu systému transferu fotbalových hráčů a existenci tak zvaného „systému kvót“, podle něhož jen omezený počet

zahraničních hráčů mohl hrát za jeden klub během zápasu. Jedním z výsledků Bosmanova případu bylo zrušení kvótového systému v rámci států Evropské unie: za jeden klub během zápasu mohl hrát neomezený počet příslušníků EU, ačkoliv počet hráčů - státních příslušníků mimo státy Evropské unie je stále předepsaný. Mimochodem, problém hráčů z nečlenských zemí je velice aktuální, jelikož přináší takovým hráčům smluvní znevýhodnění a zneužívání jejich postavení.

K hlavním a rozhodujícím zemím ze sportovního hlediska patří země západní Evropy, Severní Amerika včetně Mexika a bývalé bílé země Commonwealthu (např. Austrálie). Mezi středně vlivné země Sekot (2008) řadí bývalé země socialistického bloku a sportovně dynamické země jako Jižní Korea a Keňa. Většina afrických a islámských zemí ze sportovního hlediska patří k „okrajovým zemím“. Západ je dominantní silou globálního sportu: je domovem elitních sportů, nachází se zde důležité sportovní organizace, rozhoduje se zde o marketingových strategiích sportovních produktů. Sportovní migrace se netýká jenom sportovců, ale i trenérů, manažerů atd. Jde o proces snahy o co nejvýhodnějšího postavení ve sportu nejenom v rámci zemí, ale i v rámci kontinentu. V minulém desetiletí sociologové věnovali svou pozornost hlavně takovým sportům jako fotbal (C. Bromberger, P. Lanfranchi, J. Jaguáre, R. Pearton, D. Stead), lední hokej (J. Maguire), baseball (A. M. Klein), basketbal (J. Maguire). Sportovci v profesionálních týmech jsou vlastněni, jsou svým způsobem „zbožím“, sportovci se prodávají, kupují se, zapůjčují se – jedná se o obchodování v závislosti na zájmech týmu. Tím, jak se hráči stále přesouvají z města do města, ze státu do jiného státu, jsou nepochybně ovlivněny (většinou negativně) jejich způsoby utváření pevných sociálních vazeb.

„K největší akceleraci sportovní migrace dochází ve sportech, jako je americká kopaná, baseball, basketbal a lední hokej. Zde jsou zřetelné zejména obousměrné pohyby mezi Severní Amerikou, Evropou, Jižní Amerikou a Asií. V polovině devadesátých let tak v Evropě ... působilo kolem čtyř set amerických profesionálních basketbalistů. Hokejisté z USA a Kanady využívají své profesionální dovednosti v Británii, Německu, Francii a Švýcarsku, zatímco americké hokejové kluby usilují o získání špičkových hráčů ze Skandinávie, České republiky, Slovenska či Ruska. Americké univerzity v Evropě a nověji i v Africe vyhledávají zejména talentované atlety, fotbalisty, hráče ragby, basketbalisty a plavce (Bale and Maguire, 1994, in Sekot, 2008)“

Proč týmy pořízují hráče z ciziny? Domnívám se, že příčiny lze rozdělit do dvou následujících kategorií podle původu hráče:

- Zahraniční hráč z vyspělého státu

V dotyčném případě se hráč kupuje jako rychlá pomoc týmu, jenž buď nemá kapacitu v dětských sportovních školách, nebo nevěří v možnosti svých národních hráčů. Tady hraje důležitou roli starý předsudek, že „všechno, co je z ciziny, je dobré, všechno, co je drahé, je lepší“. Hráč může skutečně projevovat nadání v týmu, pro který hraje a je koupen za obrovské peníze. Je mu nabídnuta taková mzda, kvůli které souhlasí s přestěhováním se do státu, jehož šampionát není tak prestižní, jako například fotbalové ligy tzv. velké pětice Evropy (Anglie, Itálie, Španělsko, Německo a Francie).

Jak ukazuje smutná zkušenost fotbalových postsovětských týmů, ne vždy hráč, který byl koupen za velké peníze, přináší i velkou pomoc týmu. Většinou ten stejný hráč bývá prodán za rok dva, ale již za mnohem menší částku. Neměli bychom zapomínat, že do této kategorie patří hráči, jejichž sportovní věk již skončil, a jsou často koupeni (podle jejich popularity) týmy např. z Kataru nebo Japonska.

- Zahraniční hráč z rozvojového státu

Takový hráč, jak je pravidlem, se snaží dostat do týmu prestižního šampionátu, kde by mohl projevit svůj talent a vydělat peníze (je pochopitelné, že ve sportovních týmech západní Evropy je plat o hodně vyšší). V takovém týmu se hráč snaží ukázat co nejvíce, protože si uvědomuje, že zítra se na jeho místě může ocitnout někdo jiný. „Rozvojové země investují mnohdy mnoho úsilí a materiálních prostředků do výchovy sportovních talentů, kteří jsou však následně absorbováni bohatými západními ligovými soutěžemi či sportovními a univerzitními kluby“ (Sekot, 2004). Tím je například proslaven „balkánský fotbal“, o kterém se říká, že pěstuje fotbalisty na prodej. Jako klasickou ukázkou zpětné migrace to můžeme sledovat v první kategorii hráčů. „Sportovní migrace je pak výrazem dynamizace globální provázanosti světa, kdy se aktualizuje rozpor mezi snahou získat co nejvýhodnější geograficky podmíněnou pozici na sportovní scéně na jedné straně a smysluplností výchovy domácích sportovních talentů na druhé straně... Zatímco bohaté západní kluby posilují hostujícími sportovními hvězdami svoji popularitu a prestiž, stojí

naopak zejména mnohé rozvojové země před problémem zužování svých sportovních talentů“ (Sekot, 2004).

Problematika reakce sportovní pracovní síly k hostitelské kultuře je jak ze sociologického, tak psychologického hlediska velmi zajímavá. Stálý přesun v kontextu různého kulturního prostředí, či dokonce etnické a nebo rasové scény klade i na sportovní migranty specifické nároky. K těm je nutno přičíst zejména osobní flexibilitu, schopnost pružné orientace v novém prostředí, ochotu učit se novým formám chování a reakcí a nebýt svazován strachem z neznámého, či dokonce xenofobií.

Sport se nyní stává stále více komerčním druhem zábavy, což může mít vliv na to, že je na něj v současné době brán velký zřetel. „Sport v Evropě má stále hierarchii, ve které peníze určují pozice jednotlivých disciplín“ (Bodin, Robene, Héas, 2000). S rozvojem globalizace se objevil pojem sportovní migrace, čemuž se poslední dobou věnuje sportovní sociologie. Slavné týmy s velkým rozpočtem mají přiměřeně i více kontaktů ve světě sportu a tímto stylem lákají k sobě více hráčů, kteří mají „jméno“. Podle Broskampa (in Hogenová, 2001) výkonnostní a profesionální sport je chápán jako transnárodní sociální prostor pro kulturní produkci, jako zvláštní rámec pro typ tzv. elitní migrace, který je vyhrazen poměrně malé skupině vynikajících umělců a profesionálních sportovců.

Neposlední místo ve sportovní mobilitě zaujímá i globalizace médií. Sekot (2004) uvádí, že „významnou roli v těchto procesech sehrávají masová média jako zprostředkovatel globálních hodnot a jako součást sportovní globalizace zahrnující dále aspekty technické, migrační, ekonomické a ideologické. Sportovní migrace je pak výrazem dynamizace globální provázanosti světa, kdy se aktualizuje rozpor mezi snahou získat co nejvýhodnější geograficky podmíněnou pozici na sportovní scéně na jedné straně a smysluplnost výchovy domácích sportovních talentů na druhé straně“.

Bohaté kluby pořizují hráče nejen kvůli zlepšení výsledků, ale i kvůli zvednutí své prestiže a popularity. Například v případě koupě sportovní hvězdy se klubu nejpozději za první rok vrátí cena hráče prodejem klubové symboliky s jeho jménem. Příchod hráče z cizího státu je však ne vždy pozitivním faktorem, jelikož to zužuje prostor pro jiné mladé hráče. Je to „zdravá“ konkurence? Je to možné. V Evropě však již několik let platí zákon, podle kterého je omezen počet hráčů jiné národnosti mimo EU, kteří mohou být současně na hřišti. Podle Russella (1993) společné cíle dosahují největšího uskutečnění v okamžiku spolupráce celé skupiny. Proto by ve skupině mělo existovat pochopení mezi členy, toho ale není jednoduché dosáhnout ani v homogenní skupině. Sportovci z různých zemí mají

různý temperament a emocionalitu a tím i adaptační schopnosti. Podle Sekota (2008) je to možné pozorovat v tendencích migrace, např. afrických hráčů, kteří nacházejí vhodné uplatnění především v jihoevropských státech, nikoliv ve Skandinávii. Všeobecně se hráči z Latinské Ameriky a jižní Evropy považují za emočně nestabilní a kulturně nepřizpůsobivé, zatímco skandinávští hráči jsou známí svou jazykovou vybaveností a maximální přizpůsobivostí k novému prostředí. Uvedená tendence platí nejenom pro fotbal, ale i pro jiné druhy sportu (hokej, basketbal atd.).

Argumenty pro globální sportovní migraci se opírají především o zvýšení atraktivity sportovní podívané a s tím spojený zvýšený zájem sponzorů a médií, o možnost vidět špičkové hráče, o výzvu pro domácí hráče atd. Co se týče opačných názorů, mluví se o zanedbání domácích, nikoli méně talentovaných, ale méně mediálně známých hráčů, což se ihned projevuje v reprezentačních týmech. Častým argumentem proti jsou také obavy ze zničení atmosféry národního spojení. Ano, počet zahraničních hráčů v anglické Premier League je problémem, ale ne nepřekonatelným. S tím jak rostou platy hráčů a transferové poplatky, kluby se začínají soustřeďovat na mladé domácí talenty.

Počet zahraničních hráčů v pěti největších evropských fotbalových ligách vzrostl v minulé sezóně na 42,5 %, což je o 3,5 % víc než minulý rok.¹⁴ Podle studie Professional Football Players Observatory byla čísla dokonce větší v jednotlivých nejúspěšnějších týmech. V sestavách prvních pěti týmů v Anglii, Francii, Německu, Itálii a Španělsku je v průměru 52,6 % zahraničních hráčů. Více než polovinu gólů ve zmíněných státech vstřelili zahraniční hráči. V pěti neúspěšných týmech anglické Premier League (Manchester United, Chelsea, Arsenal, Liverpool a Everton) má 59,5 % hráčů občanství jiného státu.

Největším exportérem fotbalových hráčů je Brazílie se 158 hráči hrajícími v pěti nejlepších fotbalových ligách. Je nutné zmínit, že počet Brazilců hrajících na mistrovstvích post-sovětských států je nesmírně větší. Prezident FIFA Sepp Blatter v současnosti zavedl kampaň, v níž propaguje tzv. pravidlo „6+5“, které by nutilo kluby obsadit maximálně 5 cizinců do sestavy. Tato kampaň zatím pochopitelně nenašla podporu u vedoucích evropských týmů, jež se veskrze skládají z cizinců.

---

¹⁴ International Herald Tribune

<http://www.ihf.com/articles/ap/2008/08/14/sports/EU-SOC-Europe-Foreign-Players.php>

Po bok fotbalového šéfa Blattera se přidala i volejbalová federace FIVB, která v květnu roku 2008 schválila kontroverzní návrh, podle nějž mohou být od sezóny 2010/11 v každém klubu při utkání současně na dvorci maximálně tři cizinci. Předseda FIVB Rubén Acosta dokonce hovořil o "historickém rozhodnutí"; podle něho totiž zamezí finančně silným klubům skupovat špičkové světové hráče. Český volejbal zrušil jakákoli omezení v roce 2006. Největší zastoupení v tuzemských klubech mají Slováci, diváky však lákají i posily z dalších evropských zemí, Ameriky či Austrálie.¹⁵

Ani basketbal se neobešel bez omezení. Od roku 2009 v nejvyšší české basketbalové soutěži žen bude moci v každém týmu nastoupit k utkání pouze pět zahraničních hráček. Tento počet potvrdilo i mimořádné zasedání valné hromady. V české lize mužů může hrát v každém týmu osm cizinců, z toho tři hráči mohou být ze zemí mimo Evropskou unii¹⁶. Nicméně pro hodně anglických fanoušků by byl anglický tým sestavený výhradně z domácích hráčů uskutečněním snu. Domácím hráčům se totiž přisuzuje hluboký osobní vztah k mateřskému městu a týmu, zatímco imigranti se považují za ekonomické prospěcháře (Sekot, 2008).

Zvláštním problémem se stala naturalizace hráčů s cílem jejich dalšího využití pro národní reprezentační tým. Nehledě na symboliku a vlajky, pro některé fanoušky je obtížné říkat svým týmům „národní“ reprezentace. Brazilci Roger Guerrero (representant Polska), Deco (Portugalska) a Eduardo Da Silva (Chorvatsko), Poláci Lukas Podolski a Miroslav Klose (Německo), Senegalec Patrick Vieira (Francie) - to je jen malá část známých fotbalistů, kteří se narodili v jednom státě a reprezentují stát jiný. Ale tito hráči jsou vůdci a klíčovými hráči ve svých týmech a podstatně zvedají úroveň týmové hry. Ještě zajímavější je situace v Kataru, kde místní fotbalová federace nabízí občanství skoro všem zahraničním talentovaným hráčům. Tak v sestavě národní reprezentace hraje sedm cizinců, kteří proměnili slabý tým na stabilní družstvo střední třídy. Na druhé straně národní reprezentace již přestaly být „národními“ a čím dál více se podobají klubům, ve kterých hrají hráči z celého světa. Pro hodně fanoušků je složité podporovat reprezentační tým, jehož hráči ne vždy znají hymnu a jazyk státu, za který hrají. Například reprezentační hráč Itálie Mauro Camoranesi, jehož babička a dědeček emigrovali z Itálie do Argentiny, hraje

---

¹⁵<http://www.sport.cz/clanek/129676-volejbalova-federace-fivb-potvrdila-pravidlo-o-cizinecke-kvota.html>

¹⁶<http://www.sport.cz/clanek/129825-v-basketbalove-lize-zen-muze-nastoupit-k-utkani-jen-pet-cizinek.html>

za italskou reprezentaci, ale nikdy nezpívá italskou hymnu před závodem. „Cítím se být Argentincem. Ale obhájil jsem italské barvy se ctí. Toto mi nikdo nemůže vzít,“ vyjádřil se Camoranesi v rozhovoru po vítězství Itálie na Mistrovství světa v roce 2006.

FIFA (mezinárodní federace fotbalové asociace) je znepokojená tím, že některé státy začaly příliš často přidělovat občanství zahraničním hráčům, aby mohli hrát za jejich tým. Jak již víme, příklady jsou týmy Polska a Chorvatska. Francouzský nacionalistický politik Jean-Marie Le Pen během své předvolební kampaně vyhlásil, že Francouzi nemají být pyšní na svůj reprezentační tým, jelikož převažující část jeho sestavy jsou cizinci – afričtí migranti, kteří dobře ovládají technickou stránku hry, ale nemají ten francouzský duch, který je nutný pro vítězství.

Po zápasu Německo-Polsko na EURO 2008 politici ve Varšavě žádali zbavit útočníka německé reprezentace Lukase Podolského polského občanství, jelikož hráč skóroval dvakrát proti Polsku, což přineslo vítězství německému týmu. Nehledě na to Podolski stále tvrdí, že je pyšný na své polské kořeny a ty dva góly dokonce neslavil, aby ukázal svou úctu státu, ve kterém se narodil.¹⁷ Samozřejmě globalizace zasáhla nejenom fotbal, ale i jiné druhy sportu, hlavně basketbal. Počet zahraničních hráčů v České lize rapidně stoupl během posledních sezón¹⁸:

Sezóna	Celkový počet hráčů	Celkový počet zahraničních hráčů
1998/99	192	12
2002/03	180	21
2007/08	163	34
2008/09	164	43

Tab. 2 Počet zahraničních hráčů v České basketbalové lize

¹⁷ <http://izrus.co.il/article.php?article=1119>

¹⁸ dle České basketbalové federace, <http://www.cbf.cz>

Sportovní migrace zůstává kontroverzním a perspektivním tématem sociální psychologie, která má před sebou velkou budoucnost, jelikož globalizace maže hranice mezi státy. Ať chceme nebo ne, svět prolínají rozmanité kultury a etnika, což je především viditelné v dnešním medializovaném sportu.

5.3 Adaptace cizince ve sportovním týmu

Adaptace cizince je spojená s přizpůsobováním se příslušníků jedné skupiny k jiné nebo i skupin navzájem. Podle Oberga (Psychologie dnes, 1/2006) těsně po příjezdu do ciziny nastává období nekritického nadšení. Člověk zažívá euforii z toho, že skutečně realizoval plánovanou cestu a vše mu připadá zajímavé. Dále jedinec prochází dvěma dalšími etapami, ve kterých narazí na problém adaptace do nového prostředí. Adaptace závisí na velkém množství faktorů, které souvisí s odlišností kultur, znalostí jazyka, okolnostmi, cílem a délkou pobytu, psychickou odolností.

Berry (in Průcha, 2004) uvádí následující strategie adaptace:

1. integrace – imigranti poznávají a přijímají novou kulturu, současně udržují i svou vlastní (mají pak dvojí kulturní identitu),
2. asimilace – imigranti usilují o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země, svou kulturu považují za málo důležitou,
3. separace – nejedná se vlastně o adaptaci, imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky nové země za důležitý, určitá izolace,
4. marginalizace – imigranti necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, ale neuchovávají ani svou původní. Identifikují se jen se subkulturou své vlastní skupiny.

Jelikož se zabýváme adaptací ve sportovním týmu, musíme zdůraznit její specifika. Tým kupuje hráče bez ohledu na jeho adaptační schopnosti. Nejdůležitějším faktem jsou jeho sportovní schopnosti. Často se stává, že schopný, talentovaný hráč se přestěhuje do jiného státu a jednoduše zanikne. Broskamp (in Hodenová, 2001) uvádí: „Specifické vzorce migrace ve vrcholovém sportu – nejlepší evropští fotbalisté odcházejí do Itálie a Španělska, talenty z třetího světa a Jižní Ameriky jsou lákáni do Bundesligy. V kontextu emigrace sportovcům chybí důvěrný, stejnou řečí mluvící, stejně hodnotově orientovaný, očekáváním a způsoby chování konstituovaný a jistotou propůjčující svět... Vrcholoví

sportovci se mohou, jako každý cizinec, dostat do problematické situace. Krize pak může zapůsobit podle okolností na celkovou tělesnou výkonnost a vyústí v dlouhotrvající ztrátu formy. Je to těžká zkouška kvůli extrémnímu tlaku mediální veřejnosti.“

Jedním z posledních případů nepovedeného transferu je bývalý kapitán milánského týmu Andrej Ševčenko. Když v roce 2006 přestupoval do londýnské Chelsea, fanoušci a média očekávali pokračování hvězdné kariéry Ukrajince v novém týmu. Zatím se nedá přesně říct, co zabránilo talentovanému hráči se prosadit v novém týmu. Po dvou letech neúspěšné snahy o hru se vrátil zpět do Milána a jeho přestup do Londýna byl zařazen anglickými médii mezi 50 nejhorších transferů v dějinách anglického fotbalu.

Brazilci často přijíždějí do Evropy ne dokazovat si, že jsou lepší hráči, než domácí, ale předvádět to. Je samozřejmé, že se domácím hráčům takové chování nelíbí. Konflikt mezi hráči překročí rámec týmu a dostává se na veřejnost. Tak poznáváme brazilskou sportovní mentalitu. Brazilská mentalita je velice specifická, a proto se kluby k brazilským hráčům chovají ostražitě. Konkrétně, kluby, jež měly více než dva tři brazilské hráče, měly negativní zkušenost. Brazilci vyrůstají v úplně odlišné kultuře a v Evropě se dostávají do jiného světa. Evropský proces trénování se podstatně liší od brazilského, hráči se setkávají s řadou omezení, což je pro Brazilce nepřijatelné.

Ještě je jeden problém spojený s Brazilci – jejich rychlé vyhoření. Většinou začínají hrát velmi živě, ale ochota hrát rychle vyprchává. Brazilci, když dosáhnou nějakého výsledku ve svém týmu, snaží se dosáhnout něčeho většího, například dostat se do silnějších evropských týmů. Pokud taková možnost není, fotbalista začíná vadnout a zastavuje se ve svém rozvoji. Před námi se objevuje otázka: Nemohou nebo nechtějí se sportovci adaptovat? Sportovci, i když jsou zařazeni do skupiny „elitních migrantů“, stejně migranti jsou. Čím větší je kulturní distance mezi sportovcem a týmem, tím bude složitější adaptace a výraznější komplikace v soužití, ale záleží i na tom, které hodnoty jsou preferované společností ve vlasti cizince a státem, do kterého emigroval.

Přání začlenit se je další determinantou adaptace. Často se stává, že v týmu cizinec najde nějaké své krajany a tím se utváří podskupina, např. podskupina Brazilců, která neudrhuje kontakt s ostatními hráči. Před několika lety na fotbalovém šampionátu Ukrajiny vznikla velká aféra, kdy ukrajinští hráči dvou nejlepších týmů obvinili spoluhráče z Brazílie z totálního odmítání jakéhokoliv kontaktu a spolupráce, což se odrazilo v prohře zápasů. Kauza skončila prodejem jednoho cizince poté, co fyzicky napadl ukrajinského spoluhráče během zápasu. A vzhledem k tomu, že v mnoha evropských týmech převažuje

počet cizinců nad počtem tuzemských hráčů, objevuje se otázka: Kdo se vlastně musí přizpůsobit?

5.4 Koheze

Koheze dělá z pouhého součtu hráčů sjednocený tým. Podle různých studií úspěšné sportovní týmy mají větší tendenci k soudržnosti mezi členy. Koheze pro tým je stejně důležitá jako talent pro jednotlivého hráče. Ne vždy ale skupina talentovaných a hlavně hvězdných hráčů bývá úspěšnou, dostačujícím příkladem mohou být hokejová reprezentace Ruska na Mistrovství světa v roce 2000, která byla složena z hvězd NHL a nepostoupila ze skupiny, anebo fotbalový Real Madrid („hvězdný tým“, „galacticos“ – to je jen pár přezdívek tohoto fotbalového týmu ze Španělska), který po roce 2002, tzn. po zavedení politiky kupování hvězdných hráčů, již nemá takový úspěch jako předtím.

Není jednoznačně prokázáno, zda větší koheze způsobuje větší týmovou úspěšnost, anebo úspěšnost zapříčinila vyšší kohezi. Nicméně ovlivňování koheze patří mezi podstatné aspekty práce trenéra s týmem.

5.4.1 Komunikace v multikulturním sportovním týmu

Existuje běžný názor, že sport vede lidi ke sdružování, umožňuje vytvářet specifické skupiny odlišné od ostatních skupin, ruší cizost mezi domácím a přistěhovalým obyvatelstvem. Broskamp (in Hogenová, 2001) tvrdí, že „představy o národech spojujících síly ve sportu jsou nyní zvláště zdůrazňovány v kontextu imigrace a evropské integrace. Sport prý má být společenskou oblastí, která jedinečným způsobem nivelizuje kulturní rozdíly a umožňuje dorozumění přesahující etnické a národní hranice“. Sport ale není magie. Sportovci se domnívají, že budou hrát stejný fotbal (nebo kterýkoliv jiný sport), avšak v průběhu hry se musí vypořádat s tím, že existují kulturně rozdílné interpretace a porozumění sportu, což vede k možným projevům násilí na hřišti.

Komunikace je nezbytnou komponentou interakce ve sportovní skupině. Vzhledem k tomu, že mluvíme o skupině internacionální, problémy v komunikaci určitě budou existovat a nejspíš budou trochu jiného charakteru než v národně homogenní skupině.

Barnlund (in Šišková, 1998) vyjmenoval 4 hlavní faktory ovlivňující komunikaci:

- hodnoty

Hodnotám se učíme od útlého dětství, přijímáme názory našich rodičů, společnosti, náboženství, kritéria, podle kterých žijeme. Většinou hodnoty druhého považujeme za hrozbu pro náš život.

- vnímání

Jak vidím druhé a jak druzí vidí mne. „Pravd“ je na světě mnoho, náš pohled je sice jedinečný, nikoliv jediný. Druhého za to, že nevidí věci jako my, odsoudíme a o jeho chování či vidění řekneme, že je „nenormální“. Je však pouze jiné.

- předsudky

Předsudky vyplývají z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností, informací a sociální percepce. Obvykle je naše domněnka o lidech ovlivněná zkušenostmi s podobnými jedinci a my vyvozujeme závěry na základě věcí, ve které věříme či jež očekáváme. Mnohé předsudky a předpoklady často společně sdílí široký okruh lidí, který si neuvědomuje, že jsou to pouze generalizované informace a představy. Tak se vytvářejí stereotypy.

Lehmanová (in Průcha, 2004) uvádí: „Mezikulturní komunikace – reflexe komunikačního procesu mezi individuálními a nadindividuálními subjekty příslušejícími k rozdílným kulturním systémům. O efektivnosti mezikulturní komunikace lze hovořit, pokud v procesu interakce nedochází ke zkreslení předávaných informací, které by vyplývalo z rozdílnosti kulturních systémů“.

Komunikace ve sportovním týmu probíhá dle Leška třemi způsoby (in Sekot, 2004):

1. Verbální projev – výměna informací, postojů
2. Neverbální projev – mimika gestikulace, poloha těla
3. Děj – konkrétní chování

U sportovců má zároveň velký význam styl hry, jenž se poněkud liší nejen podle týmů, ale i podle států (je známo, že anglický fotbal je agresivnější než jinde v Evropě). S rozvojem globalizace téměř odpadl problém jazykové komunikace (angličtina stále nemá

konkurenci) a sportovní termíny jsou v různých zemích velmi podobné. Stále častěji se tak v různých týmech objevují trenéři-cizinci, což je zajímavým fenoménem a zaslouží si samostatnou práci a výzkum.

Jedním z nejdůležitějších faktorů ve sportovní komunikaci (a nejen multikulturního týmu) je vzájemná důvěra a společný cíl, jenž vede tým k vítězství. „V naší době, kdy na všech stranách zuří horečka po osobním úspěchu, má právě tato výchova [skupinová] neobyčejný význam. Společný zájem vyžaduje i svorného působení k jednotnému cíli, podřízení se jednotlivce celku“ (Karásek¹⁹). Jak je vidět na příkladě slavného španělského fotbalového týmu Real Madrid, nefunguje to, když jsou v týmu jediné „hvězdy“, kdy každý myslí jen na sebe a snaží se uskutečnit jediné svůj cíl. Podstatou je rozjasnit a sladit spolupráci a komunikaci uvnitř týmu.

5.4.2 Když náboženství se stává bariérou

Sport a náboženství se navzájem prolínají. Jak známo, papež Jan Pavel II. byl v mládí fotbalovým brankářem a dosáhl v této oblasti několika úspěchů. Když se stal hlavou římskokatolické církve, často přijímal ve Vatikánu známé sportovce z celé planety. Zároveň sportovní úřady také vyjadřují pochopení pro věřící sportovce. Tak během Olympijských her 2008 v Pekingu byla na území olympijské vesnice postavena speciální budova pro bohoslužby. Kromě toho se během olympijských her braly v úvahu i individuální stravovací návyky sportovců a jejich doprovodu vzhledem k jejich náboženství.

Ale tato čínská iniciativa není novým vynálezem. Ještě během Olympijských her 2004 v Řecku vedení her udělalo všechno pro „ulehčení života“ věřících sportovců. Například takovým sportovcům přidělili velký areál, kde se sportovci mohli modlit. Na olympijské hry v Aténách bylo posláno 80 duchovních. Během fotbalového mistrovství světa 2006 v Německu se pohostinní Němci snažili neurazit náboženské city reprezentačních hráčů Saúdské Arábie. V malém hotelu, kde se tým ubytoval, odpojili erotické televizní stanice a ženská část personálu byla oblečena ve východním stylu.

---

¹⁹ rok knihy není uveden

Uvádí se, že Arabové byli velice spokojeni s takovou atmosférou. Řečnickou otázkou ale zůstává, zda by Arabové byli podobně pohostinní i vůči Evropanům. K muslimské víře se hlásí i bývalý světový mistr v boxu Sultan Ibragimov. Ten se přiznal, že sport mu často překáží v dodržování půstu. Tak například během ramadánu byl nucen konzumovat „nesprávné jídlo“, protože se připravoval na boj.

Ještě jedno náboženství – judaismus – má také přímý vliv na sport a na sportovce. Jak je známo, pro každého věřícího Žida je sobota zvláštním dnem zvaným šabat, během něhož se nesmí pracovat. Do kategorie „zakázané práce“ spadá například i zapínání a vypínání světla. Znamý šachový velmistr Boris Gulko, jenž byl během své kariéry mistrem SSSR a USA, se v určitém okamžiku svého života stal hluboce nábožným člověkem, a tak se snažil spojit víru a šachy. Když se muselo hrát v sobotu, žádal organizátory, aby mu přidělili speciálního asistenta, který by mačkal tlačítko na hodinkách, jelikož při tom vzniká elektrický proud. Ve většině případů organizátoři tomuto přání vyhověli.

Jiný příklad organizátorské tolerance bylo možné vidět během Davisova poháru před několika lety. Organizátoři tenisového zápasu změnili rozvrh tenisových zápasů kvůli šabatu. Reprezentace Izraele a Chile hrály ve čtvrtek a v pátek. Zbylé týmy hrály od pátku do neděle, jak je to stanovené pravidly²⁰.

Muslimské hvězdy španělské fotbalové ligy mají také vlastní zkušenost s dodržováním půstu během ramadánu. Muslimští hráči se ocitli před dilematem, když jim doktoři zakázali držet půst ve dnech zápasů. Talentovaný hráč Yaya Toure hned po přestupu do Barcelony dal najevo, že vyznání islámu a dodržování půstu nepoškodí úspěšnou kariéru fotbalisty. Ve většině případů se klub domluví s hráčem, že ten nebude držet půst v den zápasu.

Frederick Kanoute, francouzský hráč španělského klubu „Sevilla“, je překvapen předpokladem, že půst může mít vliv na jeho hru. „Ti, co znají islám, si uvědomují, že půst dodává sílu, půst muslima neoslabuje,“ je přesvědčen hráč. A svými výsledky přesvědčil klub, aby na něj netlačil. Kanoute, jenž se pravidelně modlí i v šatně, před několika lety odmítl hrát ve dresu s reklamou zábavných internetových stránek, jelikož hazardní hry jsou islámem zakázané. Souhlas hrát v „reklamním“ dresu hráč dal jen poté, co mu vedení týmu slíbilo převést částku peněz na účet islámských charitativních fondů²¹.

---

²⁰<http://www.interfaxreligion.ru/judaism/?act=news&div=21047>

²¹ <http://nm2000.kz/news/2007-09-20-1354>

5.5 Efektivní týmová spolupráce

Sportovní tým se skládá ze skupiny lidí, kteří pracují ve stejném kolektivu a usilují o předem stanovený společný cíl. Existuje hodně teorií efektivní týmové práce, jež se většinou opírají o sociálně-psychologické teorie interakce. Dle výrazu významného baseballového trenéra Caseyho Stengela, sebrat hráči je jednoduchým úkolem, nejtěžším je donutit je hrát spolu. Členové týmu musí utvářet soudržný kolektiv, aby dosáhli vysokých výsledků a uskutečnili stanovený cíl.

Efektivní sportovní tým:

- je motivován dosažením společného cíle

Tým vždy dostává skupinovou odměnu. Je to důležitý moment při formulaci úkolů a ohodnocení výsledků. Tým musí mít společnou motivaci, jež převyšuje osobní zájmy a cíle. Jakýkoliv sportovec týmového sportu v drtivé většině případů asociuje svůj výsledek s výsledkem týmu. Pro sportovce je důležité jméno týmu, vítězství týmu, prestiž týmu. Většina sportovních týmů je motivována procesem předávání odměn, ceremonií předávání, symbolickou oslavou vítěze.

- má přesně definované role

Každý člen sportovního týmu má přesně definovanou roli, kterou si jasně uvědomuje. Identifikace sportovce s rolí na jedné straně a uvědomování si významu role na straně druhé napomáhají efektivnímu použití funkcí. Je důležité podotknout, že maximální shoda mezi charakteristikou sportovce a funkčními požadavky je zásadní podmínkou při rozdělování rolí ve sportovním týmu.

Určení rolí v týmu však ne vždy má za výsledek celkovou efektivitu. Například na světovém hokejovém mistrovství světa roku 2000 ruský tým, jenž se skládal z hvězd NHL, utrpěl zdrcující porážku. Tým nebyl spojený společným duchem, a proto jednotlivé světové hvězdy hrály samy za sebe, ne za tým.

- má přesně stanovenou komunikaci a mluví „stejným jazykem“

Komunikaci ve sportu se přikládá velký význam. Komunikace ve sportu je omezená, ale efektivní. Sehraný tým má vlastní jazyk. Týmová komunikace je přesná a

efektivní. Před hrou se před tým postaví určitý úkol a po skončení hry se provádí detailní analýza a rozbor chyb.

- je charakteristický vysokou úrovní kompatibility

Úspěšný sportovní tým se vyznačuje fyziologickou, psychologickou a sociální kompatibilitou. Pro dosažení předem určeného výsledku musí tým počítat s tímto parametrem. Neméně důležitou je kompatibility hráčů i na vyšší úrovni (společný cíl, společné morální nebo duchovní hodnoty), která napomáhá tomu, že neslučitelnost na nižší úrovni (neshoda v některých rysech charakteru, preference v jídle, rozdíly v biologických rytmech) může být ignorována. Pro zdolání nekompatibility nižších úrovní je nutné klást před tým opravdu motivující úkoly a vůči nekompatibilním hráčům používat vzor „společného nepřítele“. Bohužel se situace absolutně nekompatibilních hráčů ve sportu vyskytuje poměrně často.

- nabízí rovnost možností a homogenitu

Základní kvalitou sportovního týmu je rovnost, nehledě na odlišný věk, národnost a zkušenost hráčů. Pro sportovní týmy je taky charakteristická homogenita, která se může formovat dle kvalifikace a úrovní profesionality. Homogenita je doplňujícím spojujícím faktorem.

- je veden trenérem

Sportovní dějiny znají nemálo příkladů rozhodující role trenéra v důležitých vítězstvích: utváření týmové nálady, podpora a doprovod týmu, analýza výsledků. Trenér má roli psychologa a ideologa, uvolňuje napětí a pomáhá koncentrovat se na technické úkoly. Můžeme vyjmenovat alespoň jeden tým, jenž dosáhnul Olympu bez trenéra?

- vyznačuje se vysokou profesionalitou hráčů, používá vysokou úroveň specializace

Charakteristickou je pro sportovní týmy vysoká role specializace. Těžko si lze představit, že ve výsledném sportovním týmu někdo opakuje cizí práci anebo dělá práci za někoho jiného. V populárním multisportu, kde tým se musí zúčastnit 7 až 10 různých druhů sportu, se členy týmu stávají profesionálové v jednotlivém druhu. Oni mají veškerou zodpovědnost za daný druh sportu během soutěže.

- má uznávaného vůdce

Nejčastěji ve sportovním týmu roli formálního a neformálního vůdce plní stejný hráč. Jednohlasné splnění úkolů vůdce (jemuž ve sportu říkáme kapitán) je bezpodmínečným pravidlem. Kapitán nemůže mít odlišné cíle od cíle týmu. Ve sportovním týmu je vzhledem ke stálé a těsné komunikaci odstup mezi kapitánem a členy týmu minimální.

- používá zpětnou vazbu

Důležitým rysem sportovního týmu je feed-back, kterému se ve sportu říká „analýza sportovní činnosti“. Zpětná vazba má pro růst výsledků a dosažení vysokých cílů rozhodující význam. Analýza hry a chyb, provedená během prvních 10 minut po hře, může na 80 % vysvětlit příčiny chyb a pomoci k dalšímu vývoji. Každý sportovec si denně píše do deníčku a analyzuje vlastní psychologickou, technickou a fyzickou přípravu. Zpětná vazba má být pravdivou, včasnou, otevřenou a pozitivně orientovanou.

- používá efektivní systém trénování

Když tým hraje efektivně, říká se, že je sehraný. Efektivní systém trénování se vytváří na trénincích, během nichž sportovci dělají a hlavně mohou dělat chyby.

- efektivně zvládá mezikulturní bariéry

Vytváření internacionálního sportovního týmu je velice aktuální otázkou v moderní době. Nejlepší západní týmy zvou zahraniční hráče z jiných týmů a států na smluvním základě. Mezinárodní týmy se orientují na silné stránky každého účastníka a snaží se eliminovat jeho slabší stránky.

- v extrémních podmínkách hraje v souladu

Sportovní tým vždy hraje v podmínkách časové omezenosti. Tým musí mobilizovat své síly a nemá právo na chybu. Účastníci týmu jsou ve stálé vzájemné interakci a nejtěžší a nejnapjatější minuty prožívají spolu. Stav čilosti se střídá s únavou, občas skleslostí, sklíčeností, zklamáním. Členové týmu jsou si vědomi takových stavů a ovládají metody regulace a zvládnutí psychologických problémů, vědomě blokují jejich vliv na dosažení hlavního společného cíle.

Trauma, bolest a strach často pociťuje jeden člen týmu před očima spoluhráčů. Sportovci vyšší kvalifikace jsou schopni ovládat a kontrolovat drtivou většinu emocí. V takových situacích se členové týmu mnohem více navzájem poznávají. To napomáhá jedné z nejefektivnějších vlastností týmu, tzn. předvídatelnosti týmu. Jakákoliv situace vyžadující mimořádné vypětí sil a projev lidských vlastností poskytuje trenérovi doplňující informace o týmu celkově i o každém z jeho členů.

- je charakteristický stabilizovanými a každým členem týmu akceptovanými normami, tradicemi a hodnotami

Normy, symboly a tradice hrají ve sportu obrovskou roli. K symbolickým hodnotám se řadí týmový dres, číslo dresu, název týmu, vlajka; jejich spojující síla je obrovská. Jsou důležité i v případě sociálního a věkového složení týmu. Jednoduché a na první pohled zřejmé jevy mají neuvěřitelnou sílu vlivu. Tisíce lidí trnou na stadionech a miliony před obrazovkami, když díky obdivuhodné sehranosti tým dosahuje úspěchu²².

Nový pohled na aspekty efektivního sportovního týmu přináší skupina autorů M. W. Aoyagi, R. H. Cox a R.T. McGuire ve svém výzkumu „Organizational Citizenship Behavior in Sport: Relationships with Leadership, Team Cohesion, and Athlete Satisfaction“²³. Cíl tohoto výzkumu spočíval v představení „organizačního chování“ (OCH) (jenž bylo původně představené Dennisem Organem v roce 1988 na univerzitě v Indianě) sportu a informovat o jeho přínosu ve sportu. Studie o účinné a efektivní organizaci týmů má co nabídnout sportovní psychologii, a proto byly sportovní psychologové a výzkumníci vyzváni k lepšímu využívání takové literatury.

Organ, jak již bylo zmíněno, v roce 1988 popsal pět kategorií OCH:

- pomáhání (*helping*) – altruismus; nesobecký zájem o blaho druhých
- svědomitost (*conscientiousness*) – osoba se řídí pravidly a předpisy společnosti, i když ji nikdo nepozoruje
- sportovní chování (*sportsmanship*) – osoba nestráví spoustu času stěžováním si na triviální záležitosti a zaměřuje se na pozitivní stránky, ne na negativní

---

²²<http://www.coach-s.narod.ru/teambuilding2.html>

²³ <http://www.informaworld.com/smpp/content~content=a790017545~db=all~order=page>

- zdvořilost (*courtesy*) – osoba podniká kroky ve snaze zabránit problémům se spolupracovníky a nezneužívá práva druhých
- občanská ctnost (*civic virtue*) – zúčastňuje se nepovinné pracovní schůzky a přispívá ke změnám v organizaci

Snad v žádném jiném kontextu není myšlenka efektivního týmu tak vyhledávaná jako ve sportovním prostředí. Trenéři, vedoucí a sportovní psychologové rozpoznávají její důležitost a investují velké množství času a úsilí ve snaze vybudovat efektivní tým. Zatímco týmová soudržnost je jednoznačně žádoucí vlastností, nemusí vždy nutně vést k efektivnímu výkonu, tým může být soudržným, ale neoddaný vysoké výkonnosti. Jako extrémní příklad lze uvést rebelský tým vykazující velkou soudržnost, který ale spojuje sabotáž trenérových pokynů.

Ve svém výzkumu se Aoyagi, Cox a McGuire zaměřili na smysluplnost OCH jako konstruktů v měření sportovního chování, které může vést k efektivnějšímu a více fungujícímu týmu. Nakonec dalším cílem uvedeného výzkumu bylo propojení modelů vůdcovství, koheze a uspokojení s pochopením těchto fundamentálních konceptů jak výzkumníky ve sportovní psychologii, tak i praktiky v tomto psychologickém odvětví. Hypotéza stanovila, že vůdcovství bude spojené se soudržností, spokojeností a s OCH, spokojenost bude souviset se soudržností a nakonec spokojenost a soudržnost budou souviset s OCH. Výzkumu se zúčastnilo celkem 281 studentů-sportovců (84 anket bylo zamítnuto z důvodu neúplných údajů): 103 sportovců týmových sportů (tj. fotbal, basketbal, volejbal, baseball a softball) a 90 individuálních sportovců (track, golf, wrestling, tenis, plavání a potápění, gymnastika). Asi nejvíce překvapujícím byl nesignifikantní rozdíl mezi spokojeností sportovců a OCH. To je obzvláště zajímavé, jelikož jedním z hlavních důvodů pro zavedení OCH konstruktů byl důvod lepšího vysvětlení vztahu spokojenost-výkon. Další oblastí, kde výsledky nesouhlasily s předchozí teorií, byl negativní vztah mezi vůdcovstvím a soudržností. Jinými slovy, když vnímané vůdcovské chování bylo kongruentní s preferovaným vůdcovským chováním, týmová soudržnost klesla a naopak. Potenciální vysvětlení tohoto výsledku může spočívat v tom, že když jsou sportovci v rozporu se svým trenérem, začínají se navzájem podporovat a stávají se čím dál víc soudržnou jednotkou.

Vzhledem k odlišným výsledkům minulých výzkumů tato hypotéza vyžaduje další průzkum²⁴. Výsledky této studie podporují mnohé z předpokládaných vztahů mezi vůdcovstvím, týmovou soudržností, sportovní spokojeností a OCH, hlavní cíl uvedeného výzkumu (tzn. využití OCH jako měřítka pro efektivitu týmu ve sportu), byl podpořen. Toto zjištění je významné z hlediska toho, že sportovní konzultanti a psychologové teď mohou používat nové měřítko pro týmové chování.

5.6 Perspektiva

Je nepochybné, že sportovní migrace se nezastaví, ale naopak se bude čím dál víc rozvíjet. Snahy prezidentů jednotlivých sportovních lig omezit počet cizinců na hřišti mohou způsobit utváření nových seskupení, vedených loajálnějšími prezidenty. Zatím ale sociologové a psychologové mapují a popisují migraci sportovců v rámci populárních sportů a nejvíc se zajímají o migrující fotbalisty (Bromberg, Lanfranchi, Maguire, Pearton, Stead), lední hokejisty (Maguire), hráče kriketu (Magiure, Stead), baseballu (Klein) a basketballu (Andrews, Jackson, Maguire). Ve výzkumu sportovní migrace se nabízí řada problémových otázek (Sekot, 2008)

- Které sporty a z jakých důvodů jsou migrací nejvíce poznamenány?
- K jakým strukturálním či kulturním změnám v takovýchto sportovních odvětvích dochází?
- Existují nějaké obecné vzory sportovní migrace?
- Jak se migrace sportovců projevuje ve výchozích a hostitelských zemích?
- Jaké jsou hlavní motivy sportovní migrace?
- Jaká je nejčastější typická osobní zkušenost sportovců v hostitelských zemích?

---

²⁴Journal of Applied Sport Psychology, Volume 20, Issue 1 January 2008 , str. 37

VÝZKUMNÁ ČÁST

6. Cíle výzkumu a stanovené hypotézy

Ve své diplomové práci navazuji na svou pilotní studii, jež se také týkala problematiky zahraničních hráčů ve sportovních týmech. Teoretická východiska vychází z publikace A. Sekota (2004), jenž se dlouhodobě zajímá o sociologii sportu a mobilitu sportovců v době globalizace. Účelem mé práce bylo dozvědět se, jak vnímají atmosféru ve skupině hráči cizího původu, jak domácí hráči a jak interpretují dění ve vlastních týmech trenéři.

Cílem výzkumu bylo:

- porovnat skupinovou atmosféru v týmech se zahraničními hráči a bez nich
- zjistit pomocí semistrukturovaného rozhovoru, jak se vnímají hráči z ciziny a z České republiky
- zjistit hlavní motivy sportovní migrace
- dozvědět se o nejčastější osobní zkušenosti zahraničních hráčů v České republice

Hypotézy

Na základě teoretické části své diplomové práce a stanovených cílů v části praktické jsem formulovala následující hypotézy:

H₁: V týmech se zahraničními hráči existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry oproti týmům bez hráčů z ciziny.

H₂: Mezi zkoumanou skupinou domácích hráčů a skupinou hráčů z ciziny existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry.

7. Aplikovaná metodika výzkumu

Práce se sportovními týmy v sobě nese řadu obtíží. Sportovní tým je skupinou proměnlivou, dynamickou a hodně uzavřenou. Vzhledem k tomu, že sportovní skupiny mají výše uvedené specifické rysy a jsou také časově omezené, rozhodla jsem se sportovcům nedávat delší testy nebo dotazníky. Delší dobu jsem uvažovala nad sociometrickými metodami, ale po diskusi s vedoucím práce jsem se rozhodla sociometrii nepoužívat, a to z toho důvodu, že pro relevantní výsledky bych měla ve skupině strávit více času, abych mohla získat důvěru sportovců a abych lépe poznala, jak fungují a vypadají. Také jsem se obávala, že použití sociometrických metod by mohlo poškodit existující vztahy a vyvolat ve skupině problémy, o nichž se mlčelo anebo které si hráči neuvědomovali.

Pro výzkum a zjištění výše uvedených cílů jsem zvolila kvalitativní a kvantitativní metody: k určení atmosféry ve skupině byl použit standardizovaný test Škála skupinové atmosféry ve třech jazykových mutacích (čeština, ruština, angličtina)¹⁹ a na doplnění jsem zvolila nejpoužívanější metody kvalitativního přístupu: pozorování a řízený rozhovor. „Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace“ (Strauss, Corbinová, 1999). Metoda řízeného rozhovoru byla zvolena kvůli blízkému kontaktu se sportovcem a možnosti dát sportovci čas pro „volné povídání“. Během něho bylo možné se dozvědět o některých dalších problémech, se kterými se jednotlivý hráč v týmu setkává a na něž by mě například nenapadlo se zeptat. Na závěr jsem použila semistrukturovaný rozhovor i s týmovými trenéry.

Vzhledem k citlivým údajům o vztazích ve skupinách jsem se rozhodla neuvádět jména hráčů, trenérů ani názvy týmů. Chtěla bych zdůraznit, že trenérům to bylo lhostejné, hráči se ale cítili mnohem uvolněněji po zmínce o anonymitě jejich rozhovorů.

---

¹⁹ Škála skupinové atmosféry ve třech jazykových mutacích je k dispozici v příloze.

7.1 Škála skupinové atmosféry

Autorem Škály skupinové atmosféry je kolektiv autorů v čele s T. Kollárikem. Test byl poprvé vydán v roce 1983 Psychodiagnostickým nakladatelstvím v Bratislavě. Škála se skládá z deseti dimenzí (psychologická atmosféra; mezilidské vztahy; kooperace; rozvoj, zralost skupiny; komunikace; styl vedení; vztah k práci; zaměřenost na úspěch; sociální začleněnost; spokojenost), jež představují bipolární stupnice od 1 do 8 a slouží pro posouzení skupinové atmosféry a struktury. Samotný test trvá přibližně 10 minut, způsob zadání je skupinový, test je určen pro dospělou populaci.

Zadání testu:

Každý ze sportovců obdržel škálu skládající se z deseti charakteristik. Každá z nich vyjadřuje v jednom pólu příznivý znak skupinové atmosféry (číslo 8) a na opačném pólu nepříznivý znak (číslo 1). Sportovec měl zhodnotit atmosféru ve skupině tak, že vyznačil v každém řádku značkou (X) vlastní názor. Například charakterizoval-li ve skupině atmosféru jako dost srdečnou, vyznačil v příslušném řádku číslo 6.

			X																				
srdečná	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	chladná	
		8		7		6		5		4		3		2		1							
		velmi		celkem		dost		méně		trochu		dost		celkem		velmi							
		srdečná		srdečná		srdečná		srdečná		chladná		chladná		chladná		chladná							

Interpretace:

Pomocí numerického hodnocení, provedeného sportovci, byla porovnána skupinová atmosféra mezi týmy s cizinci a týmy bez cizinců, a taky mezi zahraničními a domácími hráči ve stejných týmech.

Škála skupinové atmosféry byla ve třech týmech nabídnuta hráčům po tréninku, v jednom týmu před ním. V jednom týmu na tréninku nečekaně chyběli zahraniční hráči, a proto jsem musela nechat Škálu trenérovi, který ji předal hráčům bez mé přítomnosti.

7.2 Semistrukturované interview a jeho průběh v daném výzkumu

Druhá část mého výzkumu probíhala ve formě semistrukturovaného rozhovoru s veškerými zahraničními hráči v týmu, se dvěma českými hráči a s trenérem. Skoro každý rozhovor byl nahrán na diktafon, jenom se dvěma trenéry se nahrávání nepodařilo (jeden z trenérů odpovídal na otázky přes internet, druhý nahrávání odmítl). Rozhovory se sportovci probíhaly po tréninku, dle možnosti buď v konferenční místnosti anebo přímo ve sportovní hale. S většinou respondentů jsem mluvila individuálně, až na jeden tým, kde jsem mluvila s dvěma českými hráči najednou, což podstatně zkrátilo dobu rozhovoru a ovlivnilo odpovědi hráčů.

Měla jsem předem připravený okruh oblastí, kterého jsem se chtěla držet. Při výběru témat pro rozhovor jsem vycházela ze své pilotní studie v postupové práci, z cílů nynějšího výzkumu a z publikace A. Sekota (2008). Otázky se odvíjely od témat, která se objevovala v průběhu rozhovoru. Rozhovory trvaly kolem 5-7 minut s českými hráči a kolem 10-15 minut s cizinci. Délka rozhovoru byla ovlivněna specifičností sportovní skupiny. Rozhovor s trenéry trval kolem 20-30 minut a probíhal v kanceláři a v kavárně.

Na začátku rozhovoru byl sportovci vždy vysvětlen důvod a účelu rozhovoru, ujištění o anonymitě a důvěrnosti sdělených informací, čímž jsem se snažila navodit vhodnou atmosféru. Sportovci byli také upozorněni na to, že kdyby se jim nějaká z mých otázek nelíbila, tak na ni nemusejí odpovídat (většinou se to týkalo zahraničních hráčů s černou barvou pleti). Bohužel vzhledem k časové vytíženosti sportovců jsem neměla příliš času na navozování uvolněné atmosféry. Sportovci byli vždy o mém příjezdu předem informováni, což alespoň trochu ulehčilo navázání kontaktu. U několika hráčů bylo ze začátku hodně cítit napětí nebo nedůvěra vůči mně, což jsem se snažila překonat volným povídáním o tématech netýkajících se mého výzkumu a o vlastních zkušenostech s českou populací v případech rozhovorů se zahraničními hráči. Každý ze sportovců se se mnou ochotně setkal, obzvlášť cizinci, kteří byli rádi, že si mohou popovídat v rodném jazyce. Někteří z Čechů byli také hodně výřeční, jelikož toto téma je jim blízké vzhledem k ne vždy příjemným zkušenostem s hráči ze zahraničí.

7.3 Rámcové schéma semistrukturovaného rozhovoru s hráči zahraničního původu

- I. Základní údaje
  1. Věk
  2. Státní občanství

- II. Život v zahraničí
  1. Příčiny migrace
  2. Jak dlouho se nachází v České republice
  3. Zkušenosti s jinými zahraničními týmy
  4. Očekávání od státu
  5. Vztah k Čechům

- III. Tým
  6. Očekávání od týmu před příjezdem
  7. Komunikace v týmu
  8. Vztahy v týmu (hazing, vtipy, rasismus)
  9. Spokojenost s týmem a plány na příští sezónu

- IV. Ostatní
  10. Volný čas
  11. Kontakt s rodinou
  12. Komunikace mimo tým, čeština

7.4 Rámcové schéma semistrukturovaného rozhovoru s trenéry

- I. Pracovní zkušenosti
  1. Jak dlouho jste trenérem?
  2. Jaké týmy jste trénoval před nynějším týmem?
  3. Trénoval jste někdy tým, ve kterém byli jenom Češi (anebo tým s cizinci)?
  4. Jakou máte zkušenost se zahraničními hráči?
  5. Měl jste zkušenost s trénováním v cizině, a pokud ne, chtěl byste to zkusit?

6. Jaký je podle Vás optimální počet cizinců v týmu?

II. Práce v nynějším týmu

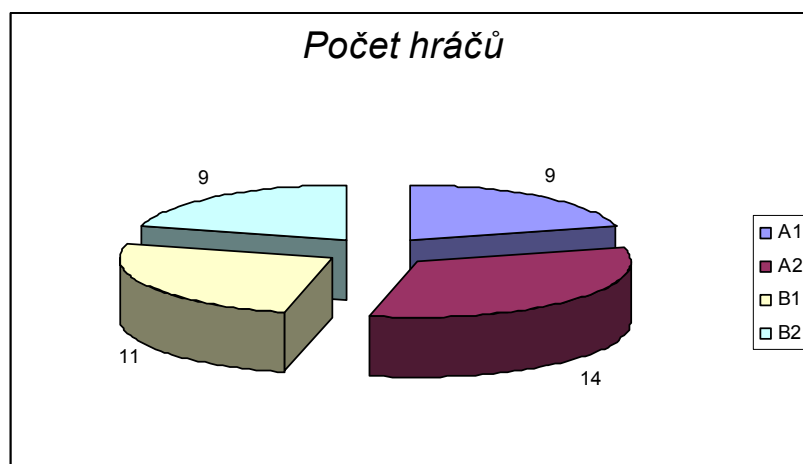
1. Jak hráči komunikují ve Vašem týmu? Jsou tam skupinky (pokud ano, podle čeho se seskupují)?
2. Jak komunikujete s cizinci ve Vašem týmu?
3. Co děláte pro to, aby kolektiv byl více soudržný?

7.5 Rámcové schéma semistrukturovaného rozhovoru s českými hráči

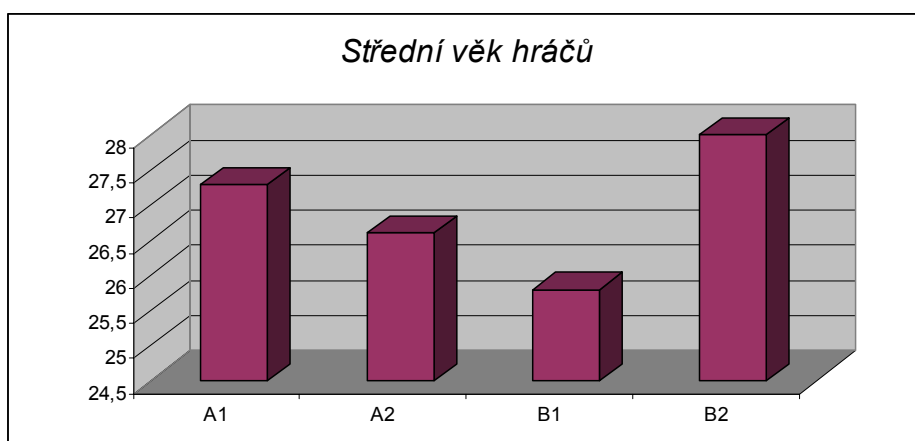
1. Jak dlouho je v týmu
2. Minulé angažmá
3. Zda hrál v týmu bez cizinců (s cizinci) a čím se tento tým lišil
4. Zda by chtěl hrát v zahraničí
5. Jak se liší atmosféra v týmech bez zahraničních hráčů a v týmech se zahraničními hráči
6. Zda by cizinci týmu prospěli (v případě českých týmů)
7. Zda mají cizinci přínos pro nynější tým (v multikulturních týmech)

8. Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaný vzorek tvoří 4 basketbalové mužské týmy: 2 týmy se zahraničními hráči a 2 týmy, jež se skládají výhradně z Čechů. Na začátku hledání zkoumaného vzorku jsem se setkala s očekávanou komplikací: najít 2 týmy bez hráčů ze zahraničí, neboť skoro každý tým v dnešní době má aspoň jednoho cizince. Záměrně jsem se vyhýbala hráčům slovenské národnosti, které jsem, kvůli společné československé minulosti, nepovažovala za cizince. A proto vzorek tvoří 3 týmy z první ligy NBL Mattoni a jeden tým z druhé ligy. Z důvodu anonymity jsem se rozhodla týmy bez cizinců pojmenovat A1 a A2, týmy s cizinci pojmenovat B1 a B2.

Graf č. 1: Počet hráčů v jednotlivých týmech

Graf č. 2: Střední věk hráčů v jednotlivých týmech

Do týmů jsem se dostala díky kontaktům ze své pilotní studie a díky ochotě jednoho z trenérů, který mi dal kontakty na jiné týmy a domluvil mi s nimi schůzky, za což mu nesmírně děkuji. Od něj jsem dostala kontakty na dalšího trenéra a jednoho týmového manažera. Do týmu z druhé ligy jsem se dostala prostřednictvím internetu, kde jsem získala potřebné kontakty. Musím se přiznat, že jsem nečekala takovou ochotu jak od trenérů, tak od hráčů, kterým mnohokrát děkuji za pochopení a spolupráci. Za týmem jsem vždy dojížděla sama, za týmem B1 dokonce dvakrát, jelikož jsem během jednoho dne nestihla promluvit se všemi hráči a také proto, že jsem chtěla pokračovat ve velice zajímavém dialogu s jejich trenérem. Všichni trenéři projevíli o moji práci zájem a vyslovili přání dozvědět se o výsledcích škály, případně si tuto diplomovou práci přečíst.

Tým	Počet hráčů	Počet cizinců	Průměrný věk hráčů	Liga
A1	9	-	27,3	II.
A2	14	-	26,6	I.
B1	11	4	25,8	I.
B2	9	2	28	I.

Tab. č. 3: Základní údaje o zkoumaných týmech

9. Výsledky práce a jejich interpretace

9.1 Kvantitativní část

Nehledě na to, že to nepatří do seznamu stanovených cílů, chtěla bych především porovnat aritmetické průměry skupinové atmosféry mezi jednotlivými týmy.

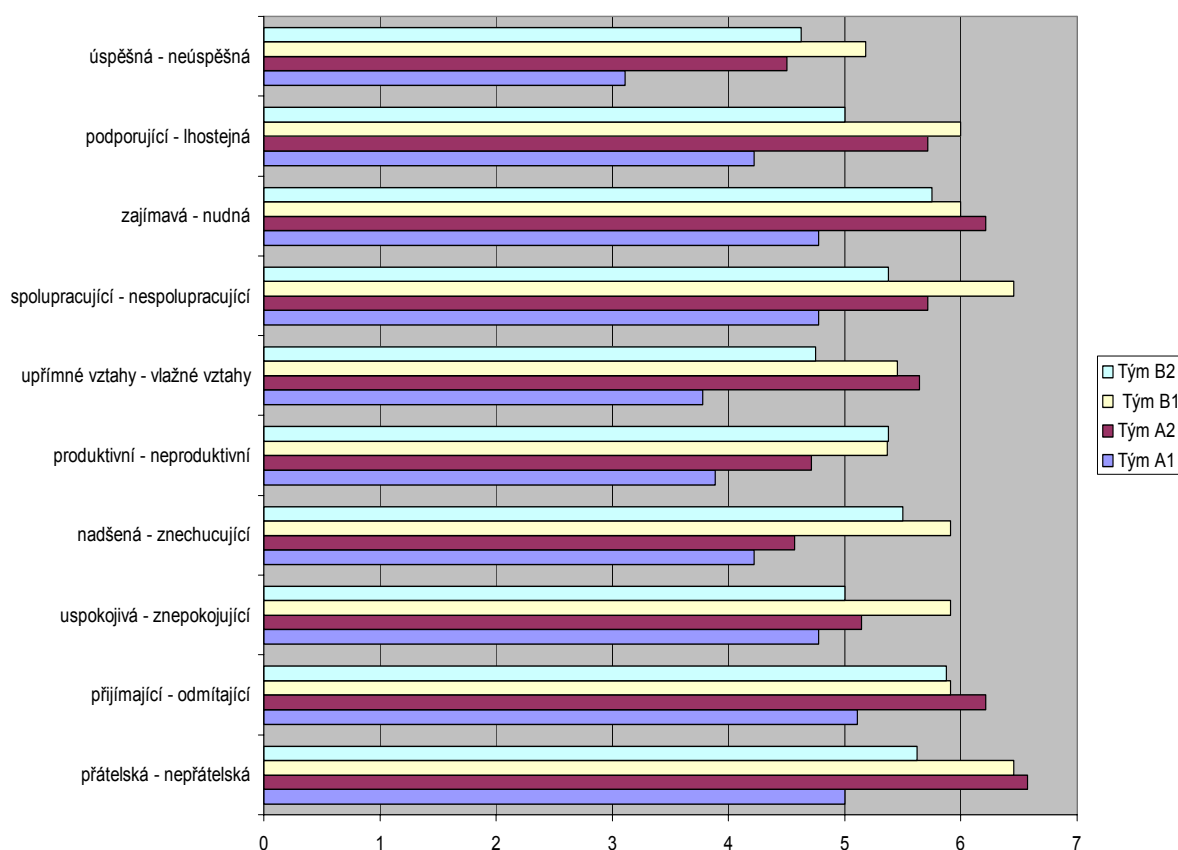
9.1.1 Aritmetické průměry škály skupinové atmosféry v jednotlivých týmech

Tým A1. Tento tým bez cizinců, hrající v druhé lize, má nejnižší výsledky ve všech dimenzích Škály skupinové atmosféry. Nejmenší aritmetický průměr má dimenze *úspěšná – neúspěšná*, nejvyšší aritmetický průměr můžeme pozorovat v dimenzi *přijímající – odmítající*. Obzvláště alarmující jsou výsledky nižší než 4 body (tzn., že patří do nepříznivé části škály) v dimenzích *produktivní – neproduktivní*, *upřímné vztahy - vlašné vztahy* a v již zmíněné dimenzi *úspěšná – neúspěšná*.

Tým A2. Je to také tým bez hráčů z ciziny, hrající ale první ligu. Tento tým dosáhl nejvyšších výsledků ze všech hodnocených týmů hned v několika dimenzích: *zajímavá – nudná*, *upřímné vztahy - vlašné vztahy*, *přijímající – odmítající*, *přátelská – nepřátelská*. Nejvyšší vlastní aritmetický průměr má tým v dimenzi *přátelská – nepřátelská* a nejnižší – v dimenzi *úspěšná – neúspěšná*. Nicméně žádný z průměrů v tomto týmu neklesá pod číslo 4.

Tým B1. Aritmetický průměr týmu, jenž ve své sestavě má 4 cizince, neklesl ani pod číslo 5. Nejvyšší skóre v aritmetických průměrech mají hráči v dimenzích *spolupracující – nespolupracující* (což je zároveň nejlepším výsledkem mezi všemi týmy) a *přátelská – nepřátelská*. Nejnižší výsledek má dimenze *úspěšná – neúspěšná*. Na základě těchto výsledků se dá říct, že atmosféra v týmu je skvělá, jediné, co jim chybí, jsou výsledky a postup do play-off.

Tým B2. Toto mužstvo má dva zahraniční hráče. Jeho aritmetické průměry také neklesly pod číslo 4. Nejvyšší hodnotu má dimenze *přijímající – odmítající* a nejnižší dimenze *úspěšná – neúspěšná*.

Graf č. 3: Porovnání aritmetických průměrů skupinové atmosféry mezi jednotlivými týmy

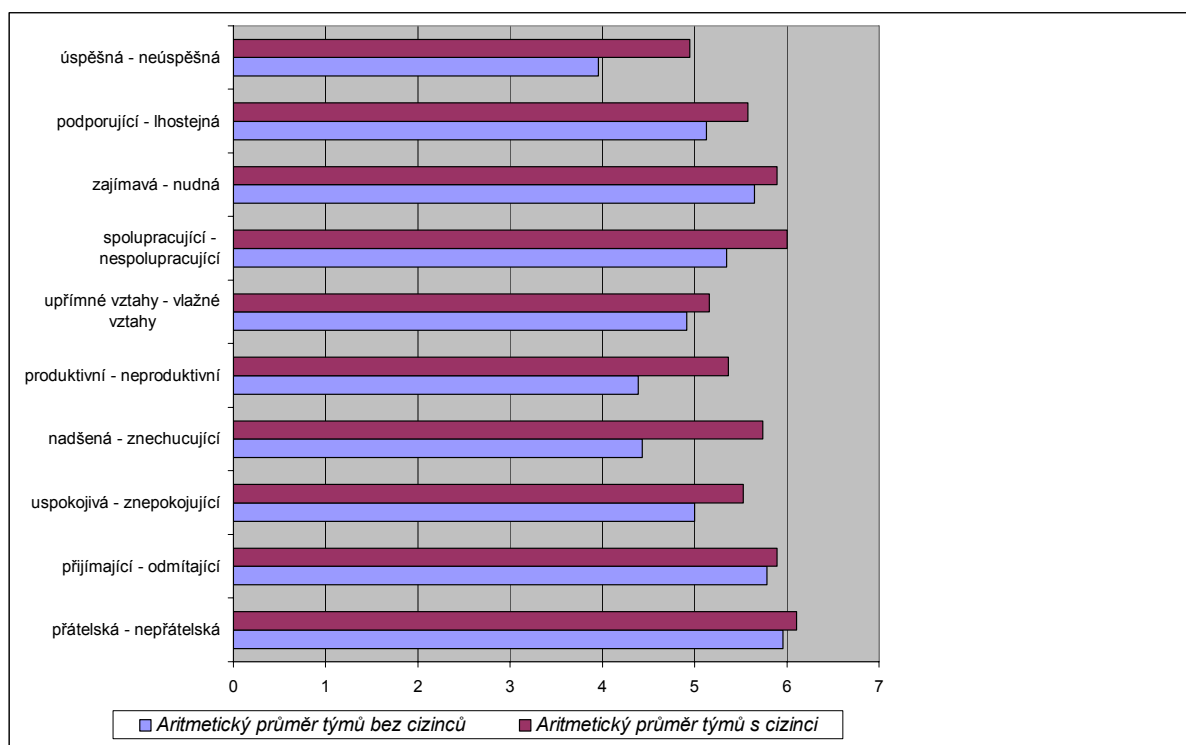
Na základě výše uvedeného grafu č. 3 lze vyvodit následující závěry:

- mezi 4 zkoumanými týmy má nejnižší výsledky ve všech dimenzích tým A1
- nejnižší průměr je stejný u všech družstev a týká se dimenze *úspěšná – neúspěšná*
- nejvyšší výsledky má tým B1, jehož aritmetické průměry neklesly pod 5
- dimenze *přijímající – odmítající* a *přátelská – nepřátelská* měly nejvyšší aritmetické průměry

9.1.2 Výsledky škály skupinové atmosféry v týmech s cizinci a bez cizinců

Dimenze	Aritmetický průměr týmů bez cizinců	Aritmetický průměr týmů s cizinci	Testové kritérium	Hladina významnosti	Signifikance
přátelská – nepřátelská	5,957	6,105	0,338	p>0,05	ns.
přijímající – odmítající	5,783	5,895	0,234	p>0,05	ns.
uspokojivá – znepokojující	5	5,526	1,242	p>0,05	ns.
nadšená – znechucující	4,435	5,737	2,956	p<0,01	s.
produktivní - neproduktivní	4,391	5,368	2,219	p<0,05	s.
upřímné vztahy – vlašné vztahy	4,913	5,158	0,489	p>0,05	ns.
spolupracující - nespolupracující	5,348	6	1,514	p>0,05	ns.
zajímavá - nudná	5,652	5,895	0,426	p>0,05	ns.
podporující - lhostejná	5,13	5,579	0,875	p>0,05	ns.
úspěšná - neúspěšná	3,957	4,947	2,261	p<0,05	s.

Tabulka č. 4: Škála skupinové atmosféry, souhrn získaných dat v týmech se zahraničními hráči a v týmech bez nich

Graf č. 4: Škála skupinové atmosféry, porovnání výsledků v týmech se zahraničními hráči a v týmech bez nich

K ověření platnosti hypotézy H1 (*V týmech se zahraničními hráči existuje signifikantní rozdíl v jednotlivých dimenzích skupinové atmosféry oproti týmům bez hráčů z ciziny*) byl pro každou dimenzi i každý tým použit dvouvýběrový F-test pro rozptyl z důvodu odlišného počtu hráčů ve skupinách. Na základě výsledků F-testu byl použit dvouvýběrový t-test s rovností nebo nerovností rozptylů. Výsledky výzkumu byly zpracovány v programu Microsoft Excel 2003 – Analýza dat. Výsledky testů jsem porovnávala s kritickou hodnotou t_{α} na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a $\alpha=0,01$ (Reiterová, 2003).

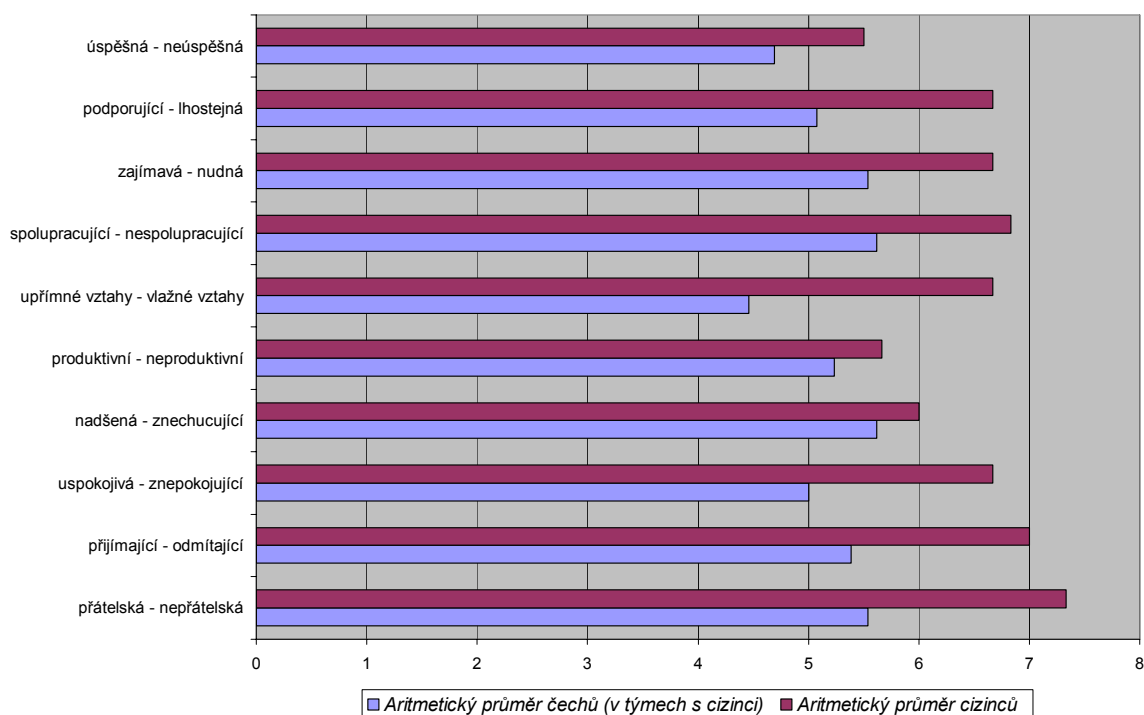
Výsledky t-testů pro basketbalové týmy bez cizinců (A1+A2) a s cizinci (B1+B2) ukázaly u dimenzí *produktivní – neproduktivní* a *úspěšná – neúspěšná* signifikantní rozdíl v hodnotách na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a signifikantní rozdíl v dimenzi *naděšená – znechucující* na hladině významnosti $\alpha=0,01$. Tím se nulová hypotéza o neexistenci rozdílů ve skupinové atmosféře mezi dvěma uvedenými týmy alespoň ve dvou dimenzích nepotvrdila. Hypotéza H1, která předpokládá, že v týmech se zahraničními hráči existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry oproti týmům bez hráčů z ciziny, byla potvrzena. Potvrzením hypotézy můžeme říci, že skupinová atmosféra mezi týmy skládajícími se z Čechů a hráčů z ciziny a týmy, které se skládají jenom

z českých hráčů, se liší ve třech dimenzích, tedy v dimenzích *nadšená – znechucující*, *produktivní – neproduktivní* a *úspěšná – neúspěšná*.

9.1.3 Výsledky škály skupinové atmosféry u zahraničních a českých hráčů

Dimenze	Aritmetický průměr českých hráčů (v týmech s cizinci)	Aritmetický průměr zahraničních hráčů	Testové kritérium	Hladina významnosti	Signifikance
přátelská – nepřátelská	5,538	7,333	2,550	p<0,05	s.
přijímající – odmítající	5,385	7	1,967	p>0,05	ns.
uspokojivá – znepokojující	5	6,667	2,487	p<0,05	s.
nadšená – znechucující	5,615	6	0,645	p>0,05	ns.
produktivní – neproduktivní	5,231	5,667	0,517	p>0,05	ns.
upřímné vztahy – vlašné vztahy	4,462	6,667	3,447	p<0,01	s.
spolupracující - nespolupracující	5,615	6,833	2,074	p>0,05	ns.
zajímavá – nudná	5,538	6,667	1,122	p>0,05	ns.
podporující - lhostejná	5,077	6,667	2,477	p<0,05	s.
úspěšná – neúspěšná	4,692	5,5	1,226	p>0,05	ns.

Tabulka č. 5: Škála skupinové atmosféry, souhrn získaných dat českých hráčů a hráčů z ciziny hrajících ve stejných týmech

Graf č. 5 : Škála skupinové atmosféry, porovnání výsledků u zahraničních a českých hráčů

K ověření platnosti hypotézy H2 (*Mezi zkoumanou skupinou domácích hráčů a skupinou hráčů z ciziny existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry*) byl zvolen stejný postup jako pro ověření H1, a to: pro každou dimenzi i každou skupinu (skupina českých hráčů a skupina hráčů z ciziny) byl použit dvouvýběrový F-test pro rozptyl z důvodu odlišného počtu hráčů ve skupinách. Na základě výsledků F-testu byl použit adekvátní dvouvýběrový t-test s rovností nebo nerovností rozptylů. Výsledky výzkumu byly zpracovány v programu Microsoft Excel 2003 – Analýza dat. Výsledky testů jsem porovnávala s kritickou hodnotou t_{α} na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a $\alpha=0,01$ (Reiterová, 2003).

Výsledky t-testů pro skupinu českých basketbalových hráčů a hráčů zahraničního původu ukázaly u dimenzí *přátelská – nepřátelská*, *uspokojivá – znepokojující* a *podporující – lhostejná* signifikantní rozdíl v hodnotách na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a signifikantní rozdíl v dimenzi *upřímné vztahy – vlažné vztahy* na hladině významnosti $\alpha=0,01$. Hypotéza H₂, která předpokládá, že mezi zkoumanou skupinou domácích hráčů a skupinou hráčů z ciziny existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry, byla potvrzena. Potvrzením hypotézy můžeme říci, že skupinovou atmosféru ve stejných týmech vnímají zahraniční a čeští hráči poněkud odlišně a liší se ve čtyřech dimenzích.

9.2. K platnosti hypotéz

H₁: V týmech se zahraničními hráči existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry oproti týmům bez hráčů z ciziny.

Porovnáním výsledků t-testů basketbalových týmů skládajících se výhradně z českých hráčů s výsledky týmů se zahraničními hráči byl zjištěn signifikantní rozdíl ve třech dimenzích, a proto byla tato **hypotéza potvrzena**.

H₂: Mezi zkoumanou skupinou domácích hráčů a skupinou hráčů z ciziny existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry.

Hypotéza 2 byla rovněž **potvrzena**, jelikož podle výsledků t-testů skupiny českých basketbalových hráčů a hráčů zahraničního původu existuje signifikantní rozdíl skupinové atmosféry ve čtyřech dimenzích.

9.3. Kvalitativní část

Okolnosti kvalitativní části mého výzkumu byly popsány v kapitole 7.2. V této kapitole bych se chtěla zaměřit na interpretaci výsledků.

9.3.1 Týmy se zahraničními hráči

Celkově jsem mluvila s šesti zahraničními hráči ze dvou prvoligových týmů: se dvěma Litevci a čtyřmi Američany. Rozhovory s cizinci probíhaly v angličtině a ruštině a citace pro tuto kapitolu jsem přeložila do českého znění. Z každého týmu mi trenér vybral 2 české hráče, se kterými jsem si povídala o jejich zážitcích s cizinci všeobecně a o jejich nynějších spoluhráčích ze zahraničí. Na konec jsem dělala rozhovory s trenéry, ve kterých jsem se chtěla zaměřit na jejich zkušenosti s trénováním multikulturních a homogenních týmů.

Život v zahraničí

Pět hráčů je v České republice prvním rokem. Výjimkou je jeden hráč, který je tady již 9 let. Jako hlavní příčinu migrace všichni hráči uváděli možnost si vydělat peníze, jelikož se jim z jakýchkoliv důvodů nepodařilo se uchytit v národních ligách. Nicméně jeden hráč navíc připustil, že ho lákala myšlenka zkusit hrát v jiném státu.

- „*Je to má práce, hraju basketbal celý svůj život. Ve Státech jestli nehraješ NBA, tak jdeš pryč. Takže když hraješ basketbal a nebudeš v NBA, pak jedeš do Evropy nebo kamkoliv jinam přes oceán a vyděláváš.*“
- „*Po maturitě jsem měl agenta, který měl kontakty na agenty v Evropě ...Důvod, proč jsem sem přišel je, že jsem si myslel, že je to dobrá příležitost. Nevěděl jsem toho hodně o Česku, ale říkal jsem si, že je to skvělá příležitost pro kariéru.*“
- „*Chtěl jsem hrát v Americe, ale nepodařilo se mi. Jet sem – to byla jasná volba. Snažil jsem se, ale je to moc těžké prosadit se v NBA.*“
- „*No jak to mám říct... Asi větší peníze. A taky jsem chtěl zkusit hrát v jiných státech, dozvědět se, jaký tam mají basketbal.*“

Zkušenosti s jinými zahraničními týmy má každý zahraniční hráč, většinou český tým je jejich druhým pokusem mimo vlastní zemi:

- „*Minulý rok jsem byl v Číně. A vlastně na Ukrajině, týden, na zkušební období. Taky předtím jsem hrál na Kypru. Když jsem hrál v Číně... Lidé tady jsou více přátelští. Všechno se tady víc podobá Americe. Většinou jsem se tam cítil jako outsider, protože kamkoliv jsem šel, tak na mě zírali, protože jsem vysoký a jsem jiné rasy. Tady se cítím o hodně líp. Dokonce má máma, když viděla naše týmové fotky, mi řekla, že vypadám úplně jako Čech.*“ [smích]
- „*...Francie. Můj agent mi řekl, že je to nejlepší věc, co můžu udělat... Chtěl jsem jet do Paříže. Nejenom, že jsem chtěl hrát basketbal, chtěl jsem i vidět různé státy, místa, poznat jiné kultury, takže jsem chtěl být v Paříži. Slyšel jsem o tom hodně, takže to ovlivnilo moje rozhodnutí. Měl jsem ale na konci poslední sezóny velký problém. Jaký? Nechci to rozebírat, ale trenér...Udělal hodně špatností, protože chtěl, abych podepsal smlouvu na příští rok. Rozhodl jsem se nepodepsat, a tak mě začal pomlouvat, prohlašoval o mě nepravdivé informace. A tak jsem tady.*“
- „*Můj nejlepší tým byl v Rusku, byl kamarádský. Když nepočítám Litvu, samozřejmě. V Litvě – to je domov, tam je to všechno úplně jinak. No v Německu mají taky jinou mentalitu, jako i v Česku. Nevím, asi Rusové nějak víc drží při sobě.*“
- „*V mém prvním týmu v České republice se mnou nikdo nemluvil. Nevím, jestli je to tím, že... Češi se mi zdají velmi stydliví, pokud nepijou.* [smích] *Takže když jsem se*

poprvé ukázal v týmu, nikdo se mnou nemluvil kromě jednoho chlapa. Z týmu byl jediný, kdo jednou hrál v cizině, v Rakousku, takže on věděl, jaké to je. Pořád se se mnou bavil, ale nikdo jiný se mnou nemluvil. Trvalo to tak asi měsíc, pak si uvědomili, že jsem pohodový kluk a zlepšilo se to. Ale začátek byl divný.“

Ze čtyř českých hráčů má jenom jeden zkušenosti ze zahraničí:

„Začínal jsem v Brně, pak jsem byl v Ústí nad Labem, v Pardubicích, v Nymburce a pak čtyři roky v Německu“. Hráči se v Německu líbilo, ale odešel, protože „...už jsem chtěl domů. No, Německo daleko není, ale už to bylo takové náročné...Ta nabídka už nebyla taková, jaká měla být. Zároveň chtěli, abych tam zůstal trénovat, ale já jsem chtěl ještě hrát“. 2 hráči by chtěli zkusit hrát v cizině, jeden, dle svých slov, již na to nemá věk.

Ze dvou trenérů jeden zkušenosti ze zahraničí nemá: *„V cizině jsem netrénoval. Zkusit bych to chtěl, určitě by mě to lákalo, ale nejdřív bych se musel pořádně naučit anglicky.“* Druhý trenér je cizinec, který má za sebou angažmá ve více státech Evropy, a toto je jeho druhý pokus v Česku.

Co se týká očekávání od České republiky, američtí hráči toho moc neočekávali, jelikož o Česku skoro nic nevěděli. Litevští hráči jsou Česku geograficky blíž, a tak měli přehled o tom, jak to tady vypadá:

- *„Nevěděl jsem o České republice NIC. [smích] Jediná věc, co jsem o České republice věděl, je to, že někdy to bývalo Československo... Můj agent mi řekl, že tady nic není. (směje se) Jako že to bude prázdné město, malé, nebude tu hodně lidí, ale... Vlastně když jsem sem přijel poprvé, bylo to malé město, ale čím dál více jsem si na to zvykal. Je to malé město, ale zvykl jsem být v malém městě. Líbí se mi, že lidé tu vědí, kdo jsem. Líbí se mi, že já vím, kdo jsou ti lidé. Když se procházím městem, zdravím se s lidmi jako na střední škole. Nestěžuju si. Je to lepší, protože když tady není moc zábavy, tak nejsem moc unavený a soustředím se na basketbal a věnuju se jenom basketbalu.“*
- *„Věděl jsem, že Praha je hlavním městem České republiky. To je všechno, co jsem o České republice věděl, a proto jsem neměl žádné očekávání. Každý den mě všechno překvapuje. Neměl jsem vysoké ani nízké očekávání. Je to normální pocit v této situaci. Prostě se každý den setkávám s různými věcmi.“*
- *„Opravdu jsem nevěděl, co mám čekat. Byl jsem předtím v Evropě, ve Francii a ve Španělsku. Opravdu jsem nevěděl, co mám čekat, protože když jsem byl ve Francii, byl jsem v Paříži, a když jsem byl ve Španělsku, byl jsem v Madridu. A když jsem poprvé přijel do Česka, byl jsem v Děčíně, je to malinkatá vesnička, takže to byl pro mě obrovský šok. [smích] Nevěděl jsem, co mám čekat, bylo to o hodně jiné, než jsem si to představoval. Největším rozdílem bylo to, že nikdo nemluvil anglicky.“*

Přijel jsem v roce 1998, takže lidé tu ještě moc neuměli anglicky, byl jsem v malé vesnici a byl jsem ve městě prvním černochem. Lidé se chtěli dotknout mé kůže, chtěli se dotknout mých vlasů... Ze začátku to bylo divné, protože jsem na to nebyl zvyklý. Ale pak, po delší době, jsem si na to nějak zvykl a teď je to pro mě sranda.“

- *„No věděl jsem, že Česko je dobrý stát, že se tady dobře žije. Co se týká basketbalu, nevěděl jsem, jaký tu bude. Řekli mi, že budu hrát. Tak jsem tu.“*
- *„Myslel jsem, že budeme víc vyhrávat.“*

Vztah k Čechům mají hráči kladný, občas něčemu nerozumí, což je ale spíš překvapuje, aniž by to odsuzovali:

- *„Češi jsou skvělí... Vlastně mám hodně českých kamarádů... Jsem tu teprve od října, ale už několik českých kamarádů mám. Jsem překvapen tím počtem, ale vůbec si nestěžuju.“*
- *„Většina Čechů je fajn, neměl jsem s nimi žádný problém. Ale myslím si, že nejsou moc zvyklí na cizince. Když přicházejí do styku s cizincem, ne všichni, ale někteří, tak s ním jednájí trochu jinak. Když hraješ basketbal a hraješ dobře, každý s tebou bude jednat naprosto normálně. Myslím si, že kdybych nehrál basketbal, tak mám jiné zkušenosti.“*
- *„Překvapuje mě, jak lidé reagují, jejich názory, jak se chovají. Třeba ve Státech lidé mohou klidně jezdit na kole a nevyhýbat se autům, my máme pro cyklisty oddělené cesty... Mám dítě. Když se tady lidé dozvědí, že mám dítě, tak se vyptávají, jestli jsem ženatý a proč nejsem s matkou mého dítěte, proč není ona se mnou, nežije se mnou. A ve Státech je to normální – mít dítě a nebýt spolu. Žít odděleně.“*

Na profesionální úrovni jenom jeden český hráč má zkušenost s tím, že hrál v týmu bez cizinců: *„Měl jsem takový tým, ze začátku, protože pak do basketu přišlo víc peněz ... a jednak tehdejší šéf a sponzor byl proti tomu platit velké peníze na cizince. Radši dával přednost českým hráčům“. Při porovnání týmů s cizinci a bez cizinců tento český hráč dává najevo svoji ne vždy kladnou zkušenost, která se týká i jeho nynějšího týmu: „Rozdíl je v tom, český basketbal doplácí na ty cizince. Takže já si myslím, že je jich moc, třeba tady je jich osm. Měli by být třeba dva, ale pořádní a zbytek by měli být čeští hráči... Tak ono to samozřejmě souvisí, čím víc peněz, tím kvalitnější hráč přijde a zároveň s tím přijde kvalitnější člověk. Tak ono tady v Čechách se objevují většinou takoví, který jinde nechtějí, když to řeknu tak natvrdo. Ale ono to záleží jako kus od kusu.“*

V hodnocení své zkušenosti se zahraničními hráči jsou Češi víceméně opatrní a opakují stejné výrazy typu „...jsou to stejní lidi, stejní kluci...“ a že je to hodně individuální. O to pravdivěji a zajímavěji na jejich pozadí zní následující názor, který je delší, nicméně bych ho ráda uvedla skoro celý:

“Potkal jsem třeba cizince, kteří byli naprosto bez problémů, potkal jsem cizince, když tak řeknu s prominutím hňupy. Já jsem se hodně potkal s Američanama, hráčema tmavé pleti, a z 90 % mám špatné zkušenosti... projevovalo se to v tom, že jsou prostě jináci. Jak se chovají při stolování, jak se chovají mezi sebou, že jsou hluční, když třeba bydlí v bytě, tak všichni sousedí si na ně stěžují, protože telefonují... řekneme, že se chovají jako zvířata. A to úplně ve všech směrech. A ve hře? Ve hře? Záleží na tom. Protože konkrétně tady ti Američané, oni jsou vedení k tomu, že jsou hrozně sebevědomí a oni si myslí, že jsou pupek světa. Pak přijdou sem a oni si myslí, že my si z nich tady sedneme na zadek. Já s tím mám teda velký problém. Toto mi opravdu vadí, protože já, když jsem byl v Německu, tak jsem se podle toho choval a toto chování bylo úplně jiné, než oni mají tady u nás ... já jsem hrál minulý rok v Německu s pěti Američanama, protože v druhé lize je to volný kšeft, hrál jsem s pěti a to byl saigon. Pět hráčů, co máte pohromadě, to byste pak viděla, jak fungují ty mezinárodní vztahy.“

Současný tým

Být nováčkem v týmu není jednoduché, a když je to tým v cizím státě, kde spoluhráči mluví cizím jazykem, je to ještě o něco horší.

- *„Když jsem poprvé přišel do týmu...Ne, nebyla to zlá reakce, ale nebyl jsem s týmem od začátku, takže to, že jsem přišel později, bylo jako... Je to vždy jako přechodné stadium. Snažíš se udělat to komfortním, pochopit, jaký typ osobnosti je každý hráč v novém týmu, co mají rádi a co ne na hřišti. Většinou to funguje tak, že tým dělá před-sezónu, kde se učíš vycházet s hráči, ale já jsem měl přes to projít už během zápasů a tréninků. Trvalo to, teď ale můžu říct, že jsem součástí tohoto týmu.“*
- *„Přijali mě v pohodě. Jsou kamarádští. Tady nejsou žádní nepřátelé. Basketbalisti všemu rozumí, jak to mám říct... Že mají být rodinou. Jinak se nic nepodaří, nic nevyhraješ. Musí být kamarádské družstvo.“*
- *„Můžeš tedy říct, že jsi členem týmu?“ „Rozhodně. Myslím si, že mám skvělé vztahy s každým hráčem, bavíme se. Jsem s nimi v kontaktu každý den.“*

Na otázku, zda týmu cizinci prospívají, se čeští hráči shodli, že ano, a to z odlišných důvodů:

- „...*Tak ty cizinci, když se dostanou do nějakého týmu, teď mluvíme o basketbalu v České republice, tak jsou něčím výjimeční a tak nám dělají jenom přínos, mají velkou kvalitu, jinak se k nám nedostanou.*“
- „*Tak určitě ta hra je rychlejší. Co se týká cizinců, tak mají jinou stavbu těla, jsou na tom atleticky líp, hraje se s nimi líp, rychlejší jsou.*“
- „*No je to takový atraktivní pro diváky, že mohou chodit dívat se na cizince, na Američany.*“
- „*Tak mít v týmu černocho – je to určitě zajímavý.*“

S češtinou má potíže každý zahraniční hráč a není vidět obzvlášť velká snaha se česky naučit, jelikož se vždy domluví anglicky. Z toho vyplývá, že pokud je v týmu alespoň jeden americký hráč, tak hlavním jazykem pro komunikaci během tréninku se stává angličtina:

- „*Něco umím a hodně češtině rozumím... Každý umí anglicky, takže používáme angličtinu jako hlavní jazyk, ale já jsem schopný komunikovat s jinými kluky česky, protože docela dobře znám všechny basketbalové pojmy.*“
- „*Umím asi jedno slovo... Ne, umím základy, jako “čau”, “dík” a podobně, ale vést konverzaci, to ne.*“
- „*Většinou je tady slovenský hráč, on je náš tlumočník. Překládá nám všechno. Takže většinou to není problém.*“
- „*Učím se česky. Můžu si něco objednat v restauraci, nemluví tam anglicky, takže já musím používat svoji češtinu. Mám učitele a líbí se mi to, ale je to moc složitý jazyk kvůli skloňování a tak.*“

Na moji otázku, jakým jazykem se baví v týmu, se čeští hráči většinou ironicky usmívali:

- „*No samozřejmě většinou v jejich rodném jazyce.*“
- „...[smích] *Neee, my všichni anglicky. Oni vůbec nemají zájem o to učit se česky. Máme tady jednoho cizince, ten už je tady v Čechách nějakých 7-8 sezón, tak ten už trošičku česky umí, takže trošičku rozumí, občas se snaží něco říct, ale to je naprostá výjimka. Ostatní ani náhodou. To je přesně, co jsem říkal, jazyková bariéra. Když jsem šel do Německa, naučil jsem se německy. Oni přijdou sem, nemají žádný zájem se učit česky, nemají zájem se naučit „dobrý den“, „děkuji“, základní pozdrav.*“

Trenéři v těchto týmech komunikují s hráči dle své jazykové vybavenosti: „*Já anglicky neumím, proto moje pokyny dávám v češtině a jeden z hráčů, který ovládá angličtinu nejlépe, mi to překládá.*“

Vztahy v multikulturních sportovních týmech nejsou jednoduché. V něčem jsou Češi podle cizinců odlišní: „*No jsou takoví bezstarostní. Kdybychom my v našem státě tak hráli...Nevím... Všichni jsou bezstarostní, všichni... Co tím myslíš? Hráči jsou bezstarostní, místní mladí...V našem státě pracují... Mladý hráč chce pracovat, nějak se uchytit... Zdejší mladí hráči neuvažují o budoucnosti. Neviděli asi, jak lidé žijí. Když jsem hrál v Rusku, tak jsem viděl, jak lidé žijí. Jedeš 200 km za město a tam lidé nemají elektrinu, světlo, nic tam není, vůbec nic, ani televizor, nic. Tady všechno mají. A plavou po proudu.*“

Komunikace v týmech je hodně ovlivněná jazykovou bariérou a tendencí zahraničních hráčů utvářet menší skupinky podle jazyků a národnosti. Českým hráčům toto vadí:

- „*My máme dva [černochoy], tak to je ještě dobrý. Když je jich tři, čtyři, to už je takový málo zajímavý... Když jsou čtyři, tak už se baví mezi sebou, už mají takovou svoji malou skupinu. Minulý rok tady byli tři, to bylo takový, že se bavili jenom mezi sebou, chodili spolu a tak. Teď jsou dva, tak začali chodit i mezi nás.*“
- „*Stává se to, třeba tady jsme měli problém, že tady byli z Pobaltí, tři, a ty se furt drželi spolu. Navzájem se furt navštěvovali mezi sebou, pokaždé u někoho jiného a stranili se jakože toho kolektivu, což není problém třeba ve sportu, jako je tenis, ale jakmile je to týmový sport, tak je to problém. Tady ti Američani se taky drželi spolu, ale tak že maximálně dva.*“

Zároveň se ale zahraniční hráči velmi opatrně vyjadřují ohledně tendence se bavit se spoluhráči stejné národnosti:

- „[dlouhá pauza] *Neřekl bych, že máme skupinky, jen se s některými hráči bavím víc. Rád se bavím s celým týmem, ale většinou trávím čas s lidmi, co mluví anglicky, protože nemůžu vést konverzaci v češtině.*“
- „*...myslím, že máme skupinky. Protože jsou tu mladí kluci, kteří se většinou baví mezi sebou, pak tu máte hráče z Pobaltí, kteří se baví mezi sebou... Ale v týmech jsou menší skupinky, to není nic osobního. Já osobně se bavím se všemi. Mám opravdu skvělý vztah s každým v týmu. Můj nejlepší kamarád v týmu je Slovák a s ním trávím většinu svého času.*“

Zároveň jeden z trenérů se domnívá, že tendence cizinců dělat menší skupinky je součástí multikulturních sportovních týmů: „*Tuto tendenci určitě mají. To je ale přirozená věc. Jestliže pocházejí z jedné země, mají k sobě blízko, je to dáno jak jazykem, tak kulturou země, ve které žili. Když se mezi českými hráči najde někdo, kdo dobře ovládá jejich řeč, tak nemají problém se s ním bavit o všem možném.*“

Druhý trenér má ale jiné zkušenosti se skupinkami hráčů podle národnosti: „*Měli jsme tři hráče stejné národnosti a je to moc, tak jsme nechali dva. To bylo ale špatné, protože byli pořád spolu... Šli někam spolu před zápasem, na obědě spolu seděli ve třech, potom ve třech zašli někam na kávu. To mi vadilo. Chtěl jsem to vyřešit, tak jsem jednoho vyhodil, nechal jsem dva a chovám se k nim tak, aby si ani jeden nebyl jistý, že tady zůstane napořád. A teď to funguje.*“

Co se týká fungování cizinců ve vlastním týmu, má jeden z trenérů následující zajímavý názor: „*... Taky je to těžké s černými hráči. Mají jinou mentalitu. Nechtějí trénovat naplno. Musíme pochopit, že do Česka nejdou ti nejlepší hráči, chodí sem ti hráči, kteří za ty prachy budou hrát. Je to i v Polsku, v Německu i na Ukrajině. V Rusku jsou teď nejlepší hráči, protože je Rusové mohou zaplatit. Když není tak dobrý hráč, nemůže být tak dobrý člověk. Pořád je tam nějaký problém v hlavě... A když opravdu chceš seskupit černé hráče, musíš být moc dobře připravený, musíš mít dobré informace.*“

Dle trenérů by měl být maximální počet cizinců v týmech následující:

- „*3 z 12. 8 dobrých českých hráčů, jeden z bývalé Jugoslávie, jeden z Pobaltí a jeden černoch. Aby nedělali skupiny. Každý z nás se každý den něčemu učí. Když sem přijede cizinec, taky se musí učit. Navzájem se budou učit a já budu mít dobrou partu.*“
- „*Podle mě 2-3, když jsou tři, tak dva z jedné země plus jeden z jiné.*“

Volný čas hráči preferují trávit na internetu nebo sledováním filmů. Občas si hráči někam zajdou společně, což ale není tradicí:

- „*Občas chodíme s kluky do baru. Ale ne celý tým, jen cizinci a jeden nebo dva Češi.*“
- „*Když jsem sem poprvé přijel, trávil jsem hodně volného času se svými spoluhráči, teď už tak moc ne. Jsem v republice docela dlouho a mám kamarády i mimo basketbal, takže trávím čas s nimi.*“
- „*Když jsme začali prohrávat, zakázali nám někam chodit. Ale teď občas někam zajdeme. Párkrát se stalo, že jsme někam šli s celým týmem.*“
- „*Každý den chodíme do kavárny, s jedním Čechem, klukem ze Slovenska a s Američanem. Občas chodíme někam s celým týmem, ale ne až tolik, většinou s cizinci.*“

- „No jasně, všichni jdou na večeri, na pivo, do klubu. Úplně stejně kdyby to byli jenom Češi. Akorát se bavíme anglicky, nic jinýho. Tam není žádná změna.“

Co se týká plánů na příští sezónu, většina hráčů ze zahraničí je flexibilní a bude se chovat podle pokynů a rad svých agentů anebo podle toho, co jim osud nabídne:

- *“Každé léto jezdím domů. Mám agenta, který mi volá ohledně nabídek z jiných států a já říkám ano či ne... Myslím, že cestování do zahraničí je dobrá zkušenost, člověk může poznat jiné kultury a naučit se nový jazyk, ale rozhodně je to mnohem jednodušší být ve Státech.“*
- *„Můj agent o tom chtěl mluvit, ale já jsem ho zastavil. Pak mi řekl, abych dál hrál. Prostě dobře hraj, pokračuj v tom, snaž se postoupit do play-off. A když přijde čas, tak si promluvíme o tom, co bude dál. Já si svůj pobyt tady užívám.“*
- *„Ještě nevím, uvidím. Ale už jsem unavený z cestování, chtěl bych domů.“*
- *„Kdo ví... Nikdy neříkej nikdy, člověk nemůže vědět, co mu budoucnost přinese.“*
- *„Až skončím svoji kariéru, chtěl bych se vrátit do New Yorku. Miluju New York. Miluju. Kdo by ho nemiloval? New Yorku bych nikdy neměl dost.“*

Cizincům se po rodině stýská, a proto používají různé způsoby, jak komunikovat s příbuznými. Na prvním místě je samozřejmě internet:

- *„Komunikuju s nimi stále. Víš, internet, Skype, rád volám. Můj účet za telefon je obrovský, protože já pořád volám místo toho, abych užíval Skype. Volám své rodině kdykoliv.“*
- *„Volám jim několikrát za týden. Volám svému dítěti. Je to těžké kvůli časovému posunu.“*

9.3.2 Týmy bez hráčů ze zahraničí

Podarilo se mi dostat se do dvou basketbalových týmů, v jejichž soupiskách nejsou cizinci. Jeden tým byl z první ligy, druhý tým byl z druhé ligy, protože v první lize skoro každý tým zaměstnává cizince. Je to trend, bez cizinců se nehraje, a proto jsem se musela rozhodnout pro jeden tým z nižší ligy. Rozhovory v těchto týmech byly o hodně kratší a trvaly kolem pěti minut s hráči a deseti minut s trenéry. V každém týmu jsem udělala

rozhovor se dvěma hráči. Jeden z trenérů nahrávání rozhovoru odmítl, a proto se mi bohužel některé údaje ztratily. V jednom z týmů jsem mluvila se dvěma hráči najednou v rušné místnosti, což ovlivnilo jejich odpovědi a podstatně zkrátilo čas rozhovoru. Celkově čeští hráči nejsou tak výřeční jako zahraniční, obzvláště američtí.

Při porovnávání atmosféry ve svých minulých týmech s cizinci a bez nich se hráči shodují v tom, že si bez cizinců víc rozumí:

- „*Tady jsou jenom Češi a víc se držíme pospolu. Američané třeba udělali kolektiv, že byli Amíci spolu, občas třeba jeden dva Češi s nimi, ale většinou byli taková odtažití. Někdy jo, ale většinou hráli jen na sebe, měli ten způsob oblíbenej a málo koho k sobě pustili.*“
- „*Tak hlavně ta jazyková bariéra. Tady si rozumíme dobře.*“
- „*Většinou se ty Američané přijímají dobře, protože je tým potřebuje, tak se k nim chová slušně a podporuje. Takže se oni cítí jako doma.*“

U dvou hráčů se setkáváme se zkušeností, že zahraniční hráči mají tendenci seskupovat se do menších skupin:

- „*Jako třeba byl trénink, Američané seděli v jednom rohu, bavili se, Češi seděli v jiném a taky se bavili jen spolu. Občas si prohodili pár slov, ale většinou byli jen spolu. Podle mě je to povahou toho člověka.*“
- „*Během hry to bylo v pohodě, na hřišti to vůbec není vidět, tam ty bariéry padají. Ale po hře nebo během tréninku to bylo vidět, že se drží spolu.*“

Hráči ale mají i pozitivnější zkušenosti:

- „*No když jsem byl v jiném týmu, tak kdo přišel na začátku sezóny, ten zapadl. Srandičky a tak. Nikdy nikdo nebyl takový, že by prostě vytvořili skupinu a nechtěli zůstat v kolektivu.*“
- „*Já jsem je zažil hodně, těch cizinců, a jestli tak z 50 cizinců jeden nezapadl nebo dva, tak byli nějaký výjimky, ale většinou to tak je, že ty kluci se snaží... No dá se říct, co jiného jim zbývá? Oni jsou tady jeden dva a českých je deset ... tak to se ví všeobecně, jako když jim říkáme „černí“, tak se držej spolu ty dva, že jo. Ale aby se tak nějak vyjímali ze skupiny, to určitě ne.*“

V týmech s cizinci se Češi bavili také anglicky, což způsobovalo určité bariéry pro týmovou spolupráci: „*... Cizinec se naučí jen pár slov a prostě nemá chuť, protože se anglicky domluví a pro něj to není zajímavý, ta blbá čeština.*“

Volný čas hráči občas trávili společně a toto je jeden z receptů na uvolnění atmosféry a jazykové bariéry: „*Chodili jsme občas, a taky seděli pospoju, ale po nějakém tom pivu nebo panáku už byli komunikativnější. Ale když byli střízlivý, tak to moc ne.*“

Zkušenost v zahraničí měli 2 hráči, jeden hrál za americký tým, druhý za německý:

- „*No dá se říct taky, že mi bylo tam smutno. Oni ty Němci jsou takoví suchaři a ta země je taková zvláštní. Ne že bych tam býval nezapadl, ale... Vrátil jsem se, dostal jsem nabídku tady z Čech, blíž k domovu, tak jsem prostě šel. Byl jsem tam dva roky, zkoušel jsem ten jazyk. Stačilo.*“
- „*Asi jsem měl štěstí, jak jsem dopadl v Americe a brali mě, jako kdybych byl Američan. Sice mluvili jiným jazykem, ale pak jsem si zvykl.*“

Na otázku, zda chtějí do zahraničí jet (buď znovu, nebo poprvé), dva hráči odpověděli záporně, jeden kladně a jeden by do zahraničí chtěl, ale ne v roli hráče:

- „*Basket ani ne, spíš tam žít. Basket mi stačí hrát tady. Nejsem tak moc dobrý. Chtěl by žít někde v Americe. Evropa mě vůbec neláká.*“
- „*Ne ne ne, já už jsem starej [smích]. Jsem rád, když se ráno postavím.*“

Když jsem se ptala, zda by cizinci jejich týmu prospěli, hráči se shodli, že nejspíš ano:

- „*Určitě bych chtěl zkusit [hrát s cizinci], ale možnosti na to nejsou, cizinci mají ambice na vyšší soutěž.*“
- „*Já nevím, teď dobře hrajeme. Ale kdyby to byl dobrý hráč, tak asi jo.*“

Sportovní týmy bez cizinců jsou v dnešní době vzácností. V případě druholigového basketbalového týmu najdeme příčiny v tom, že by tým rád nějaké hráče z ciziny měl, ale oni samozřejmě mají ambice na vyšší soutěže. Zajímavé, a pro mě i obdivuhodné, je však to, že i některé prvoligové týmy nemají zahraniční hráče, a to proto, že se brání moderním trendům a snaží se zachovat tradice.

„*Tam je důležité, aby ten tým fungoval, aby ten klub si vytvořil nějakou kulturu, vnitřní kulturu toho týmu. A když není, tak se dlouho dlouho pracuje. Tady ve městě to bylo první rok, když jsme vyhráli ten titul hned první rok, už tu byli hráči, kteří tu byli dlouhodobě, kteří už tu kulturu v tom manšaftu v té druhé lize udělali... Když jsou tam hráči, kteří jsou tam nějakou dobu, tak získají vztah k tomuto týmu, k tomu městu, tak hrajou jinač. A když vezmete cizince, který sem přijde dejme tomu z New Yorku do Nového Jičína, který není ani část nějakého New Yorku. Tam přijde a chce si vydělat peníze. A když je jich tam víc, tak jakou kulturu týmu tam chcete udělat?... .. Vůbec nejde ale o komunikaci, ale aby hráli na 120 % za 100% plat, tak to je ta kultura týmu, že on má vztah k tomu městu a ten tým a lidi kolem mu tu důvěru dají. Důvěra se nedá koupit, ji musíte vybudovat.*“

Předtím tento tým angažoval několik zahraničních hráčů z Ameriky a Evropy, brali se ale jen jako „doplňek“ a základ tvořili čeští hráči, kteří v té době dokonce hráli i v národní reprezentaci. Nedá se říct, že by trenér neuvažoval o možnosti podepsat smlouvu s hráči z ciziny, má ale proti tomu vlastní důvody, se kterými je těžké nesouhlasit:

„Zase když to tak vezmu, tak mohli jsme tu použít hráče, který by tady přišel, dosahoval by tady možná o trošku lepší kvality než ty kluci, co teď dostali za ten rok šanci. A už bysme byli před stejným problémem za rok ... vezmete si cizince, než on si zvykne na tu mentalitu, českou kuchyň, na to, že nemá vedle maminku, přítelkyni, i když internet dneska je svině, tak to trvá. Když se to nepodaří, tak budete zkoušet dál a dál a dál.“

A proto má otázka, zda by chtěl trénovat v zahraničí, vyvolala úsměv: *„Tohle, to je otázka, kterou mi dává hodně lidí, ale já jsem tady spokojenej. Pocházím odsud, narodil jsem se tu. Dostal jsem tu šanci. Tady se liga nehrála, jako ligový hráč jsem tu ligu vrátil, investovali se do toho peníze, postavila se hala... Nevím, co víc by se dalo v životě dokázat. A trénovat dejme tomu někde v Rakousku nějakou třetí nebo druhou ligu a pomalu budovat v mém věku... Radši budu tady dělat tu mládež a snažit se, aby náš tým zůstal v první lize, s tím, že to někdo přirovnává k abnormalitě, že jsme bez cizinců.“*

10. Diskuse

S postupným rozvojem globalizace se v odborné literatuře objevil nový pojem „sportovní migrace“, na který se poslední dobou zaměřuje i sportovní sociologie. Obecně se lidé domnívají, že sport vede ke sdružování hráčů i diváků, umožňuje vytvářet specifické skupiny odlišné od ostatních, a nabourává pocity odlišnosti mezi domácím a přistěhovaleckým obyvatelstvem. Sportovci se domnívají, že v týmu budou jen hrát fotbal (nebo kterýkoliv jiný sport), avšak v průběhu svého působení v družstvu se musí vypořádat s tím, že kulturní rozdíly a interpretace sportu mohou vest ke skupinovým konfliktům, a tím výrazně ovlivnit atmosféru v týmu (Sekot, 2008).

Určité problémy nastaly již při získávání výzkumného vzorku pro mou práci. Rozhodla jsem se pro výzkum v basketbalových týmech, jelikož tento sport v České republice ještě není příliš medializován, jako je tomu u hokeje nebo fotbalu, a proto je zde větší možnost proniknout do uzavřených sportovních týmů. Další potíže se objevily při výběru vhodných družstev. Nalézt týmy, ve kterých působí zahraniční hráči, byl jednoduchý úkol, jelikož v moderní době globalizace se prolínání kultur do velké míry rozšířilo i do českého basketbalu. Sportovní tým bez hráčů z ciziny je naopak v dnešní

době vzácností. Proto jsem byla nucena zvolit kombinaci týmů s a bez zahraničních hráčů z první a druhé ligy, kde počet angažovaných cizinců je nesrovnatelně nižší.

Dalším z problémů při organizaci výzkumu byla volba vhodné testové baterie. Sportovní tým je dosti specifickou skupinou, pro kterou se nedá použít jakákoliv testová metoda. Vzhledem k tomu, že sportovci jsou časově zaneprázdnění, rozhodla jsem se vyhnout dlouhým dotazníkovým metodám. Proto jsem pro výzkum atmosféry ve sportovních týmech s a bez zahraničních hráčů použila Škálu skupinové atmosféry, jejímž autorem je Kollárik, T. a kol. Škála se skládá z 10 dimenzí sociální atmosféry (psychologická atmosféra; mezilidské vztahy; kooperace; rozvoj, zralost skupiny; komunikace; styl vedení; vztah k práci; zaměřenost na úspěch; sociální začleněnost; spokojenost). Administrace trvá kolem 10 minut, což je u sportovního týmu bezesporu výhodou.

Při použití této škály u zahraničních hráčů jsem se setkala s problémem překladu dimenzí do jiných jazyků. Nepodařilo se mi najít uvedenou škálu v ruštině a angličtině, proto jsem se rozhodla o vlastní překlad. Do ruštiny jsem škálu překládala sama, jelikož se jedná o můj mateřský jazyk, a pro anglickou verzi jsem využila pomoci absolventky psychologie a anglické filologie. V tomto případě je nutné počítat s tím, že mohlo dojít k menšímu zkreslení výsledků vzhledem k jemným odlišnostem ve významu slov při překladu, ale i přesto považuji zvolenou metodu za vhodnou. Výsledky použité škály potvrdily hypotézy o signifikantním rozdílu alespoň ve dvou dimenzích mezi týmy s přítomností zahraničních hráčů oproti týmům bez takových hráčů na jedné straně, a na druhé straně mezi zahraničními a domácími hráči v rámci stejných týmů.

Pro doplnění obrázku skupinové atmosféry jsem použila kvalitativní zpracování rozhovorů se zahraničními a českými hráči. Při formulování okruhů pro rozhovory se zahraničními hráči jsem vycházela ze své postupové práce. Přestože jsem se snažila o dodržení předem stanovených okruhů rozhovoru, nepodařilo se mi to ve všech případech. Občas v průběhu rozhovoru vyvstávalo nové téma, a tak některé otázky nebyly zodpovězené všemi hráči. Polostrukturované rozhovory měly spíše orientační povahu s cílem zmapovat vztahy v jednotlivých týmech z hlediska českých hráčů, trenérů a hráčů z ciziny.

Při zpracování dat bylo třeba brát v úvahu následující činitele, které v dané studii mohly ovlivnit výsledky:

- v týmu A1 hlavní trenér týmu můj příjezd předem neoznámil, a tak hráči byli poněkud vystresováni tím, že měli vyplňovat škálu a odpovídat na mé otázky,

- některé rozhovory se odehrávaly ve sportovní hale, kde probíhal trénink, a tak se nedalo navázat s hráčem bližší kontakt,
- v týmu A2 rozhovor probíhal s dvěma hráči najednou, což podstatně ovlivnilo důvěryhodnost jejich odpovědí a čas rozhovoru,
- vzhledem k časové zaneprázdněnosti sportovců, rozhovory trvaly cca 10 minut, což je velice krátká doba pro získání potřebných informací,
- průběh rozhovorů se lišil také podle načasování utkání: před důležitým zápasem byli hráči nervózní a nemluvní, naopak po vítězství byli hodně komunikativní a sdílní,
- pro důvěryhodný rozhovor a otevřenou komunikaci bych potřebovala strávit s týmem delší dobu, aby si hráči na mě zvykli, aby mě také poznali a důvěřovali mi, i když některé jejich projevy byly hodně upřímné. V takové situaci bych věděla více o vztazích mezi hráči. Například, v týmu B1 o některých konfliktech mezi zahraničními a českými hráči jsem se dozvěděla teprve z rozhovoru s hlavním trenérem, nikoliv od hráčů samotných, kteří jakékoliv nedorozumění v týmu popírali,
- průběh rozhovorů a charakter mých otázek hodně záležel na národnosti hráčů: hráči amerického původu byli hodně otevření, komunikace s nimi byla uvolněná a skoro nevyžadovala nápomocné otázky. Naopak komunikace s hráči z bývalého sovětského svazu byla hodně složitá a musela jsem z hráčů odpovědi doslova „tahat“,
- zjevný vliv na průběh rozhovorů a vyplnění škály mělo mé pohlaví, což ode mě vyžadovalo stanovení přísných hranic během polostrukturovaných rozhovorů. Tento problém vidím jako jeden z nejvýznamnějších při realizaci výzkumů se sportovními týmy opačného pohlaví.

Samozřejmě by bylo obsažnější aplikovat použité metody na stejné týmy několikrát v průběhu celé sportovní sezóny, aby se dala sledovat celková dynamika ve skupinových vztazích. Vzhledem k uzavřenosti sportovních skupin by to však bylo velice komplikované, ale přesto uskutečnitelné, a proto bych se této tématice chtěla věnovat i dále. Jako potenciální vylepšení svého výzkumu vidím možnost následné testové baterie, například srovnávání sociogramů v průběhu sportovní sezóny, anebo aplikace Škály sociální atmosféry ve skupině od T. Kollaríka, V. Černého a kol.

Po celou dobu jsem musela čelit nedostatku materiálů a studií zaměřených na skupinovou atmosféru v mezinárodních sportovních týmech. Vzhledem k aktualitě tématu

je dosud znatelný nedostatek výzkumů s podobným zaměřením, se kterými by bylo možné porovnávat výsledky získané v této studii.

11. Závěry

Prostřednictvím administrace Škály skupinové atmosféry a provedením polostrukturovaných rozhovorů s basketbalovými týmy s českými hráči a trenéry, a s basketbalovými družstvy, které angažují hráče z ciziny, se podařilo zjistit následující výsledky:

- Výsledky Škály skupinové atmosféry u basketbalových týmů bez cizinců (A1+A2) a týmů se zahraničními hráči (B1+B2) ukázaly u dimenzí *produktivní – neproduktivní* a *úspěšná – neúspěšná* signifikantní rozdíl v hodnotách na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a signifikantní rozdíl u dimenze *nadšená – znechutující* na hladině významnosti $\alpha=0,01$
- Ve skupině českých basketbalových hráčů a hráčů cizího původu (hrajících ve stejných týmech) se ukázal u dimenzí *přátelská – nepřátelská*, *uspokojivá – znepokojující* a *podporující – lhostejná* signifikantní rozdíl v hodnotách na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a signifikantní rozdíl v dimenzi *upřímné vztahy – vlašné vztahy* na hladině významnosti $\alpha=0,01$.
- Mezi 4 zkoumanými týmy nejnižší výsledky ve všech dimenzích má tým A1, hrající druhou ligu a skládající se výhradně z českých hráčů.
- Nejnižší průměr je stejný u všech družstev a týká se dimenze *úspěšná – neúspěšná*. Dimenze *přijímající – odmítající* a *přátelská – nepřátelská* měli nejvyšší aritmetické průměry.
- Nejvyšší výsledky má tým B1, jehož aritmetické průměry neklesly pod 5. Toto basketbalové družstvo hraje první ligu, angažuje 4 hráče ze zahraničí a 7 českých hráčů.
- Pět ze šesti zahraničních hráčů se nachází v České republice prvním rokem. Jako hlavní příčinu migrace všichni hráči uváděli možnost vydělat si peníze, jelikož se jim z různých důvodů nepodařilo uchytit se v národních ligách.

- Američtí hráči neměli žádná očekávání od České republiky, jelikož o ní skoro nic nevěděli. Vztah k Čechům mají zahraniční hráči obecně kladný; pokud něčemu nerozumí, jsou spíše překvapení, než že by to odsuzovali.
- Z osmi českých hráčů jenom tři mají zkušenosti v zahraničí. Dva hráči by chtěli zkusit hrát v cizině, dva hráči na to již, podle svého názoru, nemají věk. Jeden z hráčů by chtěl v zahraničí trvale bydlet, nikoliv však hrát.

SOUHRN

Globalizace je neřízeným procesem, který vede k vzájemné integraci některých společenských uskupení, národů a kultur. Základním impulsem pro spuštění globalizačních procesů byla revoluce v dopravě, která proběhla v polovině 20. století, a přijetí angličtiny jako hlavního jazyka v mezinárodním obchodu. Globalizace je střetnutím různých skupin lidí, jenž se před tím nikdy nesetkaly. Míchání kultur, náboženství, zvyků (a především jejich nepochopení a nepřijetí) způsobilo ve světové společnosti mnoho agresivních útoků, provolávání rasistických hesel a diskriminačních konfliktů. Otevření hranic mezi státy vyvolalo masovou migraci pracovní síly, kdy největší vlny se objevily ve 20. století.

Vyspělé země nejdříve podporovaly migraci pracovníků, protože pro ně představovali přísun levné pracovní síly. V 60. letech se však cestování za prací začalo měnit v trvalé přistěhovalectví a slučování rodin, k čemuž přispívaly i sociální dávky. Obavy z emigrace, obranné postoje obyvatel vůči cizincům a xenofobie způsobily, že se začátkem 70. let objevila v řadě evropských států (Švýcarsko, Švédsko, Německo, Francie, Benelux) mnohá imigrační omezení. Nepochota velkého počtu přistěhovalců přizpůsobovat se novému prostředí vedla k soustředění se ve smíšených imigrantských čtvrtích a k negativním procesům u místních obyvatel ve smyslu obranného semknutí se vůči cizincům. Hlavními centry globalizace jsou vždy velká města, kde se za posledních 40 let kulturní rozdíly začaly postupně stírat. Těmto městům (např. Berlín, Londýn, New York) se říká *tavící kotle* (z angl. *melting pot*). Podle posledních průzkumů asi 150 milionů lidí v současné době není ve své vlasti a žije mimo zemi, kde se narodili, nebo jejímiž jsou občany (Šišková, 2001). Salt uvádí, že v západní Evropě je přibližně 20 milionů imigrantů, přičemž 3,5 až 5,5 milionů z nich je zde nelegálně (in Šišková, 2001).

Samotná epocha globalizace vede k multikulturalismu. Ten nás seznamuje s různými kulturami z celého světa, což by nás mělo vést k jejich pochopení, přijetí, toleranci a respektu. Samotný pojem „multikulturalismus“ vznikl jako reakce na známou koncepci „tavícího kotle“ v Americe. Poprvé se pojem multikulturalismus objevil ve Švýcarsku v roce 1957 při charakterizování místní státní politiky. V multikulturních společnostech dochází k potížím v komunikaci z hlediska verbálního a neverbálního styku, které se pochopitelně v různých zemích liší.

Globalizace ve sportu je součástí výrazně rozsáhlejšího procesu obecné globalizace. Sportovní globalizace je charakteristická vznikem národních a mezinárodních sportovních

organizací a standardizací i uplatňováním stejných pravidel a předpisů pro individuální a týmové sporty na světovém měřítku. Patří sem rozvoj mezinárodních soutěží, organizace speciálních soutěží, jako jsou olympijské hry a rozmanitá světová mistrovství, jež se snaží zapojit sportovce všech národů a ze všech koutů země. Sport se často využívá jako způsob propagandy, vyjádření politických názorů a různorodých protestů. Jedním z novějších příkladů je i srbský plavec Milorad Čavić, který se oblékl do trička s nápisem „Kosovo je Srbsko“ při předávání medaile na mistrovství světa 2008, čímž protestoval proti nezávislosti Kosova.

Fotbal je považován za sport, který je v porovnání s ostatními nejvíce globalizovaný. Volné přemísťování fotbalistů z jednoho týmu do jiného se během posledních 15 let stalo mnohem frekventovanější. Hlavní příčinou je tzv. Bosmanův případ z roku 1995, který umožnil fotbalistům přestupovat do jiných družstev po skončení kontraktu bez nutnosti platit náhradu svým dosavadním klubům. A tak především uvnitř zemí EU padly veškeré limity v rámci volného pohybu pracovních sil. Tím, že se počet zahraničních hráčů v jednotlivých fotbalových týmech zvyšuje, vzrůstá i jejich komerční přitažlivost a často se i zlepšují výsledky týmu, což ale nemusí být pravidlem. Zároveň se ale zhoršuje výkon reprezentačních týmů, jelikož domácí hráči nemají tolik zkušeností a herní praxe v porovnání s cizinci. Ještě před několika lety za národní reprezentační tým mohli hrát jenom hráči, kteří se v domácím státě narodili. Teď je ale se sportem a hlavně s fotbalem spojen pojem „naturalizace“, což znamená udělení státního občanství osobě, která do té doby měla občanství jiného státu.

Sportovní globalizace a migrace ovlivnila i basketbal, který je předním sportem v africko-americké kultuře. Skoro 80 % NBA hráčů je černé pleti, což čím dál více ovlivňuje a vede afroamerickou mládež, aby také hrála basketbal. Většina Afroameričanů vidí basketbal jako způsob nejsnadnějšího a nejrychlejšího kariérového postupu v profesionálním sportu, ve kterém jako hráči získají lepší společenské postavení.

Sportovní migrace se stává poslední dobou velice aktuálním tématem, k čemuž přispívá i globální systematizace sportu v moderní době. Sport se stává čím dál tím více komerčním projektem. Sociologie sportu se v posledních letech zajímá i o motivaci sportovní migrace a přizpůsobivosti sportovců, jenž jsou „elitními migranty“ pracovního trhu, především díky medializaci vrcholového sportu. Na sportovní migranty jsou kladeny specifické nároky: osobní flexibilita, schopnost pružně se zorientovat v novém prostředí, ochota učit se novým formám chování a reakcí a odolnost vůči negativním aspektům migrace (diskriminace, rasismus, xenofobie atd.). Sportovní migranti podléhají kulturnímu

šoku a mohou se, jako každý cizinec, dostat do problematické situace, která u nich ale vede k závažnějším důsledkům vzhledem k medializaci sportu a společenskému tlaku. Dalším problémem je adaptace v multikulturním týmu, kde existují kulturně rozdílné interpretace a chápání sportu. Problémem mezinárodní komunikace je nejen rozdílnost jazyků, ale i neverbální komunikace, jenž se liší u příslušníků odlišných národností.

Ve své výzkumní části jsem se zaměřila na zkoumání skupinové atmosféry v multikulturních sportovních týmech a týmech, které angažují jen domácí hráče. Cílem výzkumu bylo porovnat skupinovou atmosféru v týmech s cizinci a bez nich, zjistit, jak se vnímají hráči z ciziny a z České republiky, dozvědět se, jaké jsou hlavní motivy sportovní migrace a jaké jsou nejčastější osobní zkušenosti cizinců-hráčů v České republice. Výzkum byl proveden ve 4 basketbalových týmech mužů první a druhé ligy (ve 2 týmech hrají i cizinci, 2 týmy byly tvořené jen domácími hráči) z různých měst České republiky. Sportovní družstva bez cizinců A1 a A2 tvořily 9 a 14 hráčů. Multikulturní týmy B1 a B2 angažovaly 11 hráčů (včetně 4 cizinců) a 9 hráčů (včetně 2 cizinců).

K ověření hypotéz a výzkumných otázek byla použita metoda hodnocení skupinové atmosféry a kvalitativní metoda polostrukturovaného interview, které bylo provedené na základě rámcového výchozího schématu se všemi zahraničními hráči, trenéry a se dvěma českými hráči z každého týmu.

Na základě potvrzení hypotézy H_1 lze konstatovat, že v týmech se zahraničními hráči existuje signifikantní rozdíl ve skupinové atmosféře oproti týmům bez hráčů z ciziny u dimenzí *produktivní – neproduktivní* a *úspěšná – neúspěšná* na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a v dimenzi *nadšená – znechuťující* na hladině významnosti $\alpha=0,01$.

Byla potvrzena i hypotéza H_2 (*Mezi zkoumanou skupinou domácích hráčů a skupinou hráčů z ciziny existuje signifikantní rozdíl alespoň ve dvou dimenzích skupinové atmosféry*) u dimenzí *přátelská – nepřátelská*, *uspokojivá – znepokojující* a *podporující – lhostejná* v hodnotách na hladině významnosti $\alpha=0,05$ a v dimenzi *upřímné vztahy – vlašné vztahy* na hladině významnosti $\alpha=0,01$.

Na základě kvalitativní analýzy rozhovorů jsem se pokusila shrnout odpovědi na otázky s cílem doplnit poznatky o skupinové atmosféře v týmech z výsledků použité škály. Z analyzovaných interview jsem se mimo jiné dozvěděla, jaké jsou příčiny sportovní migrace zahraničních hráčů, jak se hráči ve stejných týmech navzájem vnímají, jak hodnotí atmosféru ve skupině trenéři, čím je ovlivněná komunikace mezi hráči, co hráči odlišných národností vidí jako překážky v týmové spolupráci atd.

Vzhledem k aktuálnosti tématu je dosud znatelný nedostatek výzkumů s podobným zaměřením, se kterými by bylo možné porovnávat výsledky získané v této studii. Ve své diplomové práci jsem se snažila zmapovat skupinovou atmosféru v multikulturních sportovních týmech a tak zjistit, jaké jsou problémové oblasti v tomto moderním trendu. Účelem práce bylo pomocí výsledků orientačního výzkumu přinést východiska pro další zkoumání v oblasti psychologie multikulturních sportovních týmů.

POUŽITÁ LITERATURA

Odborná literatura

- Allport, G. (2005). O povaze předsudků. Praha: Prostor.
- Andersen M. ed. (2005). Sport Psychology in Practice. IL, USA: Human Kinetics Publishers.
- Bodin, D., Robene, L., Héas, S. (2005). Sport and violence in Europe. Strasbourg Cedex : Council of Europe.
- Bade K.J. (2005). Evropa v pohybu : evropské migrace dvou staletí. Praha : Lidové noviny
- Berger, M. (1996). Cross-cultural Team Building: guidelines for more effective communication and negotiation. England: McGRAW-HILL Publishing Copany.
- Centrum pro sociální a ekonomické strategie (2001). Vize rozvoje České republiky do roku 2015. Praha: UK FSV.
- Chanin, J. (1980). Psychologija obščeniija v sportě. Moskva: Fizkultura i sport
- Chargla M. S., Ph.D. (2005). Cross-cultural communication. Zlín: Unizerzita Tomáše Bati ve Zlíne.
- Černý, V. (1995). Rasismus, jeho základy a vývoj. Olomouc: Votobia.
- Edelman, R. (1993). Serious Fun: a History of Spectator Sports in the USSR. Oxford: Oxford University Press.
- Gabal I et al. (1999). Etnické menšiny ve střední Evropě : konflikt nebo integrace. Praha : G plus G.
- Geist, B. (2000). Psychologický slovník. Praha: Vodnář
- Hogenová, A. (2001). K problematice jinakosti : sport, olympismus, nacionalismus a sjednocení Evropy. Praha: Olympijská knihovnička.
- Horn, T. ed. (1992). Advances in Sport Psychology. IL, USA: Human Kinetics Publishers.
- Karásek, J. (rok vydání není uveden). Sport a jeho význam. Telč: Emil Šolc
- Lewis, R. (1999). Cross-Cultural Communication – A Visual Approach. London: Axis Europe Limited.
- Macák, Hošek (1989). Psychologie tělesné aktivity a sportu. 1. vydání. Praha: SPN.
- Massey, D., Taylor, J. ed. (2004). International imigration. New York : Oxford University Press

- Mezřícký, V. ed. (2003). Globalizace. Praha: Portál
- Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.
- Morgensternová M., Šulová L., a kol. (2007). Interkulturní psychologie. Praha: Karolinum
- Nový, I., Schroll-Machl, S. a kol. (2001). Interkulturní komunikace v řízení a podnikání. Praha: Management press.
- Průcha, J. (2004). Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál.
- Reiterová, E. (2003). Základy statistiky pro studenty psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Russell, G. (1993). The Social Psychology of Sport. New York: Springer-Verlag.
- Sekot, A. ed. (2004). Sociální dimenze sportu. Masaryková univerzita v Brně, Fakulta sportovních studií, Brno.
- Sekot, A. ed. (2003). Sport a společnost. Brno: Paido.
- Sekot A. (2008). Sociologické problémy sportu. Praha: Grada Publishing
- Schneider S.C., Barsoux J-L. (1997). Managing across cultures. Prentice Hall Europe
- Slepíčka, P. (1973). Úvod do sociální psychologie sportu. Praha: Universita Karlova v Praze.
- Slepíčka, P., Hošek, V., Hátlová B. (2006). Psychologie sportu. Praha: Karolinum
- Strauss, A. – Corbinová, J. (1999). Základy kvalitativního výzkumu. Brno: Albert.
- Šišková, T. ed., (2001). Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál.
- Šišková, T. (1998). Výchova k toleranci a proti rasismu. Praha: Portál.
- Šroněk, I. (2002). Kultura v mezinárodním podnikání. Praha: Grada.
- Štěchová, M. (2001). Interetnické konflikty jako důsledek rasové nevraživosti. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Wolf, J. (2002). Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti. Praha: Karolinum

Časopisy:

- Basket magazín, 12/2008, 01/2009, 02/2009
- Psychologie dnes 1/2006, Portál, Praha.

- Sociology of Sport Journal, 3/2006.
- Journal of Leisure Research, 1999, 35/2003
- Journal of Applied Sport Psychology, Volume 20, Issue 1 January 2008 , str. 25 – 41

Internetové zdroje:

- <http://www.sports.ru>
- <http://www.football.ua>
- <http://www.coach-s.narod.ru>
- <http://www.siu.edu>
- <http://www.america.gov>
- <http://www.interfaxreligion.ru>
- <http://nm2000.kz>
- <http://changingminds.org>
- <http://www.liv.ac.uk>
- <http://www.migrationinformation.org>
- <http://usinfo.state.gov>
- <http://www.britannica.com>
- <http://ezinearticles.com>
- <http://www.eurofootplayers.org>
- <http://siteresources.worldbank.org>
- <http://www.mywire.com>
- <http://wissen.spiegel.de>
- <http://www.jonentine.com>
- <http://playthegame.org>
- <http://changingminds.org>
- <http://www.iht.com>
- <http://www.sport.cz>
- <http://izrus.co.il>
- <http://www.cbf.cz>
- <http://www.interfaxreligion.ru>
- <http://www.informaworld.com>

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: Zadání DP

Příloha č. 2: Abstrakt DP v češtině

Příloha č. 3: Abstrakt DP v angličtině

Příloha č. 4: Škála skupinové atmosféry (čeština)

Příloha č. 5: Škála skupinové atmosféry (angličtina)

Příloha č. 6: Škála skupinové atmosféry (ruština)

Příloha č. 7: Ukázkový přepis rozhovoru hráčem z týmu B1

Příloha č. 2

Vysoká škola: Univerzita Palackého Olomouc

Fakulta: filozofická

Katedra: psychologie

Školní rok: 2008/2009

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno Anastasiya Khomutova

Obor Psychologie – jednooborová

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šafář, Ph.D.

Oponent:

Počet stran: 96/13

Název diplomové práce:

CIZINEC VE SPORTOVNÍM TÝMU

Abstrakt diplomové práce:

Multikulturní sportovní týmy patří k novým a perspektivním tématům psychologie sportu. Obecně se lidé domnívají, že sport vede ke sdružování hráčů i diváků, umožňuje vytvářet specifické skupiny odlišné od ostatních, a nabourává pocity odlišnosti mezi domácími a přistěhovalci. Práce se v teoretické části zabývá rozmanitými aspekty sportovní migrace: vliv globalizace na sportovní migraci, specifika multikulturních týmů atd. Cílem výzkumné části bylo porovnat skupinovou atmosféru v družstvech se zahraničními a s domácími hráči. Výzkumný vzorek tvořily 4 basketbalové týmy mužů z první a druhé ligy, u kterých byla použita Škála skupinové atmosféry (Kollarík, 1983) ve třech jazykových mutacích. Sběr dat byl doplněn kvalitativní metodou polostrukturovaného interview s hráči a trenéry. Výzkum prokázal signifikantní rozdíly v jednotlivých dimenzích skupinové atmosféry mezi multikulturními a českými týmy, a také mezi českými a zahraničními hráči.

Klíčová slova: globalizace, sportovní migrace, multikulturní tým, skupinová atmosféra, psychologie sportu

Příloha č. 3

University: Palacky University in Olomouc

Faculty: Philosophical Faculty

Department: Department of Psychology

Year: 2008/2009

ABSTRACT OF GRADUATION THESES

Name: Anastasiya Khomutova

Specialization: Psychology

Supervisor: Mgr. Michal Šafář, Ph.D.

Opponent:

Pages: 96/13

Title of dissertation thesis:

A FOREIGNER IN A SPORT TEAM

Abstract of the thesis

Multicultural sport teams are one of the new and promising subjects of sport psychology. Generally people believe that sport leads to the association of players and spectators, enables to form specific groups that differ from others, and undermines feelings of differences between domestic and immigrant population. The thesis in its theoretical part focuses on various aspects of sport migration: the influence of globalization on sport migration, peculiarities of multicultural teams etc. The aim of the research part was to compare the group atmosphere in different teams with domestic and foreign players. The research sample consisted of 4 male basketball teams from the first and the second league, which were tested by the Scale of Group Atmosphere (Kollarík, 1983) in three languages. Data collection was complemented by the qualitative method of semistructural interview with players and their coaches. The results show significant differences in the individual dimensions of the group atmosphere between multicultural and Czech teams, and also between Czech and foreign players.

Key words: globalization, sport migration, multicultural team, group atmosphere, sport psychology

Příloha č. 4

Škála skupinové atmosféry (SA)

Instrukce:

O svých spoluhráčích si lidé myslí různé. Při práci v kolektivu je toto myšlení velmi důležité. Předkládám Vám škálu skládající z deseti charakteristik. Každá z nich vyjadřuje v jednom póle příznivý znak skupinové atmosféry (číslo 8) a na opačném pólu nepříznivý znak (číslo 1). Čísla 2 až 7 tvoří mezistupně přechodu od jednoho póle k druhému. Zhodnoťte atmosféru ve Vaší skupině tak, že vyznačíte značkou (X) v každém řádku to číslo, které v dané charakteristice nejlépe vyjadřuje Váš vlastní názor.

Například, kdybyste charakterizoval ve Vaší skupině atmosféru jako dost srdečnou, označíte v příslušném řádku číslo „6“ takto:

X

srdečná : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : chladná

8   7   6   5   4   3   2   1

velmi   celkem   dost   méně   trochu   dost   celkem   velmi

srdeční   srdeční   srdeční   srdeční   chladná   chladná   chladná   chladná

přátelská : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: nepřátelská

přijímající : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: odmítající

uspokojivá : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: znepokojující

naděšená : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: znechucující

produktivní : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: neproduktivní

upřímné
vztahy : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: vlašné vztahy

spolupracující : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: nespolupracující

zajímavá : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: nudná

podporující : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: lhostejná

úspěšná : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: neúspěšná

Příloha č. 5

The Scale of Group Atmosphere

Instruction:

Everybody has different opinion about their teammates. This opinion is very important in the team work. This evaluating scale consists of 10 dimensions. Each of them expresses both the positive side of the group atmosphere (number 8) on the one pole as well as the negative side (number 1) on the other. Numbers 2 to 7 are intermediate stages between the two poles. On each line evaluate the atmosphere in your group by marking (with X) the number that corresponds with your own opinion in the best way.

For instance, if you consider the atmosphere in your team rather hearty, you should mark number 6 on the scale as it is here:

hearty	:	_____	:	_____	:	X	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	_____	:	cold
		8		7		6		5		4		3		2		1				
		very		quite		rather		less		a little		rather		quite		very				
		hearty		hearty		hearty		hearty		cold		cold		cold		cold				

friendly : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: unfriendly

accepting : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: rejecting

satisfying : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: unsettling

enthusiastic : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: disgusting

productive : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: unproductive

open-
hearted
relations : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: half-hearted
relations

cooperative : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: uncooperative

interesting : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: boring

supportive : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: indifferent

successful : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: unsuccessful

дружеская : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: враждебная

принимающая : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: отталкивающая

удовлетворительная : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: беспокойная

восторженная : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: отвратительная

продуктивная : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: непродуктивная

искренние отношения : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: равнодушные отношения

кооперативная : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: некооперативная

интересная : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: скучная

поддерживающая : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: безразличная

успешная : $\frac{\quad}{8}$: $\frac{\quad}{7}$: $\frac{\quad}{6}$: $\frac{\quad}{5}$: $\frac{\quad}{4}$: $\frac{\quad}{3}$: $\frac{\quad}{2}$: $\frac{\quad}{1}$: неуспешная

Příloha č. 7

How long have you been in Czech Republic?

This is my ninth year.

Wow, ninth year. Where did you play before Czech Republic?

I played in University in New Jersey.

So you are from New Jersey?

From New York, from Brooklyn.

Why did you decide to come to Europe, to Czech Republic?

Well, after I finished school I had an agent and he had some contacts with some agents in Europe. First I had an offer from Hungary, I decided not to go. Then I had an offer from Czech. And the reason why I came here was because I thought that would be a good opportunity, I didn't know much about Czech, but I thought it would be a good opportunity making a good career playing in Czech.

Why did you decide not to go to Hungary?

Actually I decided not to go because one guy that I knew, he played there before and he told me it wasn't a good experience.

Why not?

He didn't say exactly why, he just said he didn't have a good experience there.

Do you mean there was something in a team?

I think just ... Maybe something where he was playing, maybe he didn't like it, maybe he wasn't just well enough. It was just his experience, but I decided to come here and stay.

It's really interesting the fact that you've been here for nine years. I mean American players come here; they stay here for two-three years, then they go away, but you decided to stay that long.

I played two years here, and then I went to play in Poland. Then I year I didn't play basketball at all, because they had 9/11, you know what I mean? Plane ran into Twin Tower, World Trade Center. Then I didn't play at all, because I didn't want to fly, I was scared to fly.

So you spent that year in America?

In America. Then I had one contact to one coach. He was coaching over here, he was my friend. And the whole year he was calling me or emailing me, said please come back and play, play, play. I was like, no, I don't wanna play, I don't wanna fly. But then I started to

need basketball, because I was still ready to play. And as a year went on we kept a contact and I said ok, and then I came back, and I think now I'm here like three years in a row.

What expectation did you have before you came to Czech Republic for the first time?

I really didn't know what to expect. I have been in Europe before, I was in France and I was in Spain. I really didn't know what to expect, because when I was in France I was in Paris, and when I was in Spain I was in Madrid. And when I first came in Czech I was in Děčín, it was small little village, so it was a really big shock for me [*laughing*]. I didn't know what to expect, it was a lot different what I thought it was gonna be. The biggest difference was that people didn't speak English. My first year here was 1998, so people didn't speak English, I was in a small village, and I was the first black person in the city.

Really? How did people react?

People would like touch my skin; they wanted to touch my hair... At first it was kinda weird, because I wasn't used to that. But then after while I kinda got used to it and it was fun.

Did anybody offend you because of it?

Noooo, I haven't had any problems with racism or anything like that, but I have one friend who played in Děčín, he had some problems with some guys called him a nigger or something like that.

What do you think about Czech people at all?

Mostly Czech people are ok, I haven't had any problems. But I think they are not really used to foreigners. When they come into contact, not everybody, but some people when they come into contact with foreigners, they treat them a little bit different, because I guess, they've mostly been in Czech Republic with Czech people, so when them come into contact with different people they treat them a little bit different. When you play basketball, and you play basketball pretty good everybody treat you like normal. I think I was here not playing basketball, I would have a different experience.

Do you speak Czech?

I know some, I understand a lot of Czech, I can't speak it that well.

How do you communicate with the team?

Everybody speak English, so we use English as the main language, but I'm able to communicate with other guys in Czech, because I know pretty well all the basketball terms.

About your free time? Do you spend your free time alone or you go somewhere with the team or other friends?

[*pause*] Well, when I first came here I used to spend a lot of my free time with other basketball players, my teammates, but not so much now. I mean I've been in Czech

Republic for a long time, so I've made a lot of friends outside the basketball, so I hang out with them. But most of time I'm by my self or I'm with one Slovakian guy we have here, we're really good friends.

And in team do you communicate with American players mainly?

Nooo, I communicate with everybody. I have a really good relationship with everybody in the team. Like I said, my best friend of the team is Slovakian player; me and him hang out the most.

So there are no small groups inside your team?

Well, I think we have. Because you have young guys who pretty much hang out with each other, then you have these Lithuanian guys who hang out with each other, they don't really... One guy has a wife here, so he doesn't really hang out with the guys. But you do have small groups inside of the team, I mean it's not anything personal.

What do you plan for the next season? Will you come back to United States?

I still wanna play basketball, hope that I can stay here. I only got a chance to be in United States in a summer time for 2 months and then I come back in August.

How often do you communicate with your family?

All the time, you know, internet, Skype, I like to call, my phone bill is still high, because I'm always calling, except of using Skype. I call my family anytime, and my brother is coming to visit me this Friday.

That's good! Has he ever been here?

This is his first time.

I bet he will be surprised!

[laughing] Yeah.

What will you show him?

Mostly I want him to see Prague. He's gonna have a chance to see three games, he didn't see me play basketball for a long time.

Have you ever had an experience in a team when you came as a fresh man and they didn't accept you?

Yeah. The first team I played here when I first came. Nobody was speaking to me, nobody was talk to me. I don't know if it was because... Czech people to me they are not outgoing, they are really shy, unless they are drinking. So when I first came nobody was talk to me, except one guy. It was funny, because this guy was the only guy in the team who has played outside as a foreigner, so he knew what it was like, he played in Austria, so he kinda knew what it was like. He did talk to me all the time, but nobody else did. It was like

for the first month, and then as they realize that I was ok guy it got a little bit better, but when I first came it was strange.

You just tried to communicate with them and they didn't answer you?

It was funny, because I was trying to speak to them and they told me they didn't know English. And then, after I knew this guy, I realized that they can speak English. Like I said, they were shy or I don't know [*laughing*]. They just didn't communicate. They said they didn't understand or something like that.

Did they do something like hazing?

No, not at all. I haven't had that experience. You know at home, in the States, they do that kind of thing to people who are new, but I didn't have that experience here.

So you've had basically only good experience here?

Yeah, I've had pretty much... Before I went to Poland I played in Děčín for four years and me and those guys are really close. We were almost like brothers. All my teams here were really good.